Venkatrai Surina.
Laxmi narayaniya samhitā
Sanskrit
Devnagri
Handwritten on paper
309 pages

लक्ष्मीनारायणीयसंहिता
वेङ्कटरायसूरिणा संगृहीता
३०४ पृष्ठानि, ३७०० श्लोकात्मिका
(वैष्णवतन्त्रम्)

ओरियण्टल इंस्टीट्यूट, बड़ोदा
१३३०१ संख्या

लक्ष्मीनारायणीयम्

श्रीमन्तं श्रीलसत्कण्ठजगद्रूपं जगद्गुरुम् ।
विष्णुं महेश्वरं वन्दे नीलं श्वेतरुचिं प्रभुम् ॥१॥

ऋषभयोगी

देवसेनापते स्कन्द षडानन शिवार्चित ।
श्रीमन्नारायणो लक्ष्म्यै सर्वधर्मानुदैरयत् ॥२॥
प्रीत्या कथं तद्वृत्तान्तान् वक्तुमर्हसि मे प्रभो ।

स्कन्दः

ऋषभाहं प्रहृष्टोऽस्मि त्वत्सत्कथया त्वत्प्रपूजया ॥३॥
वेदशास्त्रार्थनिर्णीतान् विष्णुधर्मान् ब्रवीमि ते ।
तत्त्वं त्रिमूर्तिभेदश्च प्रथमे तदनन्तरे ॥४॥
लोकसृष्टिर्लोकजना: स्वाराज्या जातिस्वपणम् ।
जिह्वाचभेद्यजन्तूनां भूसृष्टिश्च निगद्यते ॥५॥
तृतीये सप्तपाताला शेषश्च लोकाश्च नारका: ।
तद्वासिदु:खं तत्पापशोकरोगाश्च तद्भिदा ॥६॥
तन्निष्कृतिक्रमश्चैव तुरीये भुवनोच्चय: ।
भूम्याब्धिविस्तृतिश्चैव जम्बूद्वीपश्च पञ्चमे ॥७॥

तत्रत्यनिम्नगा भूभृत् देश विष्णुशिवालयाः ।
षष्ठेऽर्कताराग्रहतयः चन्द्रोत्पत्त्युपरागकौ ॥८॥
कालस्सर्वजनानामुष्च सप्तमे दिननिर्णयः ।
दैवः पित्र्यः तथाऽन्य ... योगस्तद्दैवतावलिः ॥९॥
अष्टमे मानवी सृष्टिः स्वप्नवैश्वयोक्तकर्म च ।
नवमे क्षत्रियोत्पत्तिः सामुद्रिकविलोकनम् ॥१०॥
दशमे जातकफलं नीतिरेकादशे स्मृता ।
द्वादशे रत्नजातिश्च तेषामप्यर्घनिर्णयः ॥११॥
त्रयोदशे गजाश्वादिलक्षणं नाट्यलक्षणम् ।
चतुर्दशे यागभेदाः स्मार्तान्मेरपि वैभवम् ॥१२॥
ततः पञ्चदशे दिव्यवह्नेर्यजनतत्फले ।
षोडशे विप्रमहिमा चतुष्षष्टिकलाभिधा ॥१३॥
तथाह्निकं सप्तदशे कपिलामहिमापि च ।
अष्टादशे देवपूजा सालग्रामपरीक्षणम् ॥१४॥
शिवलिङ्गपरीक्षा च पूजाया वैभवं तथा ।
एकोनविंशे त्वातिथ्यं विंशे भोजनवैभवम् ॥१५॥
स्त्रीसङ्गमप्रकारश्च रूपितो ह्येकविंशके ।

सदसत्स्वप्नजफलं गृहस्थाश्रमलक्षणम् ॥१६॥
वानप्रस्थयतीनां तु द्वाविंशो लक्षणं स्मृतम् ।
त्रयोविंशो ज्ञानकाण्ड द्वैताद्वैतमतास्थितिः ॥१७॥
मुक्तिभेदश्चतुर्विंशो प्रोक्तस्सङ्करनिर्णयः ।
पा पञ्चविंशो तु नारीणां प्रातिव्रत्यस्य लक्षणम् ॥१८॥
पुत्रोत्पत्तिनिदानं च तथा सत्पुत्रलक्षणम् ।
षड्विंशे ..... श्च प्रायश्चित्तनिरूपणम् ॥१९॥
पितृतच्छ्राद्ध तल्लोकाः सप्तविंशो तु देवता ।
दानानां वैभवं चोक्तं अष्टाविंशो च वर्णितम् ॥२०॥
दशावतारमाहिमाख्ये ....
त्रिंशे त्रिपुरसंहारः कल्याणगिरिजेशयोः ॥२१॥
अविमुक्तिस्थलाख्यस्य काशीक्षेत्रस्य वैभवम् ।
गङ्गाया वैभवं चैव विश्वनाथस्य वैभवम् ॥२२॥
शिवस्योत्कर्षनिष्कर्षौ ग्रन्थस्यास्य फलश्रुतिः ।
इयतीह पुराणार्थपद्धतिर्विष्णुनोदिता ॥ २३॥
इत्यादि मनसि ध्यात्वा प्रणम्य पितरं विभुम् ।
वक्तुं स्कान्दस्समारेभे ऋषभाख्यमुनिं प्रति ॥२४॥

वैकुण्ठाख्ये पुरवरे मणिप्रासादशोभिते ।
मणिनिर्मितगेहान्ते वज्रमाणिक्यकुट्टिमे ॥२५॥
विरजाजलवीचीभिः धौतप्राकारमण्डिते ।
सनकाद्यैर्मुनिवरैः नित्यमुक्तैर्विराजिते ॥२६॥
ज्ञानभक्तिप्रपत्त्यादिगम्ये विष्णुपरायणैः ।
तन्मध्ये मणिसौधाग्रे रत्नसिंहासने स्थितम् ॥२७॥
इन्द्रनीलमणिप्रख्यं कौस्तुभोज्ज्वलवक्षसम् ।
पुण्डरीकविशालाक्षं श्रीवत्साङ्कितविग्रहम् ॥२८॥
शङ्खचक्रगदाखड्गगरुडाद्यैश्च सन्नुतम् ।
वनमालापरिवृतं भक्ताभीष्टवरप्रदम् ॥२९॥
इन्द्रादिदेवतावृन्दपूज्यमानपदाम्बुजम् ।
नेत्रानन्दनकारुण्येन्दुं कोटिमन्मथविग्रहम् ॥३०॥
चराचरजगद्व्याप्त्या जागरूकस्ववैभवम् ।
ज्ञानशक्तिबलैश्वर्यवीर्यतेजांसि षड्गुणाः ॥३१॥
तैस्सदा युक्तमव्यक्तं भगवन्तं परात्परम् ।
नारायणं जगद्योनिं दृष्ट्वा प्राणेश्वरं विभुम् ॥३२॥

प्रणम्य लक्ष्मीः प्रोवाच विनयोक्तिपुरस्सरम् ।
मत्प्राणनाथ देवेश कारुण्यनिलयाच्युत ॥ ३३॥
आगता लीलया गौरी शङ्करप्राणवल्लभा ।
पूजिता च मया गौरी मिथस्सल्लापसङ्गतौ ॥३४॥
.... त्युवाच मे धर्मान् स्वभर्तृगादितान् रहः ।
तान् श्रुत्वा पार्वती प्रोक्तान् तथा प्रभाति मत् ॥३५॥
त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वधर्मान् ततोऽधिकान् ।
प्रपञ्चसृष्टिं जातीनां भेदं वर्णाश्रमोदितम् ॥३६॥
धर्मञ्च वद यच्चान्यत् अज्ञातञ्च तथा वद ।
त्वद्वागमृतपानेन मच्छ्रोत्रं चार्थमाप्नुयात् ॥ ३७॥
इदमेव वरं मेऽद्य दातुमर्हसि मत्प्रिय ।
तच्छ्रुत्वा प्रावदद्विष्णुः तथा वक्ष्ये शृणु प्रिये ॥ ३८॥
श्रुतिस्मृतिपुराणेषु वाल्मीकीये च भारते ।
बोधायनादिधर्मेषु सारमुद्धृत्य सर्वतः ॥ ३९॥
प्रपञ्चसृष्टिं लोकानां धर्मान् वक्ष्ये शृणु प्रिये ।
इत्युक्त्वा चिन्तयन् सर्वं वेदशास्त्राणि चेतसा ॥४०॥

ऋग्वेदश्च यजुर्वेदः सामाथर्वा चतुर्विधाः ।
आयुर्वेदस्तु ऋग्वेदे धनुर्वेदो यजुष्यपि ॥४१॥
साम्नि गान्धर्ववेदस्स्यात् अर्थवेदो ह्यथर्वणि ।
अङ्गवेदास्तु विज्ञेयाः क्रमादेते महाफलाः ॥४२॥
आयुश्शास्त्रं शिल्पशास्त्रं ज्योतिषं धातुवादकम् ।
आयुराद्युपवेदोयः चत्वारो जज्ञिरे सुताः ॥४३॥
शीक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषं तथा ।
छन्दश्चेति षडङ्गानि ऋगादीनां महीयसाम् ॥४४॥
प्र ····· प्रतिपदं छन्दोज्ञानं स्वरसमुद्भवः ।
न्याय तर्कश्च मीमांसेत्युपाङ्गान्युदितानि षट् ॥४५॥
ऋगादीनां धर्मपत्न्यः सामं धेनिस्रुगाह्वया ।
जुहुत्सामित्समाख्याताः चतुर्णां वाधि निर्मिताः ॥४६॥
तथा चैवोपनिषदः द्वात्रिंशत् परिकीर्तिताः ।
ईशावास्यं च केनाख्यं कठवल्ल्यभिधं ततः ॥४७॥
मण्डूकञ्चैव माण्डूक्यं छान्दोग्यं तैत्तरीयकम् ।
प्रश्नाख्यं बृहदारण्यमैतरेयं तथैव च ॥४८॥

गर्भाख्यं चैव कैवल्यं श्वेताश्वतरमेव च ।
कालाग्नीरुद्रहंसंच नारायणमतः परम् ॥४९॥
शारीरं नादबिन्द्वाख्यं मन्त्रञ्चामृतबिन्दुकम् ।
ब्रह्माख्यं चैव जाबालमथर्वशिर वर्चपम् ॥५०॥
बृहज्जाबालकञ्चैव सुबालकमतः परम् ।
मैत्रेयं परहंसं च क्षुरिकं नामकं तथा ॥५१॥
कौषीतं तापनीयं च आरुणिनामकं ततः ।
मैत्रायणीयं चाथर्वशीखा संज्ञामनुक्रमात् ॥५२॥
एतान्युपनिषच्छब्दवाच्यानि सुमहान्ति च ।
तिष्ठन्ति ब्रह्मनिकटे तस्मादुपनिषत् स्मृताः ॥५३॥
मोक्षैकहेतुभूतानि नृणां श्रवणमात्रतः ।
आद्यं शास्त्रेषु तर्काख्यं वैशेषिकमतः परम् ॥५४॥
मीमांसा शास्त्रमपरं तुर्यं वेदान्तनामकम् ।
पञ्चमं योगशास्त्रं तु षष्ठं सांख्याह्वयं तथा ॥५५॥
षडेतानि हि शास्त्राणि जगत्येतैर्निमय्यते ।
एतेभ्य उपशास्त्राणि जज्ञिरे षडनुक्रमात् ॥५६॥

तर्कशास्त्रं नीतिशास्त्रं नानार्थपरिबृंहितम् ।
वैशेषिकाः प्रमाणाख्यं शास्त्रं युक्तिविगृहीतम् ॥५७॥
मीमांसाशास्त्रतो धर्मशास्त्रं कर्मक्रियात्मनः ।
अध्यात्मशास्त्रं उदात्तशास्त्रात् श्लोकैकमोचजम् ॥५८॥
योगशास्त्रात्तत्वशास्त्रमात्मज्ञानप्रदर्शकम् ।
सांख्यशास्त्रात्मोक्षशास्त्रं सर्वदुःखहरं नृणाम् ॥५९॥
संगृहीतानि मुनिभिः उपशास्त्राणि यानि बहु ।
एवं शास्त्रोपशास्त्राणामङ्गं शास्त्रमनुत्तमम् ॥६०॥
शब्दशास्त्रं महत्वाख्यं मूलव्याकरणान्वितम् ।
पुराणानि दशाष्टौ च वेदा यैस्तु परिष्कृताः ॥६१॥
ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं भागवतं तथा ।
नारदीयाभिधं षष्ठं मार्कण्डेयं तु सप्तमम् ॥६२॥
आग्नेयं च भविष्यं च ब्रह्मवैवर्तकं तथा ।
लैङ्गं वाराहकं स्कान्दं वामनं कौर्ममेव च ॥६३॥
मात्स्यं च गारुडं चैव ब्रह्माण्डं च ततः परम् ।
अष्टादश पुराणानि व्यासेनोक्तानि भामिनि ॥६४॥

तथैवोपपुराणानि तावन्त्येव महान्ति च ।
चातुर्लक्षप्रमाणेन चक्रे पाराशरो मुनिः ॥६५॥
आद्यं सनत्कुमारोक्तं नारसिंहं द्वितीयकम् ।
स्कान्दञ्च शिवधर्माख्यं दौर्वासं नारदीयकम् ॥६६॥
कापिलं मानवञ्चैव शौक्रं ब्रह्माण्डमेव च ।
वारुणं कालिकाख्यं च महेश्वरसमीरितम् ॥६७॥
सांबं सौरं च मारीचं पाराशर्यं च भास्करम् ।
एतान्युपपुराणानि वेदव्यासोदितानि हि ॥६८॥
काव्येतिहासकथनकल्पवृजिनसंज्ञकैः ।
शैववैष्णवचाराख्यैरतिचित्रकथान्वितैः ॥६९॥
पुराणभिन्नान्यन्यानि कानिचित्तु सन्ति भामिनि ।
काव्यं रामायणं प्रोक्तमितिहासं तु भारतम् ॥७०॥
इतिहासोत्तमं तद्वत् इतिहाससमुच्चयम् ।
हरिवंशस्तु कथितः सर्वार्थपरिबृंहितः ॥७१॥
शिवधर्मादयश्चान्यः कथितो लोकपावनः ।
कल्पास्तु सप्त विज्ञेयाः पृथक् सप्तसहस्रकाः ॥७२॥

वैशाखस्तु कर्मीश प्रथमः नानाचित्रकथाश्रयः ।
द्वितीयो दानवासिष्ठः तृतीयोऽप्सरसाह्वयः ॥७३॥
संपातस्तु चतुर्थस्स्यात् पञ्चमो मोहनान्वयः ।
धर्माधर्माह्वयष्षष्ठः यौनिकल्पस्तु सप्तमः ॥७४॥
एते सर्वार्थदा नृणां श्रवणात् पापहारिणः ।
दश चैव पुरावृत्ताः सन्ति दानोपपादकाः ॥७५॥
तेष्वादिमो हरिश्चन्द्रमाहात्म्यकथनक्रमः ।
सावित्र्युपाख्यानमपि पृथुभूपचरित्रकम् ॥७६॥
चतुर्थस्तु नलोदन्तः सौदासोदन्त एव च ।
षष्ठः कुशलवोदन्तः मान्धातुश्च चरित्रकम् ॥७७॥
ततो रुक्माङ्गदोदन्तं दुष्यन्तोदन्त एव च ।
दुन्धुमारस्य माहात्म्यं पुरावृत्ता दशोदिता ॥७८॥
शिवधर्माह्वयं शास्त्रं विष्णुधर्माह्वयं तथा ।
तस्य चतुर्लक्षान एषां ग्रन्थप्रमाणकः ॥७९॥
पुराणभिन्नान्येतानि किञ्चिज्जानि महर्षिभिः ।
विष्णुः पराशरो दक्षो .... मनुहारितः ॥८०॥

शान्तातपो वसिष्ठश्च यमापस्तम्बगौतमाः ।
देवलश्चैव शङ्खश्च भरद्वाजोशनात्रयः ॥८१॥
शौनको याज्ञवल्क्यश्चेत्यष्टादश मुनीश्वराः ।
एतैः प्रवर्तिता लोकैः स्मृतयोऽष्टादशोत्तमाः ॥८२॥
उपस्मृतिप्रवर्तारः ऋषयोऽष्टादश स्मृताः ।
जाबालिर्नाचिकेतश्च स्कन्दलोकाक्षिकाश्यपः ॥८३॥
सनत्कुमारो लिखितः शन्तनुर्जनकस्तथा ।
व्याघ्रः कात्यायनो बभ्रू जातुकर्णः कपिञ्जलः ॥८४॥
बौधायनः कणादश्च विश्वामित्रो महातपाः ।
त उ सुमन्तुरेते मुनयः ततोपस्मृतिकारिणः ॥८५॥
वसिष्ठो नारदश्चैव सुमन्तुश्च पितामहाः ।
पैठीनसी गोभिलश्च गार्ग्यः काष्णाजिनिस्तथा ॥८६॥
जमदग्निर्भरद्वाजः पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः ।
आत्रेयः छागलेयश्च मरीचिर्वत्स एव च ॥८७॥
पारस्करो ऋष्यशृङ्गः बैजवापिस्तथैव च ।
सत्यव्रतश्च दत्तारः एकविंशतिरीरिताः ॥८८॥

एतेषु स्मृतिषु प्रोक्ताः चत्वारो लोकसंमताः ।
आचारो व्यवहारश्च तथा कालादिनिर्णयः ॥८९॥
प्रायश्चित्तक्रमश्चैव कीर्त्यन्ते स्मृतिषु प्रिये ।
नगरार्णवशैलर्तु चन्द्रार्कोदयवर्णनम् ॥९०॥
उद्यानसलिलक्रीडा मधुपानरतोत्सवाः ।
विप्रलम्भो विवाहश्च कुमारोदयवर्णनम् ॥९१॥
मन्त्रदूतप्रयाणाजिनायकाभ्युदयास्तथा ।
काव्येष्वष्टादश विधा वर्ण्यन्ते काव्यवेदिभिः ॥९२॥
विधिमन्त्रार्थवादाश्च वेदेषु गदितास्त्रयः ।
सूत्रं भाष्यं वार्त्तिकं च त्रयं शास्त्रेषु वर्ण्यते ॥९३॥
पदच्छेदः पदार्थोक्तिः विग्रहो वाक्ययोजना ।
आक्षेपस्य समाधानं व्याख्याने परिकीर्तिताः ॥९४॥
आगमानां प्रभेदाश्च कथ्यन्ते शिवसंमताः ।
आदौ वैदिकतन्त्राणामनुक्रमणिकोच्यते ॥९५॥
सर्वज्ञानोत्तरं चन्द्रं ज्ञानं ज्ञानार्णवाह्वयम् ।
आरुणेश्वरतन्त्रं च विशुद्धेश्वरनामकम् ॥९६॥

त्रैपुरं तु महादेव तन्त्रं भामोत्तरं तथा ।
कालोत्सारं कालवादं तन्त्रं योगीश्वरं मतम् ॥९७॥
पूर्वाम्नायाह्वयं श्रीताममनायाख्यं चाप्यनुत्तमम् ।
पश्चिमाम्नायकामिख्यं मुक्ताम्नायनामकम् ॥९८॥
अनुत्तराम्नायतन्त्रमूर्ध्वाम्नायाह्वयं तथा ।
कुण्डीश्वरमतं वीणातन्त्रं गुह्याह्वयं महत् ॥९९॥
कुलचूडामणितन्त्रं कुलासाराह्वयं तथा ।
हृद्भेदं मात्रभेदञ्च वातुलं वातुलोत्तरम् ॥१००॥
सर्ववीतमतं चैव कौतालं कौतलोत्तरम् ।
बहुरूपाष्टकं चैव यामलाष्टकमेव च ॥ १॥
किरणाख्यं महातन्त्रं एकात्रिंशादिमानि हि ।
अनुसृत्य तु देवोक्तकर्मण्यनुचरन्ति हि ॥२॥
अवैदिकाचारवतां तन्त्राणां क्रम उच्यते ।
महामाया शाम्बरं च योगिनीमीजशाम्बरम् ॥३॥
तत्त्वशाम्बरकं चैव कुलार्णवमतः परम् ।
महासंमोहनं चैव कापिकामतमेव च ॥ ४॥

विशालिकामतं चैव नित्याषोडशीकाह्वयम् ।
पारिशिष्टानन्दतन्त्रममरेश्वर एव च ॥१०५॥
वामजिष्टं कुलोदिष्टं रूपभेदं तु कामिकम् ।
पञ्चामृतं च कल्याणं भूताख्यं भैरवाष्टकम् ॥६॥
राजितं गारुडं बालातन्त्रं वासुकिनामकम् ।
महाकालिमतं चैव महावीरवती मतम् ॥७॥
महालक्ष्मीमतं चैव महामायामिध्यं तथा ।
मन्त्रोन्नराख्यं विमलं मतं वीरुंमतिं मतम् ॥८॥
ललिताख्यानतन्त्रं च ललितामतमेव च ।
महाकुलेश्वरी चूडामणितन्त्रमनुत्तमम् ॥९॥
नपालिंघात् प्रभेदानि प्रवैश्यादिकवतां नृणाम् ।
एवमेवोपतन्त्राणि षोडशात्र चरान्ति हि ॥११०॥
मन्त्रार्णवं मन्त्रसारं महाकालं तु शाम्भवम् ।
भट्कालागमतन्त्रं च मूलवात्केयनामकम् ॥१११॥
षड्डामरेश्वरं राजतन्त्रं लाकुलकेश्वरम् ।
तथा मृगमुखीतन्त्रं चण्डरुद्रेश्वरं ततः ॥११२॥

सौभाग्यवल्लरीतन्त्रं तालचण्डेश्वरं तथा ।
हलं मेखलकं शैवं कौतुकं चेति वै क्रमात् ॥१३॥
पञ्चवक्त्रस्य वक्त्रेभ्यः पञ्चभ्यः परिजज्ञिरे ।
अष्टाविंशतिसंख्याकाः कामिकाद्या महागमाः ॥१४॥
तेषामाद्यः कामिकाख्यं द्वितीयं कारणागमः ।
अजितागमनामा तु तुर्यश्चिन्त्यागमाह्वयः ॥ ११५॥
योगजश्चैव देवस्य सद्योजातं मुखाच्च्युताः ।
जयागमो वीरसंज्ञागमो निश्वासकागमः ॥१६॥
- भवनलनामानावघोरमुखसंभवाः ।
रौरवो मकुटश्चैव चन्द्रज्ञानाह्वयस्तथा ॥१७॥
बिम्बाख्यो विमलाख्यश्च मुखात्तत्पुरुषच्युताः ।
प्रोद्गीतश्चैव सिद्धश्च ललितागम एव च ॥१८॥
सर्वोक्ताश्चैव सन्तानि किरणो पारमेश्वरः ।
वातुलश्चापि चेशानामकाद्वदनाच्च्युताः ॥१९॥
दिवं सूक्ष्मसहस्रं च अंशुमान् सुप्रभेदकम् ।
योगजस्यैव शर्वस्य वामदेवमुखाच्च्युताः ॥१२०॥

एतेषां विंशतिश्शैवागमाः प्राधान्यतः स्मृताः ।
एतेभ्यश्च समुत्पन्नाः पृथक् पृथगुपागमाः ॥२१॥
अष्टाविंशोत्तरशतसंख्याकाः परिजज्ञिरे ।
वैखानसं पाञ्चरात्रं प्रतिष्ठासारमेव च ॥२२॥
विज्ञानललितञ्चेति चत्वारो वैष्णवागमाः ।
संहिताशास्त्रकर्तारः शतं वै ऋषयस्स्मृताः ॥२३॥
हयग्रीवश्च गार्ग्यश्च शौनको मनुरेव च ।
बोधायनस्सुमन्तुश्च याज्ञवल्क्यश्च वातुलः ॥२४॥
व्यासो बृहस्पतिश्चैव यमो गौतम एव च ।
प्राजापत्यादि मौद्गल्याः वसिष्ठो भार्गवस्तथा ॥१२५॥
शातातपो वामदेवः वृद्धशातातपस्तथा ।
जमदग्निर्जैमिनिश्च जातुकर्णश्च जाबलिः ॥२६॥
जाबालिर्जैमनित्यश्च ज्ञानं निर्जह्नुरेव च ।
ज्योतिष्मान् जीवलश्चैव नीतिहोम . . . . ॥२७॥
शालिहोत्रस्सुहोत्रश्च वीतिहोत्रस्तदनन्तरम् ।
दशहोत्रो यज्ञहोत्रः शतहोत्रस्तथैव च ॥१२८॥

नित्यहोतृ प्राणहोतृः सहस्राक्षस्तथैव च ।
अन्धगरुपासुरी विश्वामित्राष्टशब्दा वक्रपिङ्गला ॥ २९॥
प्रगाथचूलिस्रगवः सुधनश्च ततः परम् ।
मतङ्गश्च यमश्चैव राजलश्च तथैव च ॥१३०॥
वृन्दावनश्चोलूकश्च मात्स्यायनभृगन्धुकौ ।
स्कन्दः पिप्पलादश्च च्यवनो चूत एव च ॥ ३१॥
कपिलो नैध्रुवश्चैव काश्यपो ऋश्यशृङ्गदा ।
शुनश्शेपो दीर्घतमा कौण्डिन्यस्तदनन्तरम् ॥ ३२॥
मेधातिथिश्च मौलाक्षिशुद्धकालप्रदीपके ।
विष्णुर्वृद्धश्च वत्सश्च वाद्धीशः संस्कृतिस्तथा ॥३३॥
बृहद्रथः कविश्चैव हारीतः कुत्स एव च ।
निजन्तुश्चैव बभ्रूश्च काक्षिवानातिथिस्तथा ॥ ३४॥
भास्करश्च पाणिः पूतिमाषो नकुल एव च ।
नारायणो देवशान्तः कालिमन्त्र प्रदीपकाः ॥ १३५॥
योगनारायणीयारण्यद्रामन्यामिधस्तथा ।
ज्ञानकौमुदिकाभिख्या सुधासारस्तथैव च ॥ ३६॥

सनत्सुजातो यवनः बालखिल्या इति क्रमात् ।
संहितासंप्रणेतारः ऋषयः कीर्तिता अमी ॥१३७॥
इत्यादि सर्वशास्त्रेषु चतुष्षष्टिकलासु च ।
सारमुद्धृत्य सर्वत्र वक्ष्ये शृणु तलोदरि ॥१३८॥
स्कन्दः —
ध्यात्वा मनसि तत्सर्वं वक्तुं विष्णुस्तमुद्यतः ।
नारायणः —
जगत्सृष्टिं प्रवक्ष्यामि वेदमार्गानुसारतः ॥१३९॥
नासदासीन्नोसदासीत् इदं वा अग्र इत्यपि ।
अनुवाकद्वयस्यार्थं सारं संगृह्य चान्यतः ॥१४०॥
सारमुद्धृत्य वक्ष्यामि शृणु त्वं कमलेक्षणे ।

इति श्रीवेङ्कटरायविरचिते पुराणार्थसंग्रहे
लक्ष्मीनारायणसंवादे संज्ञाप्रकरणो
नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीः ॥

नारायणः

चिन्मयो ज्ञानिभिर्वेद्यः वेदानामप्यगोचरः ।
परं ब्रह्म परं ज्योतिः परमात्मा परात्परम् ॥ १॥
आदिमध्यान्तरहितः परिपूर्णस्सनातनः ।
कर्तुं लीलाविभूतिस्थः नित्यभूतिसमन्वितः ॥ २॥
अजामेकां त्रिगुणकां मायां संसार साऽसृजत् ।
मायाशबलितो देवः लीलाभूतिकृतिप्रियः ॥ ३॥
निसर्ज जले विश्वं तदण्डमभवाग्निभे ।
प्रकृतैर्महदाद्यैश्च भूतैरण्डं विनिर्मितम् ॥ ४॥
महाजलौघमध्ये तु विभ्रमत्कोटिभास्करम् ।
ब्रह्माण्डं जलसंपूर्णं प्राविशन्मायया सह ॥ ५॥
तत्सृष्ट्वा प्राविशत्तच्चेत्यर्थो वेदे निगद्यते ।
कोटिसूर्यप्रतीकाशो भूत्वा तज्जलशोषणम् ॥ ६॥
अकरोत्ततदा ब्रह्मन् अजाण्डोऽभूतदण्डकम् ।
अजाण्डाद्भुतमुत्पन्नं वायोरग्नेर्जलम् ॥ ७॥
तज्जलं · · · · · · · दण्डस्यार्धे स्थितं जलम् ।
अण्डस्यार्धगतं नीलं दृष्ट्वा मायासमन्वितम् ॥ ८॥

यस्तो कारणात्मानः जातास्साक्षान्महेश्वरात् ।
परापरपुरौघाख्यप्रकारश्च यथातथम् ॥९॥
आकाशमध्यगो देवः लीलार्थं स द्विधोऽभवत् ।
अन्तर्मातृकं बहिर्मायमन्तर्मायां बहिर्मति ॥१०॥
एवं द्विरूपमासाद्य यद्रूपे चिद्बहिर्भवेत् ।
तेन सात्त्विकभावेन चैतद्रूपास्त्रिनेत्रभाक् ॥११॥
सर्वेश्वरोऽभवत्सोऽपि भूतैः पञ्च विधानतः ।
बहिर्मायावदंशेन नीलरूपश्चतुर्भुजः ॥१२॥
अभवन् सोऽहमब्जाक्षि ब्रह्मैक्यं तादृशा भवेत् ।
तमोगुणशरीरेण संभूतं तज्जलोपरि ॥१३॥
शयानं वज्रभागेन पुरुषं चारुरूपिणम् ।
त .... रूपं मामालोक्य विस्मयस्स महेश्वरः ॥१४॥
शुद्धस्फटिकसंकाशः दृष्टवान् माययेक्षितः ।
अधस्विदासीदुपरि स्विदासीदिति हि श्रुतिः ॥१५॥
अन्योन्यदर्शनादेव काले कतिपये गते ।
मन्नाभिकमलाज्जातं स्वर्णवर्णं चतुर्मुखम् ॥१६॥

एवं स्वयम्भुवं दृष्ट्वा तत्समीपमगाच्छिवः ।
मया साकं तस्य सर्वमुपदेष्टुं जगद्गुरुः ॥ १७॥
पृष्ट्वा चतुर्मुखो देवं कोऽहमित्यब्रवीत् स्वयम् ।
श्रुत्वा वचोऽब्रवीत् शम्भुः कमेव त्वामवेहि भोः ॥१८॥
कुतो जातोऽहमित्याह त्वमजोऽपि च पद्मभूः ।
त्वत्तः पूर्वं जातजन्तुः नास्ति तस्मादजः स्मृतः ॥१९॥
समत्वं समकं देव ब्रवीति त्वामवेहि भो ।
सर्वाधिपत्यं किं देव भाविताख्यः प्रजापतिः ॥२०॥
मम नाम च किं देव त्वं नाम तु पितामहः ।
करणीयं त्वया किञ्चित् तस्मादहमिहागतः ॥२१॥
करणीयं मया किं तु श्रीजलोर्ध्वप्रक्रमम् ।
क्रमंशं भो न जानामि पश्य वेदान् सनातनात् ॥२२॥
का वा शक्तिस्तान् गृहीतुं वाणी भवतु ते प्रिया ।
कुत्र स्थास्यामि देवेश सत्ये तिष्ठ चिरन्तने ॥२३॥
अतः प्रजानामधिपाः सत्ये तिष्ठन्ति भामिनि ।
इत्युक्तिमात्रतस्सर्वं तत्प्रसादात् बभूव हि ॥२४॥

स्थानं तदा सत्यलोकः वाणी तस्य सरस्वती ।
तिष्ठन्तं पुरतश्शम्भुं दृष्ट्वा तुष्टाव तं विधिः ॥२५॥
विदेकवेद्यचिद्रूप तेजोराशेर्भवत्प्रभो ।
अण्डात् बहिर्द्योतमानं जगत्सृष्टिमिहागतः ॥२६॥
सगुणं रूपमास्थाय मत्प्रीत्यर्थं हि दृश्यसे ।
को वेत्ति महिमानं ते को वा ते सदृशो भवेत् ॥२७॥
अतोऽहं त्वत्प्रसादेन भवेयं लोकनायकः ।
अत्रैव यदि तिष्ठेत् त्वं त्वत्सान्निध्यादहं प्रभुः ॥२८॥
अयं वरो मे दातव्यः भक्ताभीष्टवरप्रद ।
सर्वेश्वरोऽपि तच्छ्रुत्वा ...... मत्या पुष्पान्वितः ॥२९॥
तथा ॥ अताखिलक्ष्मवीकला लात्वा मां पृष्टवान् शिवम् ।
इमं न जानामि विभो वद तत्त्वं जगत्प्रभो ॥३०॥

शिवः

अयं विष्णुर्महाभागः जगदात्मा जगद्गुरुः ।
इमं विना नास्ति शक्तिः कर्तुः किञ्चित् स्वयं मम ॥३१॥
अहमेव हरिस्सोऽहमावयोर्नास्ति भिन्नता ।
आवामभिन्नौ मत्वा तं समबुद्धिर्भवावयोः ॥३२॥

तस्मादहं च विष्णुश्च वसावस्ताव पार्श्वयोः ।
इत्युक्तिमाकर्ण्य तुष्टिं ययौ पङ्कजसम्भवः ॥३३॥
महेश्वरो मामुवाच ब्रह्मन्प्रियचिकीर्षया ।
मम वेतावयोर्लोकौ वसेवाकमुभावपि ॥३४॥
ब्रह्मलोकस्य पार्श्वे च स्यातां लोकौ ममाज्ञया ।
इदानीं रुद्ररूपेण तमोगुणमयेन च ॥३५॥
मुक्तो नारायणाख्यस्त्वं लक्ष्म्या साकं ममस्तुवः ।
वैकुण्ठाख्ये पुरे स्थित्वा पाहि सृष्टं स्वयंभुवा ॥३६॥
रजोगुणसमुद्भूतरूपेण सह संभृताम् ।
वाण्या साकं जगत्कर्ता विरिञ्चेति प्रथां गतः ॥३७॥
सत्याख्यलोके निवसन् जगत्सृष्टिं करोत्ययम् ।
सुसात्त्विकगुणोद्भूत रुद्ररूपेण संभृतः ॥३८॥
हरनाम्ना त्वहं देव्या शिवया सहितोऽनिशम् ।
स्थित्वापराजितपुरे प्रलये समुपस्थिते ॥३९॥
संहरामि जगत्सर्वमेवं वर्तामहे स्वयम् ।
मम शक्त्यात्मिका वाणी शिवा त्वच्छक्तिका मता ॥४०॥

ब्रह्मशक्त्यात्मिका लक्ष्मीः भवेयुर्वनिताश्च नः ।
या शक्तिर्यस्य पत्नी स्यात् तच्छक्तेरनुरूपकम् ॥४१॥
कार्यं कुर्यात् स एवेति सङ्केतं करवावहै ।
सृष्टिपालनसंहारकार्येषु त्रिषु यत्र यः ॥४२॥
नियुक्तस्तस्य तत्काले भवेतां वशगावुभौ ।
अहं युवां पूजयामि मत्पूजां कुरुतं युवाम् ॥४३॥
अन्योन्यपूजाकलनात् पूजयिष्यन्ति नः प्रजाः ।
अन्योन्यसंमतिं कृत्वा त्रिलोकेषु स्थिता वयम् ॥४४॥
तथा कृष्णोऽवतारेषु मत्स्यादिषु तथा वयम् ।
पुरा त्रिपुरदाहेच्छोः शिवस्याहं शरोऽभवम् ॥४५॥
मेघो भूत्वा महादेवं बिभर्मि बहु वत्सरान् ।
सारथीः पद्मभूरासीः अन्ये देवाश्च किङ्करा ॥४६॥
संहारकार्यकलने सो हराक्षीशीभ्य तम् ।
दग्धवान् मत्स्तुतं भारं एतत्सर्वं सहावहे ॥४७॥
अवतारेषु सर्वेषु पूजयाम्यहमीश्वरम् ।
मत्पुत्रस्य च तन्नाम कृतवानस्मि सुन्दरि ॥४८॥

अर्चारूपे शैवलिङ्गे पूजा सकलयाज्ञिकैः ।
तदेक्षाननन्यसुलभं कार्यं ब्रह्म .... ॥४९॥
जगत्पालनकार्येषु सदा ह्यक्षमुमापतिः ।
अशक्नुवन् सोढुमभूत् स्वामितस्तद्धनुर्हतम् ॥५०॥
अधिकं मेनिरे विष्णुं देवाश्चेति पुराणगीः ।
बाणासुराजौ सर्वेशः उन्मुखे स्थातुमक्षमः ॥५१॥
पलायनं चकारासौ सपुत्रस्य पिनाकधृत् ।
सं स्तुत्वा मोचयामास बाणच्छिन्नकरावलिम् ॥५२॥
दक्षाध्वरे हि रुद्रस्य धनुषापहृतं शिरः ।
सन्धाय तच्चाकरवं सशीर्षं रुद्रमिन्दिरे ॥५३॥
भस्मासुरो भयाल्लीनमरक्षं बुद्धिकौशलात् ।
मन्नाभिकमलाज्जातं ब्रह्माणं वीक्ष्य देवताः ॥५४॥
ब्रह्मेति शाविदद्देवा सृष्टौ काम्यां समीडिताम् ।
रुद्रं मदंशोपेतं वा पुत्रपौत्रस्वरूपिणौ ॥ ५५॥
दृष्ट्वा ब्रह्मसमुद्भूतौ विदुर्ब्रह्मेति पद्मजम् ।
अन्योन्यमेव तिष्ठाम न्यूनाधिक्यकुमार्गगाम् ॥५६॥

वयं मया नित्यभूतौ लीलाकाले वशंवदा ।

वृषभयोगी

तथाऽस्थितेषु देवेषु किमभूत्तदनन्तरम् ॥५७॥
कथं लोकान् ससर्जादौ ब्रह्मा तद्वद मे प्रभो ।

स्कन्दः

तच्छ्रुत्वा प्राबदल्लक्ष्मीः भर्तारं किमतः परम् ॥५८॥
युष्माभिः किं कृतं तन्मे वद तत्त्वं जगत्प्रभो ।

नारायणः

सत्यलोकस्य पार्श्वे च वसन्तौ वीक्ष्य मां स्त्रीकम् ॥५९॥
आवयोस्सन्निधानेन सृष्टा सृष्टिं प्रचक्रमे ।
चतुर्मुखैश्चतुर्वेदान् गृहीत्वा ध्यानमास्थितः ॥६०॥
ज्ञात्वा क्रमेण वेदार्थान् यथापूर्वं ससर्ज सः ।
सृष्टिकामस्तपस्तेपे प्राणायामपुरःसरम् ॥६१॥

(पृ. १८ समाप्त)

देवानां कारणं विष्णुरेवं ऋचि निगद्यते ।

(पृ. २२, पं. ४)

लक्ष्मीः – तल्लोकान् तत्र तत्रस्थान् वद संग्रह्य मे प्रभो ।

(पृ॰ २३, पं॰ २०)

अपराजितपुरे (पृ॰ २३, पं॰ २३)

विष्वक्सेनश्च सेनानी (पृ॰ २४, पं॰ १६)

सगुणोपासनान्मुक्ताः तत्र नागरिकाः स्मृताः। (तत्र वैकुण्ठे)

(पृ॰ २४, पं॰ १९)

मनोहे सत्यलोकाख्ये पुत्रैस्संन्यासयोगतः ।

ब्रह्मर्षिभिस्सुरश्रेष्ठैः पूजितः कमलासनः ॥ (पृ॰ २४, पं॰ २०–२१)

एकादशरुद्रेषु द्वितीयस्य 'अहिर्बुध्न्य' इति नाम वर्तते – पृ॰ २६, पं॰ २०

चारो देवर्षिनारदः (पृ॰ २७, पं॰ १४) तत्र = स्वर्गलोके ।

लक्ष्मीः – भुवर्लोके स्थिताभ्राणां पिशाचानां तथैव च ।

जातिस्वरूपनामानि वद तत्त्वं जगत्प्रभो ॥ (पृ॰ २८, पं॰ ३–४)

लक्ष्मीः – गर्जनं किं तडित् किन्तु दम्भोलिः किं वद प्रभो ।

(पृ॰ २९, पं॰ १६–१७)

प्रवर्षति जलं मेघ इति रामायणोक्तितः । (पृ॰ २९, पं॰ २२)

एवं रामायणे दृष्टम् (पृ॰ ३०, पं॰ ७)

मेघजाति त्रिधा स्मृता। ···· भौमश्चाप्यश्च जातितः ॥ (पृ॰ ३१, पं॰ २–३)

संवर्तः पुष्करो द्रोणः कालको वारुणस्तमः ।

नीलो वायुस्तथावर्तः नवमेघाः प्रकीर्तिताः ॥ (पृ॰ ३१, पं॰ ५–६)

मेघस्वरूपं कथितं वक्ष्ये ग्रहणां शृणु ।

देवग्रहस्तु गन्धर्व यक्षगन्धर्वदानवाः ॥

उरगेश्वरनागानौ ब्रह्मराक्षसराक्षसौ ।

पितृप्रेतपिशाचाख्याः कूश्माण्डस्वान्तकालिकः ॥

भेतालकालोदनरा ह्यष्टादश विधाः स्मृताः ।

ते चरन्ति भुवर्लोके भैरवाज्ञा वशंवदा ॥

(पृ. ३१, पं.१७-२२)

लक्ष्मीः – ग्रहाः कियन्तस्संख्याकाः भुवर्लोकनिवासिनः । ...

ग्रहग्रस्ताः कथं तिष्ठेन्नरस्तद्वद मे प्रभो: ।

(पृ. ३२, पं. ६-७;१५-१६)

ततः परं प्रवक्ष्यामि भूसृष्टिं कमलेक्षणे ।

एवं सृष्ट्वा तु षट् लोकान् ब्रह्मा काश्यपमब्रवीत् ॥

(पृ. ३४, पं. २३-२४)

लक्ष्मीः – गिरीनां च गजानां तु नामधेयं वद प्रभो । ....

ते जीवाः कतिसंख्याकाः कतिभेदाश्च तद्वद ।

(पृ. ३६, पं. १८-१९; पृ. ३७, १०-११)

लक्ष्मीः – एतेषां विधिना सृष्टः को वाऽऽहारो वद प्रभोः ।

(पृ. ३८, पं.३-४)

सारभूतां वरां काशीं सर्वाभीष्टवरप्रदाम् ।

सत्यामृततत्त्वं कथये सर्वकामफलप्रदम् ॥ (पृ. ३८, पं. १६-१७)

द्वितीयाध्यायः समाप्तः

सप्तपातालालोकानां नामानि वर्णनं च (पृ. ३९-४१) ।

लक्ष्मी: — नरकाणां नाम किंतु तत्रस्थाः पापिनश्च के ।

तच्च तान्यपि मे ब्रूहि विस्तरेण प्रियाधुना ॥ (पृ.४१, पं. १९-२१)

पापं नवविधम् (पृ.४३, पं.१८),

पापमूलानि कर्माणि प्राहुः पञ्चविधानि हि । (पृ.४४, पं. २)

तत्तापभोग्ययोग्यास्तु देशाः पञ्चविधाः स्मृताः । (पृ.४४, पं. ५)

लक्ष्मी: — नरकानुभवः पापफलं चेत् भूतले नृणाम् ।

व्याधिपीडा कस्य फलं वद मे प्राणवल्लभ ॥ (पृ.४६, पं.४-६)

काशीं गत्वा तु जाह्नव्यां स्नात्वा विश्वेश्वरं विभुम् ।

दृष्ट्वा प्रमुच्यते सर्वपापैर्मुक्तिं च गच्छति ॥ (पृ.५१, पं. ३-४)

॥ तृतीयाध्यायः समाप्तः ॥

लक्ष्मी: — अण्डस्य परिमाणञ्च तन्मध्य(स्थ) च विस्तृतिम् ।

लोकानां परिमाणं च वद तत्त्वं जगत्प्रभो ॥ (पृ. ५१, पं.१५-१७)

योजनस्य प्रमाणं तु वद मे सर्ववित्तम । (पृ.५३, पं. १३)

धनुःसहस्रे द्वे क्रोशं गव्यूतिस्तद्द्वयं भवेत् ।

गव्यूतीनां चतुष्कं तु योजनं परिचक्षते ॥ (पृ.५३, पं.१५-१६)

मण्डलस्य च विस्तारो गदितो मात्प्रिय त्वया ।

तत्र तत्र स्थिता भूपास्तत्र तत्र स्थिता जनाः ॥

तत्रस्थपर्वता नद्यः सर्वे विस्तारं मे वद । (पृ.५४, पं.१६-१८)

लक्ष्मीः - .... जम्बूद्वीपं सम्यग् वद प्रभो। (पृ.५८, पं.१)

॥ चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः॥

उत्तरे कुरुदेशे तु मानवाः पुण्यशालिनः।

कथं तिष्ठन्ति सुखिनः वदमे च प्रियाधुना॥ (पृ.६०, पं.१८-१९)

कानि दानानि कुर्वन्तः निवसन्ति कुरौ नराः। (पृ.६१, पं.६)

कर्मभूमिं च विस्तार्य वद सर्वविदां वर। (पृ.६२, पं.२३)

कर्मभूमौ तु गिरयः कियन्तस्तान् क्रमाद्वद। (पृ.६४, पं.१४)

एकषष्टिनदीनामानि - पृ.६५-६६

देशान् भारतखण्डस्थान् षट्पञ्चाशाद्विधान् वद। (पृ.६७, पं.२)

नानाविधेषु देशेषु तारतम्यं वद प्रभो। (पृ.६७, पं.१७).

यस्मात्स्थले भवानास्ते साक्षाद्विग्रहरूपवान्। (पृ.६८, पं.२४)
अष्टोत्तरशतस्थाने तिष्ठाम्यहमितस्ततः। (पृ.६९, पं.२)
श्वेतद्वीपे तु तारकम्।

एतेष्वष्टस्थलेष्वेवं रूपं मां विद्धि संस्थितम्॥ (पृ.६९, पं.७-८)

विष्णुस्थानानि शिवस्थानानि च - पृ.६९-७३;

सप्तपुरीनामानि (दश) अरण्यानि च - पृ.७३

गङ्गानालं कुलिहेतावलं वाराणसी पुरी।

विश्वनाथस्य सेवालं सर्वं काश्यां भवेत् प्रिये॥ (पृ.७४, पं.७-८)

॥ पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः॥

महत्त्वं कर्मभूमेस्तु विदितं त्वत्प्रसादतः ।

अन्तरिक्षस्य सूर्यस्य गतिं तारागतिं प्रिय ॥

प्रमाणं तालवृक्षस्य कालादीर्दिननिर्णयम् ।

वयःप्रमाणं जन्तूनां फलं पित्र्यं च दैवतम् ॥

सर्वं विस्तार्य देवेश वद मे प्राणवल्लभ । (पृ. ७४, पं. १७-२१)

मेरोरुपरिभागे तु शिंशुमाराख्यमन्दिरे ।

चक्रं षोडशसाहस्रयोजनोच्छ्रायशालिनी ॥ (पृ. ७५, २-३ पं.)

चन्द्रस्य क्षयवृद्धिं मे वद सर्वविदां वर । (पृ. ७८, पं. ६)

मृगाकारं चन्द्रलक्ष्म दृश्यते तत्किमुच्यताम् । (पृ. ७९, पं. १८)

दूरस्थं दृश्यते वस्तु सिंहशार्दूलवत्प्रिये ।

तद्वत् प्रदृश्यते भूमिच्छायापि मृगरूपिणी ॥ (पृ. ८०, पं. ९-१०)

सिंहशार्दूलनामः कश्चिद् वर्तते वा ?

ग्रहणं राहुणा चन्द्रसूर्ययोः केन हेतुना । (पृ. ८०, पं. १२)

कालभेदान् वदाद्य मे । (पृ. ८२, पं. २३)

प्रातस्सङ्गममध्याह्नापराह्णास्सायमित्यमी ।

पञ्च कालास्ततो त्वहस्स्यात् त्रिंशन्नाड्यात्मकं त्वहः ॥ (पृ. ८२, पं. ३-४)

नवविधवत्सराणि तेषामुपयोगश्च, पृ. ८२

प्रलयाः षड्विधाः परिकीर्तिताः ॥

प्राकृतोऽवान्तरो नित्यं नैमित्तिकदिनाङ्गवौ ।

आत्यन्तिकश्च प्रलयास्तत्काले भवन्ति हि ॥ (पृ. ८४, पं. १६-१८)

विधेरायुर्निर्णयादितं सर्वेषां तदुच्यताम् । (पृ. ८५, पं. ३)

नृणां तपःप्रभावेण कथमायुः प्रवर्तते । (पृ. ८५, पं. २४)

पशुपक्षिमनुष्याणामायुःप्रमाणम् । पृ. ८६-८७

॥ षष्ठाध्यायः समाप्तः ॥

कालः खलु मनुष्याणां निदानं पुण्यपापयोः ।

तस्माद्दैवं च पित्र्यं च कालमाचक्ष्व चातुरम् ॥ (पृ. ८८, पं. ११-१२)

एवं दिव्यं नामधेयं कथमासीद्वद प्रभो । (पृ. ८९, पं. ८)

कस्मिन् काले किं कर्तव्यम्? पृ. ८९-९१

देवप्रीतिकरान् कालान् पितृप्रीतिकरान् वद । (पृ. ९२, पं. १२)

माघमासे कृष्णपक्षेऽप्येकादशी चतुर्दशी । (पृ. ९२, पं. १९

अत्र शिवरात्रेर्निर्देशः प्रतीयते, स च ग्रन्थकारोऽयं दाक्षिणात्य इति सूचयति । अथ च काशीमाहात्म्यं सर्वत्र गायति ।

सुब्रह्मण्यप्रपूजया । (पृ. ९३, पं. २३)

काश्यां गङ्गाजले स्नात्वा सर्वं भजति पण्डितः । (पृ. ९८, पं. २३)

॥ सप्तमाध्यायः समाप्तः ॥

कर्मभूमौ मनुष्याणां सृष्टिं विस्तार्य मे वद ।

कथं जाता नराः सर्वे कथं भूमिं समागताः ॥

चातुर्वर्ण्यं कथं भूतं तेषां विशेषतः कथम् । (पृ. ९९, पं. ९-११)

ब्राह्मणानां तु का वृत्तिः किं दानं कर्म किं स्मृतम् ।

का देवता कीदृशी च देवतानामुपासनम् ॥

प्राप्यं लोकान्तरं किं वा यावत्तत्र वसेत् पुमान् ।

एवमेवं ब्राह्मणादिवर्णानां वद मे प्रभो ॥ (पृ. १०२, पं. ३-६)

चातुर्वर्ण्यप्रविष्टस्य शूद्रस्य नियमोदितम् ।

कर्म नाभूत् कथं तस्मै वद त्वं प्राणवल्लभ ॥ (पृ. १०४, पं. ५-६)

॥ अष्टमोऽध्यायः समाप्तः ॥

विदितो मे वैश्यधर्मः क्षात्रधर्मं वद प्रभो । (पृ. १०७, पं. ८)

विस्तरेण क्षात्रधर्मं श्रोतुमुत्कण्ठते मनः ।

राजधर्मं प्रवद मे जीवातुर्जगतां नृपाः ॥ (पृ. १०७, पं. २२-२३)

भवतु ब्राह्मणो राजा क्षत्रियो वैश्य एव वा ।

का हानिस्तत्र वद मे किमाधिक्यं तु शङ्कर ॥ (पृ. १०८, पं. ६-७)

सामुद्रिकाख्यशास्त्रेषु पुंसां स्त्रीणां च लक्षणम् ।

शुभाशुभप्रदं प्रोक्तं द्रष्टव्यं तद्वद प्रभो ॥ (पृ. १०९, पं. १०-११)

॥ नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥

यस्य पुंसः स्त्रियो वापि लक्षणं वा विलक्षणम् ।

भवेत्तयोः फलप्राप्तिराध्यात्मिकफलं विदुः ॥

आध्यात्मिकफलं किंतु तद्विभज्य वद प्रभो । (पृ. १२०, पं. १५-१७)

ज्योतिःशास्त्रप्रकारोक्तं जातकं मे वद प्रभो । (पृ. १२०, पं. २२)

कालस्य सूक्ष्मो ऽहि कथं जन्मनाडीविनिश्चयः । (पृ॰ १२२, पं॰ २३)

दशाक्रमं ग्रहाणां तु वद मे प्राणवल्लभ । (पृ॰ १२६, पं॰ १२)

॥ दशमाध्यायः समाप्तः ॥

कर्तव्यं वद भूभुजः (पृ॰ १२८, पं॰ १९)

तस्माद् भूपालविहितां वद नीतिं ममाधुना । (पृ॰ १३१, पं॰ २४)

वेदस्मृतिपुराणेषु वाल्मीकीये च भारते ।

प्रोक्तेतिहाससहितां राजनीतिं वद प्रभो ॥ (पृ॰ १३७, पं॰ १-२)

॥ एकादशाध्यायः समाप्तः ॥

उत्पत्तिं जातिभेदं च रत्नानां वद मे प्रभो । (पृ॰ १४८, पं॰ २१)

अर्घनिर्णयमेतेषां ज्ञातव्यं केन तद्वद । (पृ॰ १५७, पं॰ १५)

॥ द्वादशाध्यायः समाप्तः ॥

धनं धान्यं च रत्नौघमर्जयन्नीतिमार्गतः ।

चतुरङ्गबलस्यापि वृद्धिं कुर्यान्महीपतिः ॥ (पृ॰ १५९, पं॰ १-२)

विष्णुबेरं च पुरुषं सत्यं सङ्कर्षणं तथा ।

अनिरुद्धमिति प्रोक्तं पञ्चबेरं मदालये ॥

महेशानं तत्पुरुषमघोरं वामदेवकम् ।

सद्योजातमिति प्रोक्तं पञ्चबेरं शिवालये ॥ (पृ॰ १६२, पं॰ २०-२३)

कस्मिन् शास्त्रे किंनादितं नर्तनं तद्वद प्रभो। (पृ. १६३, पं. १३)

भावना कोऽत्र कियती कियान् रागप्रविस्तरः।

तालसंख्या च कियती सर्वं वद मम प्रिय ॥ (पृ. १६३, पं. २३-२४)

रङ्गस्य मण्डनं नाट्यप्रकारं पात्रलक्षणम्।

नाट्याचार्यान्नाट्यवाद्यान् सभानायकलक्षणम् ॥

सर्वं विस्तार्य मे नाथ वद सर्वविदांवर। (पृ. १६८, पं. ४-६)

॥ त्रयोदशाध्यायः समाप्तः ॥

यज्ञसंबन्धिनः प्रश्नास्तेषां समाधानं च - पृ. १७३-१७८

अग्निमहत्त्वं मे ब्रूहि यज्ञस्य काति स्मृताः।

हुतान्यग्नौ कथं देवा प्राप्नुवन्ति हवींषि च ॥ (पृ. १७८, पं. ८-९)

निर्मन्थ्यः पवमानः स्याद् वैद्युतः पावकः स्मृतः।

यश्चासौ तपते सूर्ये शुचिरित्यभिधां गतः ॥ (पृ. १७९, पं. ३-४)

सौदाग्निर्भूतले लीनः, पृ. १७९, पं. ९

सर्वेषामुदरस्थाग्निर्वैश्वानर इति स्मृतः। (पृ. १८०, पं. ४)

॥ चतुर्दशाध्यायः समाप्तः ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि दिव्याग्निवैभवं शृणु। (पृ. १८२, पं. २)

भौमाग्निर्दलजननात् संस्कारेणान्तरिक्षकः।

आधानेन च दिव्याग्निः, (पृ. १८२, पं. १०-११)

होमद्रव्याणि कान्याहुः (पृ. १८३, पं. २१)

अग्नौ हुतं यथामेव तत्कथं तृप्तिदं भवेत्। (पृ.१८६, पं.२०)

क्षत्रधर्मस्तु कथितः विप्रधर्मं वदामि ते। (पृ.१९३, पं.२३)

॥ पञ्चदशाऽध्यायः समाप्तः ॥

ब्राह्मण्यं त्रिविधं लोके जातिवर्णगुणसद्गुणैः। (पृ.१९५, पं.६)

वसुरुद्रादिवर्णेषु प्रशस्तं मौञ्जिबन्धनम्।

विप्रक्षत्रियवैश्यानां कस्मात्त्वं हेतुकं वद॥ (पृ.१९७, पं.१-२)

पुमानुद्वहते बह्वीः नारी नोद्वहते बहून्।

एतद्विधेः प्रमाणं किं वद मे प्राणवल्लभ॥ (पृ.१९८, पं.२१-२२)

चत्वारिंशत्प्रभेदानां (संस्काराणां) नामधेयानि मे वद। (पृ.१९९, पं.६)

एकविंशतिभेदा हि स्वर्गाः काण्डचोदनात्। (पृ.२००, पं.३)

तेषां प्रत्येकतो नाम तद्गम्यं कर्म मे वद। (पृ.२००, पं.१६)

चतुष्षष्टिकलाभेदनामानि वद मे प्रभो। (पृ.२०१, पं.२१)

शैवं च वैष्णवं सौरं शाक्तं वैनायकं तथा।

.... दर्शनानि हि षट् कलाः॥ (पृ.२०२, पं.१३-१४)

॥ षोडशाऽध्यायः समाप्तः ॥

आह्निकं विप्रविहितं गृहस्थाश्रमगोचरम्।

नित्यकर्म समाख्याय वद हेतुसमन्वितः॥ (पृ.२०३, पं.१६-१७)

विप्रोर्ध्वपुण्ड्रं वहते हेतुं वद जगत्पते। (पृ.२०५, पं.१५)

भस्मना चन्दनेनापि त्रिपुण्ड्रं शैवमानवाः ।
आलिके रचयन्त्येतत् त्रितयं मान्यमिष्यते ॥ (पृ. २०५, पं. २०-२१)

कपिलामहत्त्ववर्णनम् , पृ. २०८ - २०९

औपासनाग्निर्द्वारिद्रं हन्मादीति कथं वद । (पृ. २१०, पं. ५)

॥ सप्तदशाध्यायः समाप्तः ॥

देवताराधनविधिं विस्तारेण वद प्रभो । (पृ. २११, पं. १७)

सालग्रामस्य माहात्म्यं विस्तारेण वद प्रभो । (पृ. २१३, पं. ४)

एकाशीतिप्रभेदानां मूर्तीनामभिधां वद । (पृ. २१३, पं. २०)

एकोनषष्टिभेदाः स्युः माधवा मूर्तयः प्रिये ।
षड्विधा मूर्तयः शम्भोः ब्रह्मणः पञ्च मूर्तयः ॥
विष्णुशङ्करमूर्ती द्वे त्रिमूर्तिरिति कीर्त्यते । (पृ. २१३, पं. २२-२४)
नरस्य तव शेषस्य गरुडस्य विवस्वतः ।
गुहस्य दत्तात्रेयस्य कार्तवीर्यार्जुनस्य च ॥
एकैका मूर्तिराख्याता प्रोक्तैकाशीतिभेदतः ।
तत्तन्नामानि वक्ष्यामि शृणु तामरसेक्षणे ॥
मत्स्यः कूर्मो वराहश्च नारसिंहोऽथ वामनः ।
परश्वधोपेतरामः सीतारामो बलो जिनः ॥
कृष्णः कल्की केशवाख्यो माधवो मधुसूदनः ।
त्रिविक्रमश्च गोविन्दो हृषीकेशो जनार्दनः ॥
दामोदरः पद्मनाभः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः । (पृ. २१४, पं. १-९)

मधुजिच्चो वासुदेव उपेन्द्रः पुरुषोत्तमः ॥
अधोक्षजो हरिर्विष्णुरच्युतश्च सुदर्शनः ।
हयग्रीवो यज्ञदत्तः कपिलः पारिजातकः ॥
श्रीकुमारो मुकुन्दश्च हंसः परमहंसकः ।
वैकुण्ठः पुण्डरीकाक्षो देवदेवः श्रियः पतिः ॥
वटपत्रशयोऽनन्तो लक्ष्मणो गरुडध्वजः ।
विश्वम्भरो विश्वरूपो जगद्योनिस्तथैव च ॥
पीताम्बरधरश्चैव मायावीरश्ववांस्तथा ।
नारायणश्चक्रपाणिरमृताहरणस्तथा ॥
बहुरूपः पुण्डरीकः सीरपाणिः प्रलम्बहा ।
एकोनषष्टिभेदाश्च मदीया मूर्तयः स्मृताः ॥
त्रिमूर्त्यात्मको हरहरिः शिवनारायणाभिधः ।
स्वयम्भूः परमेष्ठी च स्वर्णगर्भश्चतुर्मुखः ॥
पितामहश्च पञ्चैते गदिता ब्रह्ममूर्तयः ।
शिवनाभिस्त्र्यम्बकश्च सद्योजातादयस्तथा ॥ (पृ. २१४, पं. १०-२४)
वामदेवस्तत्पुरुष ईशानश्चाष्ट च शङ्कराः । (पृ. २१५, पं. १)
अज्ञानमूर्तिं गुह्यं च वद वर्णादिदोषतः । (पृ. २१५, पं. ८)
वैखानसं पाञ्चरात्रं शैवमित्यागमं त्रयम् ।
देवालये पूजनीयं गृहे वैदिकमन्त्रतः ॥ (पृ. २१६, पं. १४-१५)

ब्राह्मणोऽसौ मनुष्यो हि देवताभिः कथं भवेत् । (पृ. २२०, पं. ६)

कालिदासेन सन्तुष्टाश्चन्द्रगुप्तादयः श्रिये ।

न लिखन्ति कृतं पापं लिखन्ति सुकृतं बहु ॥ (पृ. २२२, पं. ७-८)

कटुतिक्तकषायं च भिन्नं च मधुरोऽम्लकः ।

लवणश्च रसास्तस्य सूर्याद्याः क्रमशोऽधिपाः ॥ (पृ. २२३, पं. ११-१२)

॥ एकोनविंशाध्यायः समाप्तः ॥

भोजनस्य प्रकारं मे सविस्तारं वद प्रभो । (पृ. २२४, पं. ४)

संपादयति राजा तु जन्तुभ्यो बहुलां श्रियम् ।

यज्ञकालं तासु रतिं कर्तो वा तोडीपि वद ॥ (पृ. २३२, पं. १३-१४)

॥ विंशाध्यायः समाप्तः ॥

निद्रां प्राप्तस्य जीवस्य स्वप्नः कश्चित् प्रदृश्यते ।

इन्द्रियेषु विलीनेषु कथमिन्द्रियचेष्टनम् ॥ (पृ. २३४, पं. २-३)

दृष्टः श्रुतोऽनुभूतश्च प्रार्थितः कल्पितस्तथा ।

भावी च दोषजश्चैव स्वप्नस्सप्तविधः स्मृतः ॥ (पृ. २३४, पं. ९-१०)

सुस्वप्नं चैव दुःस्वप्नं विभज्य वद मे प्रभो । (पृ. २३४, पं. २२)

स्वस्थानाद् दृश्यते किंतु निमित्तं भूतिसूचकम् । (पृ. २३८, पं. १२)

एतदादीन्यरिष्टानि दृष्ट्वा वाराणसीं व्रजेत् । (पृ. २४०, पं. १४)

गृहस्थाश्रमकर्माणि संगृह्य वद मे प्रभो । (पृ. २४०, पं. १७)

॥ एकविंशाध्यायः समाप्तः ॥

ज्ञानस्याश्रयगतं कर्तव्यं कर्म किं वद । (पृ. २४१, पं. २३)

योगक्रमं मे विस्तार्य वद सर्वविदां वर । (पृ. २४३, पं. ९)

नित्यो मायावृतो जीवो लिङ्गदेहं श्रितो ह्यणुः (पृ. २४४, पं. १३)

बहूदकः कुटीचकश्च हंसः परमहंसकः ।

चतुर्विधः (संन्यासी) (पृ. २४५, पं. २०-२१)

मुक्तिसाधनभूतं यत् ज्ञानं किं तद्वद प्रभो । (पृ. २४७, पं. १०)

अद्वैतवादिनो द्वैतज्ञानमुपेयुषः प्रपत्तिपाशीकृतस्य चेति त्रिविधस्यापि मुमुक्षोर्ज्ञानमेव परं मुक्तिसाधनम् - पृ. २४७

॥ द्वाविंशोऽध्यायः समाप्तः ॥

ब्रह्म तण्डुलवन्माया तुषवद् योज्यते द्वयम् ।
अन्योन्यसङ्गे नास्त्येव केवलात् कार्यसंभवः ॥
तुषहीनं कार्यदक्ष तण्डुलं न प्ररोहति ।
तथा प्रकृतिहीनं तु ब्रह्म नो सृजते जगत् ॥
मायाजडापि संयुक्ता ब्रह्मणः कार्यकारिणी ।
पतिव्रतेव माया तु ब्रह्मणो वशवर्तिनी ॥
देहेष्वेव जीवं वशगं कृत्वा नित्यं प्रकर्षति ।
सूर्यवद् ब्रह्म शशीवद् जगत्स्थानादि तद्द्वयम् ॥
सूर्येण वर्धते चन्द्रः क्षीयते भानुना पुनः ।
भानौ प्रलीयते चन्द्रस्तस्मादुत्पद्यते पुनः ॥
एवं तु ब्रह्मणो वृद्धिः [illegible] (पुनः) ।

अनादेवं प्रकारेण वर्तते मुक्तभागिनी ॥

ब्रह्मांशः कालवज्जीवः सूर्यवत् भासतेऽनिशम् ।

सान्निध्याद् ब्रह्मणो जीवो भजतीह गतागतिम् ॥ (पृ. २४८, पं. ११-२४)

ब्रह्मप्रकृतिजीवानां स्वरूपं गदितं प्रिये । (पृ. २४९, पं. १)

ज्ञानं भवेच्चित्तशुद्धौ चित्तशुद्धिर्हि कर्मणा ।

तस्मात् परम्पराहेतुः कर्म साक्षान्न कारणम् ॥ (पृ. २४९, पं. १६-१७)

ज्ञानाद्ध्यानाच्च तपसा लभ्यते मुक्तिरित्यहो । (पृ. २४९, पं. २४)

मृषा वदन्ति मुक्तिस्तु ज्ञानसाध्या न चेतरैः ॥ (पृ. २५०, पं. १)

देवानामादिरव्ययः परमो विष्णुरीरितः ।

ततोऽधिकं ब्रह्म नित्यं चित्स्वरूपं परात्परम् ॥ (पृ. २५०, पं. ९-१०)

ज्ञानैकसाध्या मुक्तिः प्रोच्यते वैदिकैः प्रिये ।

कीदृशी सा च तद्धेतुः कीदृशं ज्ञानमुच्यते ॥ (पृ. २५१, पं. ५-६)

मुक्तिश्च त्रिविधा प्रोक्ता अद्वैतद्वैतवादिभिः । (पृ. २५१, पं. ८)

द्वैतासक्तात्मभिस्त्वेवं प्रोच्यते मुक्तिरिन्दिरे । (पृ. २५३, पं. १)

अद्वैतब्रह्मणि मनो निरालम्बान्न वर्तते ।

सगुणं ब्रह्म सालम्बं द्वैते मुक्तेयमिन्दिरे ॥ (पृ. २५५, पं. १०-११)

चतुर्विधा द्वैतमुक्तिस्त्वासां नामानि शृणु प्रिये ।

सालोक्यं चेति सामीप्यं सारूप्यं सह युज्यता ॥

भक्तिप्रणतिगम्या सा त्रिविधा ज्ञानतो भवेत् ।

सायुज्यमुक्तिरेका तु तस्माद् ज्ञानं प्रसाद्यते ॥ (पृ. २५५, पं. २०-२३)

भक्त्या श्रद्धया यो मर्त्यो मां वा स्त्रीमुपासते ।

प्रसादादावयोः स्थूलसूक्ष्मदेहद्वयं त्यजेत् ॥

स कारणशरीरस्थो लोकं प्राप्याऽवयोः प्रिये ।

सारूप्यं प्राप्य कल्पान्तं वसेदानन्दतुन्दिलः ॥

ततस्तां मुक्तिमाप्नोति लिङ्गध्वंसो यदा भवेत् ।

त्यक्त्वा लिङ्गशरीरं (पृ. २५६, पं. १४-१७)

कारणीभूतिका (पृ. २५८, पं. १-६)

॥ त्रयोविंशाऽध्यायः समाप्तः ॥

मङ्गुरजाति वर्णनम्, पृ. २५८-२६१

सामान्यार्थकथनम्, पृ. २६०-२६१

॥ चतुर्विंशाऽध्यायः समाप्तः ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि स्त्रीणां धर्मं शृणु प्रिये ।

स्वकीया परकीया च सामान्येति त्रिधा स्मृताः ॥ (पृ. २६२, पं. ७-८)

वद तत्त्वं कथं नित्यमैक्यं स्याद् भर्तृभार्ययोः । (पृ. २६३, पं. ७)

भर्तुः पूर्वं मृता ~~स्त्री~~ साध्वी कुत्र तिष्ठति मे वद । (पृ. २६६, पं. १०)

कुत्रमाहात्म्यवर्णनम्, पृ. २६६-२७१

॥ पञ्चविंशाऽध्यायः समाप्तः ॥

किं फलं पुत्रजननात् पुत्राभावादयं किमु ।

बहुपुत्रप्रजननात् किं फलं लब्ध प्रभो ॥ (पृ. २७१, पं. ९-१०)

तातं जीवति पुत्रेण किं कर्तव्यं मृते सति ।

किं कर्तव्यं च विस्तार्य वद मे भक्तवत्सल ॥ (पृ. २७२, पं. २२-२३)

मृतस्य देहघटे निक्षिपन्तीति केचन ।

केचिदग्नौ प्रक्षिपन्ति द्वयोरपि फलं वद ॥ (पृ. २७३, पं. १८-१९)

देहान्तरप्राप्तिहेतुं मृतदेहस्य मे वद । (पृ. २७४, पं. ७)

कथं श्राद्धं प्रकर्तव्यं तद्विधानं च कीदृशम् । (पृ. २७६, पं. २२)

॥ षड्विंशोऽध्यायः समाप्तः ॥

कर्मणा धनिकश्चास्ते कर्मणास्ते ह्यकिञ्चनः ।

कर्माधीनं जगत्सर्वमिति शास्त्रमतं खलु ॥

कर्म वा फलदं लोके देवो वा फलदः स्मृतः । (पृ. २७९, पं. ८-१०)

तत्कर्म त्रिविधं लोके पौराणस्मार्तवैदिकम् । (पृ. २८०, पं. २२)

यथा देहस्थितो जीवो भोगभाग्यं समश्नुते ।

तथा कर्मस्थितो देवो ददाति सकलं फलम् ॥ (पृ. २८१, पं. ८-९)

भूलोके पुत्रपौत्रैश्च धनधान्यैर्युतो भवेत् ।

केनैककर्मणा मर्त्यस्तद्वदाम्बुजलोचन ॥ (पृ. २८१, पं. १६-१७)

दानानि कानि श्राद्धेषु भोज्यानि वद मे प्रभो । (पृ. २८२, पं. ६)

ज्ञातिलिङ्गनाशप्रदानं च (पृ. २८३, पं. ८)

प्रतिग्रहप्रकारं तु विस्तृतं वद मे प्रभो । (पृ. २२४, पं. २१)

॥ सप्तविंशत्पादः समाप्तः ॥

ब्रह्मादिदेवतारूपस्त्वथापि त्वं कुतो भुवि ।

दशावतारान् कुरुषे दुःखभूतान् वद प्रभो ॥ (पृ. २८६, पं. १२-१३)

मत्स्यावतारकरणे माहात्म्यं किं नु पार्वति । (पृ. २८७, पं. १३)

कस्माद्धेतोः कूर्मरूपं धृतवान् तद्वद प्रभो । (पृ. २८८, पं. १)

कस्माद्वराहरूपं तु धृतवानसि तद्वद । (पृ. २८८, पं. २३)

अर्धरूपं मृगाकारमर्धरूपं च मानुषम् ।

एतादृशं किं धृतवान् रूपं तद्वद मे प्रिये ॥ (पृ. २८९, पं. १३-१४)

वामनं रूपमाश्रित्य कस्माज्जातो वद प्रभो । (पृ. २९०, पं. ८)

जमदग्निसुते रामे किमर्थं त्वत्प्रवेशनम् । (पृ. २९१, पं. २)

जातो दशरथात् कस्मात् स्थितोऽसि त्वं विना च माम् । (पृ. २९१, पं. १७)

बलरामावतारस्य करणे कारणं वद । (पृ. २९२, पं. ११)

कृष्णावतारं कृतवान् कस्मात् त्वं प्राणवल्लभ । (पृ. २९२, पं. २४)

बौद्धरूपं कृतं कस्मात् त्वया तद्वद मे प्रभो । (पृ. २९४, पं. १२)

बौद्धं वैनायिकं चैव जैनं सौत्रान्तिकं तथा ।

योगाचारं सौगतं च कापालिकमतार्हतम् ॥

कालामुखं माध्यमिकं पाखण्डं क्षपणं तथा ।

एवं नानाविधैर्बौद्ध[illegible] ॥ (पृ. २९४, पं. १७-२०)

किमर्थं कल्किरूपस्त्वं भविष्यसि कलौ युगे । (पृ. २९८, पं. १७)

कलौ प्राप्ते केन पापमाचरन्ति जना भुवि । (पृ. २९८, पं. २२)

लीलामूर्तिरिति प्रोक्ता दृश्यमानावतारकैः ।

स्वानन्दानुभवः प्रोक्तो नित्यमूर्तिर्विधौ प्रिये ॥ (पृ. २९९, पं. २२-२३)

॥ अष्टाविंशाध्यायः समाप्तः ॥

विष्णुमाहात्म्यवर्णनम्, वैकुण्ठकृतविष्णुस्तोत्रं च, पृ. ३००-३०३

॥ एकोनत्रिंशाध्यायः समाप्तः ॥

केनावतारं नो कुर्यात् कारणेन महेश्वरः ।

कार्पण्यमन्यैर्दुष्कराणि किमर्थं कृतवान् शिवः ॥ (पृ. ३०४, पं. २-३)

कानि कार्याणि कृतवान् माहात्म्यं किं प्रकाशितम् । (पृ. ३०४, पं. ११)

अहं शिवश्च सदृशौ उभौ लोकाधिपौ प्रिये ।

उभौ स्वतन्त्रौ लोकेषु प्रपञ्चं कारवावहे ॥

उभयोर्भेदज्ञानं तु अज्ञत्वान्न विदुः प्रिये । (पृ. ३०५, पं. ११-१३)

काशीं प्रत्यहं केन कारणेन वद प्रिय । (पृ. ३०५, पं. १५)

काशीगतमाहात्म्यम्, पृ. ३०५-३०८

शिवस्तोत्रप्रकारं च वद मे प्राणवल्लभ । (पृ. ३०९, पं. १)

इत्येवमुक्त्वा ऋषभो महात्मा स्कन्दं समामन्त्र्य गुरुं प्रसन्नम् ।

ययौ मुनीनां निकटं पुराणं प्रवक्तुकामः परिपूर्णकामः ॥

इति श्री वेङ्कटरायविरचितायां लक्ष्मीनारायणीयसंहितायां त्रिंशोऽध्यायः

॥ श्रीरस्तु ॥

प्रासूत यं यदमलान्वयकुक्षोऽलुमेलु-

मङ्गाम्ब गार्ग्यकुलकल्पतरुप्रकाण्डम् ।

आलोक्य शास्त्रमखिलं स चकार लक्ष्मी-

नारायणाख्यमिह वेङ्कटरायसूरिः ॥

॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

उपेन्द्रसंहिता

गवर्नमेन्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

D ५२०९ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७२२१८ संख्या

पृष्ठसंख्या १-५५

(D ५२१० संख्याकाऽस्यैव (ग्रन्थस्य) द्वितीया मातृका)

१ क एकदा तु समासीना मुनयः शौनकादयः ।

नारदं परिपप्रच्छुर्नैमिषारण्यमाश्रिताः ॥ १॥
सर्वशास्त्रार्थसारज्ञ पुराणस्मृतिपारग ॥ २॥
श्रीपाञ्चरात्रपयोधिपरिशीलनतत्पर । (पृ. १, पं. ६-७) <u>१ क</u>

पुरा श्रुता विशेषेण कृतत्रेतादिसंश्रिताः ।

चातुर्वर्ण्यसमाचारा गतयश्च तदाश्रिताः ॥ ४॥

एकान्तिनां समाचाराः परमैकान्तिनामपि ।

स्वर्गादिगतयः प्रोक्तास्तथा मोक्षप्रदा गतिः ॥ ५॥

तत्तद्युगानुसारेण तत्तद्धर्मसमाश्रिताः ।

कथिता धर्मवैगुण्यात्तेषां ह्रासाभिवृद्धयः ॥ ६॥

पूर्णः प्रोक्तः कृते धर्मस्त्रेतायां तु त्रिपादवान् ।

द्वापरे त्वर्धमात्रेण कलौ पादेन कीर्तितः ॥ ७॥

कामः क्रोधश्च लोभश्च मदो मोहस्तथैव च ।

मात्सर्यदम्भगर्वाश्च अहङ्कारस्तथैव च ॥ ८॥

१ ख एते कलिगुणाः प्रोक्ता वर्धन्ते च दिने दिने ।

~~१ क~~ तथापि सुलभा मुक्तिरिति संक्षेपतः पुरा ॥ ९॥ (पृ. १, पं. ९-२०)

कलावपि महाभाग भवता कथिता मुने ।

एतस्मिन्नपि काले तु मोक्षवार्ता कथं भवेत् ॥ १०॥ (पृ. २, पं. १-२)

पुरा देवसभामध्ये समासीनं जगत्पतिम् ।

उपेन्द्रं जगतामीशं कवः प्राञ्जलिरब्रवीत् ॥ १३॥ (पृ. २, पं. ७-८)

उपेन्द्रः —

२क तात कण्व ऋषिश्रेष्ठ श्रोतुमर्हसि तत्त्वतः ।
धन्योऽसि कृतपुण्योऽसि यत्त्वया पृष्टवानहम् ॥१८॥
वैकुण्ठे तु परे लोके श्रिया सह पूर्णकान् ।
आचिन्त्य यदमेयात्मा नारायण उदारधीः ॥१९॥ (पृ० २, पं० १७-२१)
अखिलकल्याण् समालोक्य जन्तून्गतिकातरम् ।
मत्प्रसादजनार्थाय किं कुर्यामिति माधवः ॥२०॥
तेषां कलेवरप्रीति ददौ करुणया हरिः । (पृ० ३, पं० १-३)

३क सनकादिमुखाद् ज्ञानं संप्राप्य प्रीतिमानयम् ।
सर्वेशं जगतामीशं नारायणमनामयम् ॥३६॥
वासुदेवं जगद्योनिं सर्वस्यात्मानमीश्वरम् ।
श्रियः पतिं गुणातीतं तं गुणाश्रयमच्युतम् ॥३७॥ (पृ० ४, पं० १३-१६)
मत्स्यकूर्मादिरूपेण त्वंशरूपेण तत्त्वतः । (पृ० ४, पं० १८)

३ख सार्थितः कृष्णरूपेण संकर्षणपुरस्सरः । (पृ० ५, पं० ८)
तत्त्वोपदेशव्याजेन सर्वतत्त्वार्थसंग्रहम् ।
(गीतां) प्रपत्तिशास्त्रं विस्तीर्य नानादृष्टान्तपूर्वकम् ॥४७॥ (पृ० ५, पं० १५-१६)

४क इत्युपेन्द्रसंहितायाम् उत्तरभागे कण्वप्रश्ने
प्रथमोऽध्यायः ॥

दैवं आर्षो मानुषश्च त्रिप्रकाराः प्रकीर्तिताः । (पृ. ६, पं. १२)

४ ख येनाकारेण सनकसनन्दनमुखा मुने ।

समर्चयन्ति जगन्नाथं . . . . ॥ ४॥

मेरोरुत्तरतः क्षीरसागरस्य समीपतः ।

श्वेतद्वीपे महापुण्ये सर्वकामार्थसंयुते ॥ ५॥

श्रीपाञ्चरात्रतन्त्रोक्त श्रीमदष्टाक्षरे रताः । (पृ. ६, पं. १४-१७, १९)

वपकादयश्चार्चकाः ।

चतुर्भिस्संस्कृताः शुद्धाः सेव्यैरन्यैर्मुने ।

जातेन कर्मणा चैव वैष्णवेनैव कर्मणा ॥ ८॥

विवाहकर्मणा चापि समाराधनकर्मणा ।

नित्यशुद्धाः क्षीणपापाश्चैव सर्वज्ञाः शोभनाः ॥ ९॥

केवलैः कामभोगैश्च वर्जिताः सुमनोहराः ।

स्त्रियः पुमांसः सर्वेऽपि पञ्चकालपरायणाः ॥ १०॥ (पृ. ७)

५ क श्रीभूमिनीलासहितं देवदेवं जनार्दनम् । (पृ. ७, पं. ११)

५ ख आद्यानूर्ध्वपुण्ड्रांस्तु (पृ. ८, पं. ७)

६ क प्रातश्च संगवश्चैव मध्याह्नश्चापराह्णकः ।

सायाह्न इति हि प्रोक्ताः कालाः (पञ्च) विधाः क्रमात् ॥ ३३॥

आद्ये ऽभिगमनं प्रोक्तमुपादानं द्वितीयके ।

६ ख इज्या तृतीयकाले तु स्वाध्यायस्तु चतुर्थके ॥ ३४॥

योगस्तु पञ्चमे काले पञ्चकालस्थानमीरितम् । (पृ. ९)

प्रथमान्तरं नाम स्वात्मात्मीयसमर्पणम् ॥३५॥
सत्यात्मत्वेन सर्वेषां सत्ययेति परिकीर्तितम् । (पृ. ९)
७ क एवं दिने दिने नित्यं श्वेतद्वीपनिवासिनः ।
कल्पान्तं कल्पपर्यन्तं समाराध्य जनार्दनम् ॥४९॥
कल्पान्ते वैष्णवं धाम प्राप्स्यन्ति परमं पदम् ।
एवं वैष्णवसमाचारः प्रोक्तः शुश्रूषवे मुने ॥५०॥ (पृ. ११)

इत्युपेन्द्रप्रोक्तायां कुमाराख्ये अर्थोपेन्द्रसंवादे
द्वितीयोऽध्यायः ॥

---

७ ख आर्यसंघं प्रवक्ष्यामि द्वितीयं शृणु तापस । (पृ. ११, पं. १२)
वेङ्कटाद्रिं समारभ्य चायामान्ता हि कर्मभूः । (पृ. १२, पं. १)
ततः कुमारिकान्ते सेतुपर्यन्तमुत्तमः ॥६॥
आर्यभूमयः प्रोक्ता वर्णाश्रमविवर्जिताः ॥७॥
८ क तत्रापि मथुरा माया काशी वृन्दावनं तथा ।
गया च पुष्करक्षेत्रं सालग्रामं च नैमिषम् ॥८॥
एवमादीनि पुण्यानि क्षेत्राणि विविधानि च । (पृ. १२)
चत्वार आश्रमाः प्रोक्ता ब्राह्मणस्य कलौ युगे ॥१३॥
क्षत्रियस्याश्रमाः प्रोक्तास्त्रयस्तु द्विविधः स्मृतौ ।
आश्रमौ द्वौ तु वैश्यस्य शूद्रस्यैकं गार्हस्थ्यमुच्यते ॥१४॥ (पृ. १२)

९ ख नामादिं पञ्चसंस्कारं दत्वादिमो गर्भधारणम् । (पृ. १३, पं. ५)
आचार्यं वेदसंपन्नं वेदाङ्गपरिनिष्ठितम् ॥ सर्ववेदान्तपारज्ञं अग्रजम् ।..

पुराणागमपारज्ञं पञ्चरात्रगतस्थितम् ।

इतिहासार्थतत्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदम् ॥ २०॥

कृतज्ञं सर्वनिष्णातं पञ्चकालपरायणम् ।

एवमादिगुणैर्युक्तमाचार्यं प्राप्य तत्पराः ॥२१॥

कुमारस्य विधानेन पञ्चसंस्कारदीक्षया ।

पञ्चरात्रविधानेन कृत्वा दीक्षाविधानतः ॥२२॥

ततः शुद्धः स्नाना नामयन्त्रो भागवत्पञ्चमः ।

संस्काराः पञ्च दीक्षाणां कर्तव्याः क्रमशो द्विजैः ॥२३॥ (पृ. १३)

॥ तृतीयोऽध्यायः ॥

---

१० क ततो नित्यसमाचारान् वक्ष्यामि शृणु तापस । (पृ. १५, पं. १८)

१० ख एवं पञ्चसु कालेषु पञ्चरात्रोक्तवर्त्मना ॥११॥ (पृ. १६, पं. २०)

स्वस्वसूत्राविरोधेन नित्यकर्मपरायणाः । (पृ. १७, पं. १)

श्रीराघवजयन्त्यां च जयन्त्यां नृहरेरपि । (पृ. १७, पं. ४)

११ क श्रीकाञ्चनमहायोगिभूतयोगिमुखेषु च ।

वकुलाभरणादिभ्यो योगिमुख्येषु च द्विजाः ॥१७॥

तत्तत्प्रणीतद्राविडश्रीसूक्तिषु च सर्वदा ॥१८॥

श्रीरामानुजसिद्धान्तशुद्धान्तःकरणाः शुभाः ॥१९॥

श्रीभाष्यचिन्तनरताः (पृ. १७)

ब्रह्मनादेऽधीकृतसदा-वात्सल्यपरायणः ॥२०॥ (पृ. १७)

विशिष्टाद्वैतसिद्धान्तनिर्धारणपरायणाः। (पृ. १८, पं. ३)

११ ख आर्यभागस्य माहात्म्यं शुश्रूषोस्तव साम्प्रतम्। (पृ. १८, पं. १७)

आर्यभागप्रशंसा नाम चतुर्थोऽध्यायः

कण्वः –

१२ क श्रीकाञ्चनसरोयोगिभूतयोग्यादयस्तथा।

वकुलाभरणाद्याश्च सूरयः परिकीर्तिताः ॥३॥

तत्प्रणीताः प्रबन्धाश्च द्राविडाः परिकीर्तिताः।

क एते सूरयस्तेषां प्रबन्धा अपि कीदृशाः ॥४॥

केषां प्रयोजकाः श्रीमन् वद विस्तरतो हरे।

उपेन्द्रः –

महाप्रलयकाले तु भगवान् लोकनायकः।

अनिरुद्धरूपेण स्वलीनाञ्जन्तून् करुणयान्वितः ॥७॥

कलेबरादियोगं तु कृतवान् तेषु माधवः।

उज्जीवय हृषीकेशात् करणादिकमञ्जसा ॥८॥ (पृ. १९)

योगभूता अपि हरेः किङ्कराश्च अपि स्वयम्। (पृ. २०, पं. १)

तदात्मना आसन् सर्वे मूलप्रकृतिसङ्गताः ॥९॥

१३ क शङ्खः कौमोदकी चैव नन्दकश्च सुदर्शनम्।

विष्वक्सेनं कौस्तुभं च [illegible] ॥२४॥

श्रीवत्सं कार्मुकञ्चैव गदाखड्गाक्षवीजयः ।
भो भो मदाज्ञया यूयं कुरुध्वं मम मङ्गलः ॥२५॥
अयोनिजा योनिजाश्च भविष्यध्वं धरातले ।
द्राविडेषु च देशेषु वेङ्कटाचलपादितः ॥२६॥
चापगानतीषु सम्भूत्वा ब्राह्मणादिषु तापस ।
१३८ब सर्वाधिकारयोग्याभिर्द्राविडीभिश्च सूक्तिभिः ॥२७॥
पाषण्डबौद्धचार्वाकानुपन्याससहस्रशः ।
जित्वा परत्वं सर्वत्र स्थापयध्वमतन्द्रिताः ॥२८॥ (पृ २१)
पाञ्चजन्यादयः केचिद् द्वापरे द्राविडेष्वथ ।
समजायन्त नियता भगवद्भक्तिसंयुताः ॥ ३१॥
कलौ केचिद् भविष्यन्ति नारायणपरायणाः ।
तान् क्रमेण प्रवक्ष्यामि सावधानात् शृणुष्व मे ॥३२॥
द्वात्रिंशत्कोद्गते वर्षाणां द्वापरे युगे ।
सिद्धार्थे च तुलामासे श्रवणे सौम्यवासरे ॥३३॥
काञ्च्यां काञ्चनकासारे कासाराख्यो महामुनिः ।
बभूव पाञ्चजन्यांशो हेमतामरसे शुभे ॥३४॥
ततः परेद्युस्तन्मासे धनिष्ठायां बुधे दिने ।
मल्लपुर्यां महायोगी माधवीकुसुमे शुभे ॥३५॥
कौमोदक्यंशसंभूतो भूतयोगीति विश्रुतः ।

ततः परेद्युस्तन्मासे शततारामनोहरे ॥३६॥ (पृ. २२)

गुरुवारे नन्दकांशो मयूराख्यपुरे महान् ।
१४क कैरवान्तात् समभवत् महदाह्वयभाक् मुनिः ॥३७॥
आह्नाग्नीशीलनन्दनाख्ये याते वर्षे महत्तरः ।
सिद्धार्थिमकरे भानुवारयुक्तमघर्क्षगो मुनिः ॥३८॥ (पृ.२२)
भृगुपत्न्यां महीसारपुरे सौदर्शनांशतः ।
द्वापरे भक्तिसाराख्यः समजायत नीतिमान् ॥३९॥
विशुद्धे ब्राह्मणकुले जनिष्यति महामुनिः ।
कल्पे दत्तागदालीदीनवर्षे गते ततः ॥४०॥
ईश्वरे चैत्रचित्रायां शुक्रवारे मनोहरे ।
कोलूर्यां मधुरकविः समजायत भूसुरः ॥४१॥
कुमुदांशो महाभागः सर्वरक्षार्थमादरात् ।
कलौ युगे तु संप्राप्ते प्रमाथ्यभिधवत्सरे ॥४२॥
द्विचत्वारिंशके याते दिने तापसनन्दन ।
वैशाखे तु विशाखायां शुक्रवारे मनोहरे ॥४३॥
ताम्रपर्णीनदीतीरे कुरुकायां हि विश्रुतः ।
विष्वक्सेनांशतः श्रीमान् शठकोपसमाह्वयः ॥४४॥
जगत्संरक्षणार्थाय शूद्रयोनौ जनिष्यति ।
कलौ युगे गते वर्षे कौस्तुभात्मा विशुद्धधीः ॥४५॥
पराभवे माघमासे पुनर्वसुयुते शुभे ।
गुरुवारे कोल्लिपुर्यां कुलशेखरनामकः ॥४६॥ (पृ.२३)

महात्मा काश्यपकुले संभविष्यति शुद्धधीः ।
तत्त्ववर्षे कलौ याते क्रोधनाब्दे मनोहरे ॥४७॥
मिथुने स्वातिसंयुक्ते भानुवारे शुभोदये ।
वाल्लीपुर्यां विष्णुचित्तो वैनतेयांशसंभवः ॥४८॥
कलौ सिद्धे गते वर्षे नलवर्षे कुलीरके ।
फल्गुन्यां भौमवारे तु तुलसीकानने शुभे ॥४९॥
भूम्यंशेनैव गोदेति कन्या काचिद् जनिष्यति ।
कलौ युगे तु संप्राप्ते वर्षे तु दहरे गते ॥५०॥
प्रभवाब्दे चतुर्मासे ज्येष्ठायां भौमवासरे । (पृ. २३)
मण्डंगोडिपुरे रम्ये भक्तपदाङ्घ्रिरेणुकः ॥५१॥
वनमालांशसंभूतो भूसुरे संभविष्यति ।
श्रीवेलाब्दे गते तत्र दुर्मत्यब्दे तु वृश्चिके ॥५२॥
रोहिण्यां बुधवारे च श्रीवत्सांशेन बुद्धिमान् ।
महात्मा श्रीहिमञ्जर्यां मनोज्ञायामयोनिजः ॥५३॥
जनिष्यति महायोगी कलिकाहननामकः ।
साधुलीने गते वर्षे नलवर्षे तु कार्त्तिके ॥५४॥
कृत्तिकायां श्रीनगर्यां गुरुवारे मनोहरे ।
परकालः कुशाग्र्यगांशः शार्ङ्गपाणौ जनिष्यति ॥५५॥
एवं द्वादशधा भूत्वा भाष्येण प्रबोधिताः । (पृ. २४)

१५८ कथितं सूरिरत्नान्तम्, पृ. २५, प. ४

इति दिव्यसूरिवृत्तान्तकथनन्नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥

शठारिजन्मादयः प्रोक्ता वेदान्तार्थोदयः पुनः ॥१॥

सम्प्रदायस्तयोः प्रोक्तो मङ्गलारतया हरेः ।

कार्यितं संग्रहेणैव श्रोतुमिच्छामि विस्तरात् ॥ (पृ. २५, पं. ११-१२, १५)

१५ ख द्वापरसंभूतो मधुरकविः कलौ युगे सम्प्राप्ते गङ्गास्नानार्थमाजगाम ।

तत्र रात्रौ दक्षिणस्यां दिशि तेजोमण्डलमाश्रितं सूर्यं ददर्श । किमेतदिति

कुरुकानगरीं गतवान् मातृनन्दनमदृष्ट्वा शङ्कितः सन् भूसुरान् पप्रच्छ ।

कारीति विश्रुतः शूद्रयोगिजो वैष्णवोऽनपत्य आसीत्तस्याधुना कश्चन

बालकः संजातः । स मातुः स्तन्यं नैव भुङ्क्ते न च रोदिति, न शब्दं कुरुते,

न च मूत्रपुरीषकृत् । तस्य पितामहो मातामहश्च चिञ्चामूले तं

१६ क स्थापयामास । सोऽयं कुमारः कांश्चित्कालं कोटरस्थानीय समास्ते ।

कोऽयं शठारिकं तं कुमारं वकुलाभरणं मधुरकविर्दृष्ट्वा-

वकुलाभरणो

श्रीनिद्राभिर्गाथाभिस्तुष्टाव । स मधुरकविरपि द्राविडाम्नायगाथार्थान्

संप्रदायक्रमेण मधुरायादिशत् । (पृ. २६-२७)

१६ ख श्रीपराङ्कुशसन्तानो धीलयं भाषति ध्रुवम् ।

ततः कलौ वादितानीः वर्षे भाति ततः परम् ॥ (पृ. २७, पं. १९-२०)

सोमपूर्वार्धमिथुनकुम्भवारे मनोहरे ।

अनूराधान्विते वीरनारायणपुरे महान् ॥

रङ्गनाथांशः कल्याण[illegible] मुनिः सुधीः । (पृ. २८, पं. १-३)

तीर्थयात्राप्रसङ्गेन एव नाथमुनिः कुरुकापुर्यां पराङ्कुशमहामुनेः शरणं संप्राप्य मधुरकविप्रणीतं गाथाप्रबन्धं जप्त्वा बकुलाभरणं मुनिं योगेन प्रत्यक्षीकृत्य तस्माद् द्राविडसूक्तेः समस्तदिव्यप्रबन्धाधिगतवान् । श्रीपराङ्कुशसिद्धान्तं वर्णितवांश्च । (पृ. २८)

१७ क तस्य नाथमुनेः पौत्रो यामुनार्य उदारधीः ।
आषाढे चोत्तराषाढे जनिष्यति महीतले ॥ (पृ. २८, पं. १६-१७)
द्रङ्क द्राविडाचार्यकुहृदे वादिसूरिभिः । (पृ. २९, पं. १
श्रीपाञ्चरात्रसारार्थप्रामाण्यं स्थापयिष्यति । (पृ. २९, पं. ६)
दिव्यकुम्भे गते वर्षे कलौ कलहवर्धके ।
पिङ्गलाब्दे चैत्रमासे चार्द्रायुक्ते गुरोर्दिने ॥
भूतपुर्यां महीदेवकुलोत्तंसः कृपानिधिः ।
श्रीमद्रामानुजाचार्यः शेषांशः संभविष्यति ॥ (पृ. २९, पं. ८-११)
पाञ्चरात्रविधानेन स्थापयिष्यति भूतले । (पृ. ३०, पं. ३)
१७ ख ततः सर्वाधिकारं तद् बकुलाभरणीयकम् ।
गाथासहस्रमुत्कृष्टं सार्थकं द्राविडात्मकम् ॥
प्रवर्तयिष्यति तथैवान्या द्राविडसूक्तयः ।
१८ क कुरुकेशशठारातिं समनुज्ञाप्य विश्रुतम् ॥
यामुनार्यकुलोत्पन्नं शठमर्षणवंशजम् ।
सर्ववेदान्तसारज्ञं सर्वार्थपरिनिष्ठितम् ॥
स्वात्मलक्षणकं समारोप्य विशेषेण निरङ्कुशम् ।
तत्सुतेन शठारातिप्रबन्धव्याकृतिं शुभाम् ॥ (पृ. ३०, पं. ८-१५)

त्रिपुण्ड्रकं षट्सहस्रसंख्याकं शृणुतोदरात् ।

कारयित्वा (पृ. ३०, पं. १६-१७)

एवं प्रोक्तं मधुरकविनाशपाशुपतयोगिनाम् ।

रुद्रानुजार्चनं तत्र सर्वपापहरं शुभम् ॥ (पृ. ३१, पं. १-२)

इत्युपेन्द्रसंहितायामुपेन्द्रकमलसंवादे मधुरकविनाशप्रतिमानुतार्च-

रुद्रानुजार्चनं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥

देवार्चनानौ कथितौ भवता कृपया हरे ॥

अथ मानुषाणां मे कथयस्व जनार्दन । (पृ. ३१, पं. १०-११)

१८ ख इं जनस्तम्भक्रीडनरनारायणादितः ।

स्वयं स्थितवान् वहीः समयागीतानार्थादिभेदतः ॥ (पृ. ३२, पं. ४-५)

कलौ तु शङ्करो भूत्वा (शङ्कराचार्यः)। (पृ. ३२, पं. १३)

१९ क नाम पाशुपतयोगीश्वर यतिराजेषु नायक । (पृ. ३२, पं. १६)

प्रसन्नो विधिं च रुद्रं च जगद्गुरुं च विनायकम् ।

सरस्वतीं च सर्वांगविन्दुं वसुमहः पतीम् ॥

चन्द्रं दुर्गादिकन्यादि परन्तपेन विनोदितः ।

नामसंख्योक्तविरता बहुधा जगतीतले ॥

तं तु पाशुपतावतारनीति वेदविदो विदुः ।

ये नश्यन्ति नश्यन्ति ध्यात्वा तन्मयप्राप्त सदा ॥

इति कथा वर्णितं [illegible] (पृ. ३३, पं. ७-१३)

१९ ख तांस्तु मातुलुङ्गाख्यात् इति वेदविदो विदुः ।

आदिजन्मार्जितं विष्णुं गणनाथं महेश्वरम् ॥

ये मायत्वेनार्चयन्ति कलिदोषविमोहिताः ।

तांस्तु मातुल ... (पृ. ३३, पं. १४-१७)

२० क अतः शैवागमे नित्यं आदिशैवाः कृतादराः । (पृ. ३४, पं. १४)

पाञ्चरात्रं परित्यज्य वेदान्तं समाश्रिताः ।

तांस्तु मातुल ... (पृ. ३४, पं. १९-२०)

श्रुतिस्मृत्युक्तमाचारं सम्यं नानुसरन्ति ये ।

तांस्तु मातुल ...

केवलं पाञ्चरात्रोक्तसदाचारपरायणाः ।

स्ववर्णसूत्रपरिभ्रष्टाः स्मृत्याचारपराङ्मुखाः ॥

तांस्तु मातुल .. (

स्मृत्युक्ताचारनिरताः पाञ्चरात्रविवर्जिताः ।

तांस्तु मातुल ... (पृ. ३५, पं. १-७)

२० ख वेदमार्गं परित्यज्य ज्ञानिद्धं प्रवेशमाश्रिताः ।

संन्यस्य कर्मणां त्यागं कृत्वा मोहितचेतसः ॥

केवलं वैष्णवा ये च वेषेण विनयेन च ।

तांस्तु मातुल .. (पृ. ३५, पं. १५-१८)

२२ क ॥ मातुलुङ्गपुराणवचनानां कथनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥

२२ ख गते रामानुजे तात लोकाचार्य इति श्रुतः ।

जनिष्यति नरः कश्चिद् भुवने सत्यसाधकः ॥ (पृ० ३८, पं० २०-२१)

'सर्वधर्मान् परित्यज्य' इति गीताश्लोकस्य व्याख्यानम् रामानुज-

संमतम् - पृ० ३९-४०

२३ क एवमुक्ते सदर्थे सत्यस्य श्लोकस्य भूतले ॥

सर्वधर्मान् परित्यज्येत्यत्र सर्वप्रकारतः ।

धर्मान् सनातनान् त्यक्त्वा मामेकमिति तत्र तु ॥

मामेकमेव व्रजेच्चेत् शरणं सोऽहमञ्जसा ।

मोक्षयिष्यामि सर्वत्र पापेभ्योऽपि च मा शुचः ॥

कल्पयित्वैकमेवार्थं लोकान् संमोहयिष्यति । (पृ० ४०, पं० ४-९)

शिशुपालादीनां दुष्टानामितरासामपि देवकृत्यो मुक्तिः सुलभा

२३ ख इत्थं कर्मपरित्यागाद् वर्णस्याप्याश्रमस्य च ।

लोकानामैहिकतया स्वायाः केवलस्य च ॥ (पृ० ४०, पं० १७-१८)

अष्टादशरहस्यानां कर्ता लोकार्यनायकः । (पृ० ४१, पं० ८)

श्रीरामानुजसिद्धान्तमन्यथा कर्तुमुद्यतः ।

कलिस्तनुगुणाभ्यो जनित्वा भवेदंशतः ॥

कलेरनुप्रवेशेन पारम्पर्यक्रमागते ।

जगन्नाथस्याभिरक्ष्याद्ये सत्यपि प्रसिद्धात्मनाम् ॥

गच्छन्तं श्रीराङ्गराते रामानुजनियोगतः ।

२४ क श्रीशैलवाटकोपार्य प्रणीते सर्वसम्मते ॥ (पृ० ४१, पं० १९-२०)

अनेकैर्शिष्यसंयुक्तं विख्यातं तत्र तत्र च ।
श्रीरामानुजसिद्धान्तविरुद्धार्थं स्वतन्त्रकम् ॥
षट्त्रिंशत्संख्यकं मिश्रैर्मतैश्च जटिलं मुधा ।
तत्सिद्धान्तप्रामाण्यन्तु कृत्वा ख्यातिमवाप्स्यति ॥
श्रुतिस्मृत्यन्तसंसिद्धे पुराणस्मृतिपोषिते ।
विभुत्वेऽपि शिवस्यास्य लोकमात्रस्तपोनिधेः ॥
बृहद्भागीति चारभ्य जानीत्वा काश्चिदंशतः ।
कलेः कालेन सामर्थ्यैः श्रीशः पुरुषकारता ॥
न विभुत्वं जीवकोटिप्रविष्टत्वादिति स्वयम् ।
श्रीरामानुजसिद्धान्तविरुद्धार्थं वदिष्यति ॥ (पृ. ४२, पं. ७-१०)

॥ कलिचरित्रविवरणं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥

लक्ष्मणयोगीन्द्रसिद्धान्तम् (रामानुजसिद्धान्तम्), पृ. ४३, पं. १४
छायायां रामचन्द्रस्य देशिकेन (वेङ्कटनाथेन) . . .
२५क काञ्चीपुरे महाक्षेत्रे रामानुजे कलौ गते ॥ (पृ. ४३, पं. १९-२०)
शुक्लपक्षे भाद्रपदे मासे श्रवणसंयुते ।
दिवसे दशमीयुक्ते सुमुहूर्ते शुभान्विते ॥
श्रीमतोऽनन्तसूरेस्तु श्रीमान् पुत्रो गुणान्वितः ।
वेदान्ताचार्यनामासौ जनिष्यति भुवः स्थले ॥
मध्याह्नकालमनन्तार्यः (पृ. ४३, पं. [illegible])

रामानुजालवालस्य नाथसंरोपितस्य च । (पृ.४४, पं.१७)

२५ ख निवेश्य त्वामुते तात सर्वदो वरदाह्वये ॥

श्रीमद्रामानुजाचार्यमतसाम्राज्यदीक्षिते ।

त्वत्तनयो भ्रातृतनयो यतिराजं प्रपद्य च ॥

यातीयं नन्दनीरतं तस्य निष्कर्षं शुभेच्छु । (पृ.४६, पं.२-५)

२६ क ॥ वेदान्तदेशिकचरित्रवर्णनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥

निगमान्तार्यसूक्ति - पृ.४६, पं.१८

२६ ख श्रीमल्लक्ष्मणयोगीन्द्रसिद्धान्तपदमद्भुतम् ॥

इति निश्चित्य सहसा देशे द्राविडसंज्ञिके ।

श्रीकुलग्रामे तुलुष्काख्ये पुरश्चूडाकिजस्य तु ॥

पुत्रो जनित्वा यतिमान् समवर्धत कालतः । (कलेरवतारभृतः)
पृ.४८, पं.१-४

कोऽयं हरिद्रत्वानीलीपरिवर्तनजीवन आसीत् । एषा वार्तानिर्णयेति

२७ क तेन राज्ञः सर्वस्वापहारकाराधिकारः कथञ्चिल्लब्धः, स्वकौशलेन रञ्जापि वाञ्चितश्च । राजा दूततः सर्वं वृत्तान्तं ज्ञात्वा तस्य वधं कृतवान् । तत्रापि भयान्नपि वञ्चयित्वा पलायितः संन्यासिवेषधारी स महापुरुषेतिस्वांशं च भेजे । (पृ.४८)

षट्त्रिंशत्सहस्रात्मद्राविडागमभाष्यकम् ।

पुराकृतं निरूत्वारं केनचिन्मनुजेन तु ॥

पुत्रैनितिप्रलदर्शैस्तु परितः परिनाशितम् । (पृ.४९, पं.१-३)

प्रबन्धानथ तच्छायान् कांश्चिद् द्राविडभाषया ।

करिष्यति ततः पश्चात् श्रीभक्तसंग्रहणे रतः ॥ (पृ. ४९, पं. ८-९)

२७ख) श्रीमद्रामानुजार्यस्य सिद्धान्तं भेदयिष्यति । (पृ. ५०, पं. ४)

२८क ततः सोऽयं महापराधयुक्तत्वात् सर्वदुःखेतरोगवान् भविष्यति । चिकित्सकेन्द्रो बहुधा यत्नमपि कृत्वा दिनौषधमनेकधा निवेदनादि अनेकधा यत्नं कृत्वापि मनसो दुष्टत्वात् शान्तिं न गमिष्यति । ततो यत्नेनात्यन्तादितापी सोऽविग्रहः सेतुस्नानं गंगा-स्नानं च विधाय कृच्छ्रचान्द्रायणादिकं कृत्वा श्रीरङ्गमुख्येषु विष्णुक्षेत्रेषु श्रीमन् नारायणं प्रकारान्तराणि आराध्य शान्तिं न प्राप्स्यति । ततः स भूतपुरीं यास्यति । तत्र तस्य मनःसमाधानं न भवति । ततोऽनन्तसरस्तटं गत्वा तत्र रामानुजाय नम इत्येवं प्रणवपूर्वकं नित्यं लक्षसहस्रं जप्त्वा वर्षमेकं मासमेकं दिनमेकं तत्रैव ग्रामे दक्षिण-कोष्ठे रामानुजार्यस्य दिव्यमङ्गलविग्रहे निवसिष्यति । ततो लक्ष्मणयोगीन्द्रोऽनुक-म्पेन तस्य पापप्रक्षालनं करिष्यति । (पृ. ५१-५३)

२९ख संकेतं संपरित्यज्य सदाचारं समाश्रय ।

अन्यस्य मनुजाचारं सम्यक् हेयसमन्वितः ॥

विशुद्धमानसो भूत्वा काञ्चीं गत्वा मनोहराम् ।

निगमान्तगुरोः श्रीमत्पादपद्मं समाश्रितः ॥

ब्रह्मतन्त्रस्वतन्त्राख्यो योगी कश्चन भूसुरः ।

तस्य संन्यासिनः श्रीमत्पादपङ्कजमाश्रितः ॥

घटिकाशतकृन्नाम कश्चिद् भूसुरसत्तमः ।

विशुद्धः सर्वतन्त्रज्ञस्तत्पादकमलाश्रितः ॥ (पृ. ५५, पं. १०-१७)

पद्माम्बुरिति विख्यातः सर्वज्ञो भूसुरोत्तमः ।
सर्वतन्त्रप्रवीणोऽसौ सदनुष्ठानभूषणः ॥
वर्तते मुनिशार्दूल सम्प्रदायप्रवर्तकः । (पृ. ५३, पं. १८-२०)
तत्र गत्वा तमाचार्यं कृत्वा स्वं शिष्यलक्षणः ॥
प्रणम्य दण्डवद्भूमौ संप्रार्थ्य विनयान्वितः ।
श्रीभाष्यं श्रीरहस्यार्थं द्राविडाम्नायभाष्यकम् ॥
तत्षट्सहस्रसंख्याकं श्रीशठारिकृतं शुभम् ।
सम्प्रदायप्रक्रियां च सदाचारपरम्पराम् ॥
तस्मात् संप्राप्य सकलं निर्मलीकृतमानसः । (पृ. ५४, पं. १-६)
३० क ततः श्रीवेदचूडार्यगोष्ठीपदप्रवेशितः ।
श्रीभाष्यकालक्षेपैकनिरतो नितरां मुने ॥ (पृ. ५४, पं. १९-२०)
द्राविडागमभाष्यार्थपरिशीलनतत्परः ।
सत्सम्प्रदायनिरतः सदनुष्ठानतत्परः ॥
वेदान्तगुरुपादाब्जप्रसादीकृतमानसः ।
वसित्वा रङ्गनगरे कञ्चित्कालं महामुनिः ॥
वेदचूडार्यकृपया गमिष्यति परां गतिम् । (पृ. ५५, पं. १-५)

॥ इत्युपेन्द्रसंहितायाम् अष्टमोऽध्यायः (? नवमोऽध्यायः) ॥

—— : ——

॥ श्रीः ॥

श्रीरस्तु ॥ अविघ्नमस्तु ॥

श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्र-

परब्रह्मणे नमः

विष्वक्सेनसंहितायां भूपरीक्षा

१. अथातः संप्रवक्ष्यामि भूपरीक्षाविधिं परम् । (पृ. १, पं. ७)

३. प्रासादनिर्माणम् (पृ. ३, पं. १२)

५. इति श्रीपाञ्चरात्रे विष्वक्सेनसंहितायां भूपरीक्षाविधिर्नाम

प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ५, पं. २-३)

अथातः संप्रवक्ष्यामि मण्टपादिक्रियां क्रमात् । (पृ. ५, पं. ६)
पाच्चीयते (पृ. ५, पं. १०)

१०. एवं संक्षेपतः प्रोक्तं कुण्डानां लक्षणं क्रमात् ॥

स्रुक्स्रुवं मङ्गलांश्चैव तोरणानि तथैव च ।

प्रवक्ष्याम्यधुना चैव तेषां लक्षणमुच्यते ॥ (पृ. १०, पं. १०-१२)

शङ्खं चक्रं पताकञ्च श्रीवत्सं दर्पणं ध्वजम् ।

१३. मत्स्ययुग्मं च कुम्भञ्च मङ्गलाः समुदाहृताः ॥ (पृ. १३, पं. १-२)

१५. इति श्रीपाञ्चरात्रे विष्वक्सेनसंहितायां पूर्वभागे मण्डपादिलक्षणं

नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १४, पं. १९-२१)

---

१५. विष्वक्सेनः –

अथातः संप्रवक्ष्यामि दारुसङ्ग्रहणं परम्। (पृ. १५, पं. २-३)

१९. स्वप्नाध्याये प्रकीर्तितम्। (पृ. १८, पं. १२)

२१. नारायणोपनिषद् पुरुषसूक्तम् (पृ. २०, पं. ९-१०)

पञ्चोपनिषदैर्मन्त्रैः – पृ. २०, पं. २०; पृ. ३१, पं. १८; पृ. १०८, पं. १९;

२४. दारुसंग्रहणं नाम तृतीयोऽध्यायः॥ (पृ. २३, पं. ८)

विष्वक्सेनः –

अतः परं प्रवक्ष्यामि शिलाग्रहणमुत्तमम्। (पृ. २३, पं. ११-१२)

२६. दारुसंग्रहणाध्याये संप्रोक्तश्चाधिवासनम्। (पृ. २५, पं. ८)

२७. अस्मिन् तन्त्रोत्तरे भागे प्रतिमालक्षणं क्रमात्।

नारदस्य यथा प्रोक्तं गुह्याद् गुह्यमनुत्तमम्॥

तस्मात् पूर्वोत्तरं ज्ञात्वा प्रतिमां कारयेत् क्रमात्। (पृ. २७, पं. ५-७)

२८. इति पूर्वभागे चतुर्थोऽध्यायः॥ (पृ. २७, पं. १०)

विष्वक्सेनः –

अथातः संप्रवक्ष्यामि मूलस्थापनमुत्तमम्। (पृ. २७, पं. १३-१४)

शृणु पूर्वं शचीपते। (पृ. २७, पं. १७)

३३. उत्तरेऽस्मिन् यथा प्रोक्तं तन्त्रे तु स्नपनक्रमम्। (पृ. ३२, पं. १३)

मूलप्रकृतेर्महदहङ्काराकाशवायुवह्निवारिवसुन्धरावाक्पाणिपाद-
पायूपस्थश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणमनः प्राणापानव्यानोदानसमानजीवाः
पञ्चविंशतितत्त्वानि । (पृ· ३२-३३, पं· २०, १-३)

३६. ॥ इति पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ· ३५, पं· १४)

विष्वक्सेनः —

भूतसंस्कारमथो वक्ष्ये शृणुष्वैकमनाधुना । (पृ· ३६, पं· ३-४)

३८. श्वेतं पीतं तथा रक्तं हरितं कृष्णमेव च ।

पञ्च वर्णा इमे प्रोक्ताः (पृ· ३७, पं· ९-१०)

वर्णत्वाच्चतुर्वर्णत्वं संकरश्च तथैव च ।

त्रिविधो वर्णसंयोगः (पृ· ३७, पं· १३-१४)

३९. ॥ इति षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ· ३८, पं· १७)

विष्वक्सेनः —

अतः परं प्रवक्ष्यामि स्वप्नाध्यायं शचीपते । (पृ· ३८, पं· २०-२१)

४२. ॥ इति पूर्वभागे सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ· ४२, पं· ४)

क्षीराब्धेरुत्तरे पारे तपस्यन्तं हिरण्मयम् ।

नारदो वाहिनीनाथं विष्णोर्लीलानले मुनिः ॥

दृष्ट्वा प्रणम्य संपूज्य [illegible] । (पृ· ४२, पं· ६-८)

यत्रच्च भगवान् भक्तेरिव मूर्तिमवस्थितम् ॥
पूर्वन्तु परमात्मादिमूर्तीनां लक्षणं तथा ।
मन्त्राणां लक्षणं चैव ऋषिच्छन्दानिमेव च ॥
स्नपनादीनि चान्यानि समादीनि यथाक्रमम् ।
वक्तुमर्हसि सेनेश यद्यनुग्राह्यभागहम् ॥
विष्वक्सेनः —
शृणु देवमुनिश्रेष्ठ यत्पृष्टमखिलं त्वया ।
वक्ष्याम्यहमशेषेण क्रमादविहितो भव ॥
४८. श्रुतिमूलमिदं तन्त्रं प्रमाणं कल्पसूत्रवत् ।
प्रमाणमिदमेवैकं भागमेतद्व्यवस्थितम् ॥
आयुरारोग्यदं नृणां कीर्तिश्रीपुत्रवर्धनम् । (पृ.४२, पं.८-१८)
पापक्षयं महापुण्यं भोगसाधनमेव च ॥
तस्मात्तन्त्रोत्तरं भागवद्धि शुभप्रदम् ।
आद्येष्टकाविधानादि सर्वकामप्रदं सदा ॥
विष्वक्सेनः —
अथातः संप्रवक्ष्यामि इष्टकालक्षणं परम् ।
कर्षणं च गवां वासं भूमिशुद्धिस्तथैव च ॥
पूर्वमेव मया प्रोक्तं तन्त्रेऽस्मिन् पूर्वभागिके । (पृ.४३, पं.१-३,५-८)
४७. ॥ इति अष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ.४६, पं.१६)

४९. विष्वक्सेन: —

अथात: संप्रवक्ष्यामि बालस्नानविधिं परम् । (पृ.४६, पं.१५-२०)

॥ इति नवमोऽध्याय: ॥ (पृ.४८, पं.१४)

---

५०. नारद: —

प्रतिमालक्षणं किं वा मूर्तिभेदस्य लक्षणम् ।

कथं वा स्थूर्यबिम्बानां वद मे वदतां वर ॥ (पृ.४८, पं.१६-१८)

परमात्मा भवेदादौ द्वितीये वासुदेवकः ।

संकर्षणस्तृतीय: स्यात्प्रद्युम्नश्चतुर्थकः ॥

पञ्चमः स्यादनिरुद्धस्तु एता वै द्वा(वा)रिमूर्तयः ।

चतुर्मूर्तिः कृता प्रोक्ता दशमूर्तिक्रमं शृणु ॥

मत्स्यः कूर्मो वराहश्च नारसिंहोऽथ वामनः ।

जामदग्न्यश्च रामश्च बलः कृष्णः सुरार्चितः ॥

कल्किर्विष्णुरिति प्रोक्तो दशमूर्तिक्रमस्तव ।

भेदं द्वादशमूर्तीनां कथयामि तवानघ ॥

केशवः प्रथमस्तेषां द्वितीयो नारायणः परम् । (वासुदेवात् त्रयो मूर्तयः)

माधवोऽन्योऽथ गोविन्दो विष्णुः स्यान्मधुसूदनः ॥ (संकर्षणात् ")

त्रिविक्रमो भवेत्तस्मा वामनः श्रीधरस्तथा । (प्रद्युम्नात् ")

हृषीकेशो भवेदन्यः पद्मनाभस्ततः परम् ॥ (अनिरुद्धात् ")

अतः स्वतं भवेद्ब्रह्म [illegible] (पृ.४८, पं.२-१४)

(प्रतिमा [illegible] मूर्तिवर्णनं स्नान-मण्डप-[illegible])

५१. दामोदर इमं तत्त्वं श्रीमूर्तिं वदतः शृणु ॥

स्थानत्रय
मानत्रयोश्च
भेदानां वर्णनम् ।

विश्वरूपो भवेदेको महामूर्तिर्द्वितीयकः ।

तृतीयो वेदमूर्तिः स्यादिति मूर्तित्रयं भवेत् ॥

श्रियादिमूर्तिभेदं ते वक्ष्यामि मुनिसत्तम ।

श्रीमूर्तिः प्रथमोद्दिष्टं पुष्टिमूर्तिस्ततः परम् ॥

मेधा सरस्वती दुर्गा विघ्नेशश्च श्रियो च षट् ।

श्रियादिभेदमेवं स्याद्वक्ष्याम्यङ्गुलिमानकम् ॥ (पृ.४९, पं.१५-२१)

५३. त्रिविधं प्रतिमाकर्म शास्त्रज्ञाः संप्रचक्षते ।

चित्रं चार्धचित्रं च चित्राभासं तथैव च ॥ (पृ.५१-५२, पं.२१,१)

५४. इत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि कर्मार्चायास्तु लक्षणम् । (पृ.५३, पं.४) (कूर्मार्चा, पृ.९४ पं.२०)

५५. इत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि स्नानार्चायास्तु लक्षणम् । (पृ.५४, पं.८)

५७. मूलबेरादिबिम्बानां स्थानभेदं मुने शृणु । (पृ.५५, पं.१५)

५८. नित्योत्सवादिबिम्बानां स्थानं नारद कथ्यते । (पृ.५६, पं.१२)

मूलबेरं च कर्मार्चा नित्योत्सवमतः परम् ॥

महोत्सवं तु देवर्षे स्नपनार्चा तथैव च ।

तत्कालमभित्युक्तं प्रतिमा षट् प्रकीर्तितम् ॥ (पृ.५७, पं.२-४)

६१. योऽसौ नारायणः साक्षात् स हि विघ्नेश उच्यते ।

योऽसौ विघ्नेश इत्युक्तः सो हि नारायणः स्मृतः ॥ (पृ.६०, पं.४-५)

६२. तस्माच्छ्रियं च दुर्गां च वाणीं विघ्नेशमेव च ।

स्थानत्रयेणार्चयेद्धीमान् सर्वकामार्थसिद्धये ॥ (पृ.६०, पं.१०-११)

६२. मान - लक्षण - दशमुख्य मूर्तयः - पृ. ६०, पं. १६-१७

६३. इत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि शिलासंग्रहणं तव ॥
दारुसंग्रहणं चैव शूलस्य स्नपनान्मुने ।
मृत्संस्कारादिकं सर्वमेवमाख्यं महामुने ॥
पूर्वभागे यथोद्दिष्टं तथा वै यत्न कारयेत् । (पृ. ६१, पं. १६-१९)
यथोक्तपुराणान्तविधानेन शिलाग्रहः ।
शिलाग्रहणपूर्वं यद् मृत्संस्कारान्तमेव तत् ॥
विश्वकर्मीयविधानोक्तं शिल्पलक्षणलक्षितम् । (पृ. ६२, पं. १-३)

६४. इति संक्षेपतः प्रोक्तं प्रतिमालक्षणं तव ।
इत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि परमात्मादिभेदकम् ॥ (पृ. ६३-६४, पं. २०, १)
॥ इति दशमोऽध्यायः ॥ (पृ. ६४, पं. ३)

---

७४. नरनारायणाख्यातौ तावुभौ मुनिनन्दनौ । (पृ. ७२, पं. १०)

७६. इति स्वतन्त्रे निर्दिष्टं परतन्त्रे वदाम्यहम् ([illegible]जलशायीमूर्तिलक्षणम्)
पृ. ७४, पं. १३

७७. स्वतन्त्रे त्वेवमुक्तं तु परतन्त्रे वदामि ते । (कृष्णमूर्तिलक्षणम्)
पृ. ७७, पं. ५

८०. वासुदेवः परा मूर्तिः स्थापनीया द्विजोत्तमैः ॥
द्वितीया स्थाप्यते मूर्तिः क्षत्रियैर्मोक्षकाङ्क्षिभिः ।
प्रद्युम्नाख्या तु विप्रेन्द्र वैश्यैः स्थाप्या मुमुक्षुभिः ॥ (पृ. ७८, पं. १८-२०)
शूद्रैः संस्थाप्यते मूर्तिरनिरुद्धो जगद्गुरुः ।
भेदैस्त्रिभि[illegible] (पृ. ७९, पं. १-२)

वर्णानन्त्यासभेदेन भेदाश्च परिकीर्तिताः ।

मूर्तीनां केशवादीनां विधिवन्मे शृणु क्रमात् ॥ (पृ. ७९, पं. ३-४)

५४. विष्णोर्वै वैष्णवं वक्ष्ये सर्वविघ्नोप~~[illegible]~~ नाशनम् ।

उत्पत्तिलक्षणं चास्य संक्षेपाच्छृणु नारद ॥

नारायणांशकः साक्षाद्वासुदेवस्य [illegible] ।

हस्तिवक्त्रसमायुक्तं लीलाकायो महाबलम् ॥

दुःस्वप्नध्वंसनार्थाय मायामूर्तिं परं हरिम् । (पृ. ५२, पं. १५-१९)

५५. आरुह्य वाहनं सौम्यो गरुडं वायुतो व्रजेत् ।

नारायणांशकस्तत्र सौम्यरूपस्य रक्षणः ॥ (पृ. ५३, पं. १८-१९)

५६. केशवादिमूर्तीनां विधिशास्त्रं महामुने ।

स्वतन्त्रे परतन्त्रे च पूजयेत् त्वस्वविधया ॥ (पृ. ५४, पं. ६-७)

५८. ॥ इति पञ्चदशोऽध्यायः ॥ (पृ. ५६, पं. १३)

विश्वक्सेनः –

शृणु देवमुनिश्रेष्ठ मन्त्रानुक्रमणं परम् ।

ओङ्कारमादावुच्चार्य दैवं वर्णादिभेद च ॥

संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि यथावत्ते महामुने ।

अन्तं तत्त्वमान्तं च रूपाद्यग्निवायुसंहति ॥

परमात्मा द्वितीयं तु तृतीयं वासुदेवकम् । (पृ. ५६-५७, पं. १६-२०, १)

१०४ ॥ इति अष्टादशोऽध्यायः ॥ (शेषं ग्रन्थपातः)

१०१ …

विष्वक्सेनः –

अतः परं प्रवक्ष्यामि चक्राब्जविधिं परम् । (पृ. १०७, पं. ११-१२)

दीक्षितलक्षणम् (मण्डपकुण्डमण्डपादिलक्षणानि) – पृ. १०८

११७. विष्णुरूपेण महाविष्णुरूपेण च .... (पृ. ११५, पं. २०)

१२४. सारूप्यसामीप्यसायुज्यं सालोक्यं परमम् (पृ. १२२, पं. ५)

चतुर्दशोऽध्यायः (पृ. १२२, पं. १३)

नारदः –

ब्रूहि मे हरिसेनेश मूलमन्त्रेण विस्तरात् ।

होमकर्म कृपाधार प्रभूणः भक्तवत्सल ॥

विष्वक्सेनः –

शृणु नारद तत्वेन पूर्वभागे यथाश्रुते ।

कुण्डानि स्रक्स्रुवश्चैव प्रत्यक्षं प्रोक्तवानहम् ॥ (पृ. १२२-१२३, पं. १५-१९, १)

१२९-१३०. अग्नेः सप्त जिह्वानामानि – पृ. १२७-१२८

१३६. पञ्चदशोऽध्यायः ॥ (पृ. १३४, पं. १७)

अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठालक्षणं परम् । (पृ. १३४, पं. २०)

१४९. षोडशोऽध्यायः ॥ (पृ. १४७, पं. २०)

---

१५०. अथात: संप्रवक्ष्यामि अङ्कुरार्पणकं परम् । (पृ. १४८, पं. १)

१५१. स्नपनं संप्रवक्ष्यामि चित्राभासार्चनादिके ।

आभासे त्रिविधं प्रोक्तं चित्रौ च फलके पटे ॥

अर्धचित्रं तथा चित्रौ स्थीनामा दारुकेऽपि च । (पृ. १४९, पं. ८-१०)

१५५. ॥ सप्तदशोऽध्यायः ॥ (पृ. १५३, पं. १०)

अथात: संप्रवक्ष्यामि देवीनां स्नापनं परम् । (पृ. १५३, पं. १३)

१५६. लक्ष्मी सरस्वती चैव रतिः प्रीतिस्तथैव च ।

तुष्टिः

कीर्तिः शान्तिस्तथा पुष्टिश्चैव [illegible] द्विजाः ॥ (पृ. १५४, पं. ६-७)

१६२. ॥ अष्टादशोऽध्यायः ॥ (पृ. १६१, पं. २१)

(मुद्रा)

१६४. अतः परं प्रवक्ष्यामि चतुर्न्यासादिलक्षणम् । (पृ. १६२, पं. ३)

१६७. ॥ एकोनविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १६५, पं. ४)

विष्वक्सेनः —

शृणु नारद तत्त्वेन साधकानां हिताय वै ।

पूजाभेदं प्रवक्ष्यामि परमात्मादिमूर्तिषु ॥ (पृ. १६५, पं. ६-८)

१६८. स्नानं वक्ष्ये तथार्चायां प्रातर्मध्यन्दिनमेव च ।

सायाह्ने च प्रदोषे च अर्धरात्रे प्रत्युषे तथा ॥ (पृ. १६६, पं. ८-९)

१७१. सदार्चितौ तु संयोज्य, पृ. १६९, पं. १६

१७५. अर्चास्नानादिरूपाणि श्रोतुमिच्छाम्यहं प्रभो ।
आयुधानि च सर्वेषां यथावद्वक्तुमर्हसि ॥ (पृ.१७३, पं.११-१२)

१८४. वागीश्वरी क्रिया कीर्तिः लक्ष्मी सृष्टिस्तथैव च ।
विद्या कान्तिश्च संप्रोक्ताः कथिता विष्णुमातरः ॥ (पृ.१८२, पं.४-५)

द्वात्रिंशदुपचार - षोडशोपचार - पञ्चदशोपचार पूजाक्रमः - पृ.१८६-१८८

१९६. कालिदासदीपिकोक्तं प्रबन्धानि - पृ.१९४, पं.१०-११

दशावलोकनं - दशावलोकपङ्क्ति - तत्फलं वा कालिदासेन - पृ. १९४, पं. ९, १७
पृ. १९७, पं. ४

२००. विष्णोर्निवेदितं सर्वं ममापि प्रियमेव च । (पृ. १९८, पं. ७)

२०१. ॥ विंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१९९, पं.१३)

---

२०३. मत्स्यादिदशमूर्तीनामिह लोके फलं भवेत् ।
तत्फलं ते प्रवक्ष्यामि अधुना शृणु नारद ॥ (पृ. २०१, २-३)

२०४. ॥ एकविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २०२, पं. २१)

२०५. अथातः संप्रवक्ष्यामि स्नपनस्य विधिं परम् । (पृ.२०३, पं.१)

२२४. ॥ द्वाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २२२, पं. १२)

अतः परं प्रवक्ष्यामि हरेः पूजाङ्गमुत्तमम् । (पृ. २२४, पं. १५)

२३०. ॥ त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २२८, पं. १६)

---

२३०. अथ वक्ष्ये विशेषेण विष्णोराराधनं मुने ।

जलान्नाद्यादिसंस्कारविधिं गुह्यमनुत्तमम् ॥ (पृ. २२८, पं. १९-२०)

२३३. ॥ चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २३१, पं. २१)

---

२३४. भगवन् विष्णुभूतेश विश्वफलेन नमोऽस्तु ते ।

ज्ञातुमिच्छाम्यहं सर्वं मङ्गलाङ्कुररोपणम् ॥

पालिकालक्षणञ्चैव घटिकालक्षणं तथा ।

शरावस्तु कथं प्रोक्तं संस्थानन्तु कथं भवेत् ॥

तेषां वर्णञ्च नाम च प्रमाणञ्च कथं भवेत् ।

तेषां वै चाधिदैवञ्च अङ्कुराणां शुभाशुभम् ॥

एतत्सर्वं समाचक्ष्व परं कौतूहलं हि मे । (पृ. २३२, पं. ४-१०)

२३८. जितन्त इति मन्त्रेण (पृ. २३६, पं. १०)

२३९. अपरं च ध्रुवन्त्वन्ये देवतात्रयमेव च । (पृ. २३७, पं. १४)

२४०. ॥ पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २३८, पं. ४)

अतः परं प्रवक्ष्यामि देवतास्थापनमुत्तमम् । (पृ. २३८, पं. ७)

२४२. अशीतितालाधिक्यान्ति केचित्तस्यार्धमेव वा । (पृ. २४०, पं. ७)

२४७. सकलीकरणम् (पृ. २४५, पं. ३) ।

२४८. अधिवासनम् (पृ. २४६, पं. ५) ।

२५१. मालाचार्यन

२५६ ॥ षड्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २५४, पं. १७)

२५६. अथातः संप्रवक्ष्यामि उत्सवस्य विधिं परम् । (पृ. २५४, पं. २०)

२७१. वैष्णवांश्चैव साधकान् (पृ. २६९, पं. १७)

२८३. ॥ सप्तविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २८१, पं. २)

अथावाप्योत्सवं वक्ष्ये मासि मासि मुनीश्वर । (पृ. २८१, पं. ६)

२८५. त्रितन्त्र इति मन्त्रेण (पृ. २८३, पं. ९)

२९३. ॥ अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २९१, पं. १८)

---

२९४. शयनस्यैव वक्ष्यामि तथा जन्मदिनक्रियाम् । (पृ. २९२, पं. ३)

२९५. मद्भागवतैस्तथा (पृ. २९३, पं. १५)

२९६ ॥ एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २९४, पं. ६)

---

२९६. अथातः संप्रवक्ष्यामि कृष्णजन्मनि चोत्सवम् । (पृ. २९४, पं. १०)

३०२. ॥ त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३००, पं. ८)

वर्षमण्डलादिनिर्माणविधिः — पृ. ३००

३०६. एकः प्रधानः कथं पूज्यते स्वे पदे चावतारवासने वासुदेवम् ।
सुतो सीतजुसेनापते वसुमई स्वरूपेण मे संशयच्छेदनाय ॥ (पृ. ३०४, पं. ४-७)

॥ एकत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३०४, पं. १५)

---

३०६. अथातः संप्रवक्ष्यामि हेतिराजस्य लक्षणम्। (पृ. ३०४, पं. १८)

३०८. ॥ द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३०६, पं. १४)

———:———

अथातः संप्रवक्ष्यामि द्रव्यशुद्धिविधिं परम्। (पृ. ३०६, पं. १८)

३१०. अथातः संप्रवक्ष्यामि स्रुक्स्रुवाद्यधिदैवतम्। (पृ. ३०८, पं. ३)

३११. ॥ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३०९, पं. १०)

———:———

प्रासादलक्षणं वक्ष्ये संक्षेपेण मुनीश्वर। (पृ. ३०९, पं. १३)

३१३. विमानारम्भं यथा वक्ष्ये शृणु तत्त्वेन नारद ॥

मन्दरं द्राविडश्चैव नागरश्च समन्वितम्।

द्राविलम्बनागरश्चैव पञ्चभेदेन कीर्तितम् ॥ (पृ. ३११, पं. १६-१८)

३१५. अथातः संप्रवक्ष्यामि मूर्धेष्टकाविधिं परम्। (पृ. ३१३, पं. २)

वैष्णवं वेदपारगम् (पृ. ३१५, पं. ६)

३१७. ऋग्वेदं पूर्वभागे तु यजुर्वेदं तु दक्षिणे (पृ. ३२४, पं. ४)

पश्चिमे सामगानं तु उत्तरेऽथर्ववेदितः ॥ (पृ. ३१५, पं. ७-८)

३१८. ~~[illegible]~~ ॥ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३१६, पं. ९)

———

अथातः संप्रवक्ष्यामि परिवारस्य लक्षणम्। (पृ. ३१६, पं. १२)

३२०. अथातः संप्रवक्ष्यामि प्रोक्षणं बलिपीठके। (पृ. ३१८, पं. ८)

३२२. इति श्रीपाञ्चरात्रे विष्वक्सेनसंहितायाम् उत्तरभागे

महाबलिप्रतिष्ठा नाम पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३२०, पं. ७-१२)

३२२. पुण्याहं वाचयेत्तत्र ब्राह्मणैः सह मन्त्रवित् । (पृ. ३२०, पं. १५)

सात्वतेभ्यो निवेदयेत् (पृ. ३२४, पं. ३)

३२७. यथायुक्तप्रकारेण कारयेदधिवासनम् । (पृ. ३२५, पं. ५)

अतः परं प्रवक्ष्यामि जीर्णोद्धारविधिं परम् । (पृ. ३२५, पं. ११)

कनकं रत्नं समादाय कान्तेयादुर्मनीषिणः ।

शिलालोहमयं सद्यः देवेशं इति केचन ॥ (पृ. ३२५, पं. १९-२०)

३२८. नष्टे शैलमयेऽन्येन कृत्वा पुरुषोत्तमं मार्जितुं वा ।

दैविकं मानुषं वापि यथाकामं तु कारयेत् ॥ (पृ. ३२६, पं. १८-१९)

३३२. तन्त्रज्ञो वेदपाठी च (पृ. ३३०, पं. ४)

शठदम्भक्रूरवर्जितः (पृ. ३३१, पं. ७)

३३३. अनुक्तं सात्वतन्त्रेषु निरीक्ष्यात्र प्रयोजयेत् । (पृ. ३३१, पं. ३)

३३४. अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रासादस्य विशोधनम् ।

स्थापितदीपिकादीनां शोधनं परमं शुभम् ॥ (पृ. ३३२, पं. १८-१९)

३३७. अर्धमिश्रप्रतिज्ञायां यत्प्रोक्तं संहितान्तरे । (पृ. ३३५, पं. ७)

३३८. ॥ षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३३६, पं. ४)

तन्त्रोऽधीतं यथा तन्त्रं पञ्चरात्रार्णवाद्धृतम् ।

दीक्षाप्रयुक्तविज्ञाने न यथा किञ्चिदीरितः ॥ (पृ. ३३६, पं. १३-१४)

३३९. स एव नायकस्तेषां सर्वज्ञानां गजाननः । (पृ. ३३७, पं. ७)

३३८ यथा प्रोक्तः [illegible] (पृ. ३३९, पं. २०)

३४०. कथं देव निर्जितानि जितेन्द्रियै पुरातनैः नरैः ।

एतदाचक्ष्व भगवन् संशयो मे महानसौ ॥ (पृ. ३३८, पं. २-३)

३४३. पिण्डीकारेऽथ दृष्टे वै मरणस्य भयावहम् । (मत्स्यविशोषः)
(पृ. ३४१, पं. २)

३५०. ॥ वीरभद्रार्जुनविचारो नाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३४८, पं. २)

अथातः संप्रवक्ष्यामि जलसंप्रोक्षणं परम् । (पृ. ३४८, पं. ५)

३५१. विष्णुस्यैव महाविष्णुं सदाविष्णुस्य मण्डपे । (पृ. ३५१, पं. ५)

३५६. वीरभद्रार्जुनादिनीतिजलप्रोक्षणं नाम

अष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३५४, पं. १९-२०)

---

३५७. अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविधिं परम् । (पृ. ३५५, पं. ३)

३६०. ॥ एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३५८, पं. ११)

उपायापायसंयोगे निष्कृया हीयतेऽनया ।

अपायसंप्लवे सद्यः प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥

प्रायश्चित्तिरियं सात्र यत्पुनः शरणं व्रजेत् ।

उपादानामुपायत्वस्वीकारेऽप्येतदेव हि ॥ (पृ. ३५८, पं. १३-१६)

वसिष्ठसंहिता

गवर्नमेन्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

D. १५३४८ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७३१२६ संख्या

पृष्ठसंख्या १-११५

१. वासिष्ठसंहिता

॥ श्रीमते हयग्रीवाय नमः ॥

वासिष्ठं जपतां श्रेष्ठमभिगम्य मुनीश्वराः ।
प्रणिपत्य यथान्यायमिदं वचनमब्रुवन् ॥
भगवन् कर्मणा केन नरा मोक्षमवाप्नुयुः ।

वासिष्ठः

ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्चान्तरजास्तथा ॥
एते स्वकर्मनिरताः प्राप्नुवन्ति परं गतिम् ।
स्वकर्म ब्राह्मणादीनां प्रवक्ष्यामि श्रुतीरितम् ॥ (पृ. १, पं. १-४)

२. परं व्यूहं च विभवमन्तर्यामिणमेव च । (पृ. २, पं. १०)
स्वयंव्यक्तं तथा दिव्यं सैन्धं (?द्धं) मानुषमेव च ।
एवं चतुर्विधं विष्णुं कीर्तयित्वा प्रसन्नधीः ॥ (पृ. २, पं. १२-१३)

१८. अष्टाक्षरं च वेदांश्च तुलयातोलयत् प्रभुः ।
वेदेभ्यः कोटिगुणितः श्रीमदष्टाक्षरो मनुः ॥ (पृ. १९, पं. ७-८)

१९. तापादिपञ्चसंस्कार ·· (पृ. २०, पं. १०)

२१. द्वादशाक्षरतत्त्वज्ञश्चतुर्वेदविभागवित् ।
आछिद्रपञ्चकालज्ञः स वै भागवतोत्तमः ॥ (पृ. २२-२३, पं. २१, १)
नानेन सदृशो मन्त्रश्चतुर्वेदेषु विद्यते । (पृ. २३, पं. ५)

२२. चतुर्व्यूहविभागज्ञान् द्वादशाक्षरचिन्तकान् । (पृ. २३, पं. १७)

२४. ॥ इति वासिष्ठसंहितायां [illegible] नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ३१, पं. ६-८)

२९. अतः परं प्रवक्ष्यामि द्रव्यार्जनाविधिं शुभम्। (पृ. ३१, पं. ११)

४२. ॥ इति वासिष्ठसंहितायामुपादानभगवदाराधनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ४४, पं. २०-२२)

ततः परं प्रवक्ष्यामि विष्णोर्माहात्म्यमुत्तमम्। (पृ. ४५, पं. ४)

४३. विप्राणां दैवतं विष्णुः शूद्राणां दैवतं शिवः। (पृ. ४६, पं. १)

५१. मन्वादिस्मृतिषु द्विजः। (पृ. ५५, पं. ६)

५२. पठेद् रामायणं ततः। (पृ. ५६, पं. ११)

५३. रामायणमहिमा (पृ. ५६-५७), अष्टादशपुराण (पृ. ५७, पं. ९)

५४. ॥ इति वासिष्ठसंहितायामनुयागविधिर्नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ५९, पं. १८-२०)
[आह्निक समाप्त]

———— ः ————

५६. अतः परं प्रवक्ष्यामि स्त्रीणां धर्मं सनातनम्। (पृ. ६०, पं. ४)

५८. ॥ इति वासिष्ठसंहितायां स्त्रीधर्मकथनं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. ६३, पं. ७-९)

———— ः ————

५९. श्राद्धकर्मविधिं वक्ष्ये शृणुध्वं सुसमाहिताः। (पं. ६३, पं. १३)

६२. ॥ इति वासिष्ठसंहितायां श्राद्धविधिर्नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. ६६, पं. २१-२२)

———— ः ————

६२. क्षत्रियाणां प्रवक्ष्यामि नित्यकृत्यं द्विजोत्तमाः। (पृ. ६७, पं. ४)
६३. सर्वेषामेव वर्णानां पूज्यः कृष्णः सनातनः। (पृ. ६८, पं. २०)
६६. ॥ इति वासिष्ठसंहितायां राजधर्मकथनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. ७१, पं. ५-७)

———— ः ————

६६. अतः परं प्रवक्ष्यामि वैश्यधर्मान् सनातनान्। (पृ. ७१, पं. ११)

६८. ॥ इति वासिष्ठसंहितायां वैश्यधर्मकथनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. ७४, पं. ४-६)

६८. कथं वैष्णवशूद्राणामाराध्यो भगवान् हरिः । (पृ.७४, पं.११)

७२. लक्ष्म्या सह जगद्धात्र्या नीलया च समुद्भया । (पृ.७८, पं.१४)

७३. मत्स्याद्यैः सेव्यते विष्णुरमत्स्याद्यैस्तु शङ्करः । (पृ. ८०, पं. १)

७४. तापादिपञ्चसंस्कार · · · · · · · (पृ. ८०, पं. ८)

॥ इति वासिष्ठसंहितायां शूद्रधर्मकथनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ. ८०, पं. २०-२२)

—— ०ं ——

७४. शूद्राणां विष्णुभक्तानां चक्राङ्कनाविधिं शुभम् ।
वक्ष्ये तन्त्रोक्तमार्गेण शृणुध्वं मुनिपुङ्गवाः ॥ (पृ. ८१, पं. ४-५)

७५. द्वयनिष्ठं द्वयार्थज्ञम् · · · · · · · (पृ. ८१, पं. ११)

८०. प्रणवेन विना मन्त्रास्तान्त्रिकाः परिकीर्तिताः । · · · · (पृ. ४५, पं. १०) (पृ. १०३, पं. १३)
तान्त्रिका एव शूद्राणां स्त्रीणामपि च सर्वदा ॥ (पृ. ८७, पं. १७-१८)

७७. जितन्त इति मन्त्रेण · · · · (पृ. ८३, पं. १३)

८१. ॥ इति वसिष्ठसंहितायां पञ्चसंस्कारविधिर्नाम नवमोऽध्यायः ॥ (पृ. ८८, पं. १५-१७)

—— ०ं ——

८४. रामायणं च पुंसूक्तं प्रत्यहं शो न कीर्तयेत् । (पृ. ९१, पं. १८)

८५. बालकृष्णः सदा पूज्यः शूद्राणां प्रपन्नात्मनाम् ।
इतरे कूर्मरामाद्या नार्चनीया विशेषतः ॥
नारसिंहः कृते सेव्यस्त्रेतायां राघवो नरैः ।
द्वापरे कलिकाले च कृष्णः सेव्यो द्विजातिभिः ॥ (पृ. ९२, पं. १९-२२)

८६ ॥ इति वासिष्ठसंहितायां प्रायश्चित्तविधिर्नाम दशमोऽध्यायः ॥ (पृ. ९३, पं. १३-१५)

(मो)

८६. भगवन् श्रोतुमिच्छामि विष्णुसंस्थापनक्रियाः । (पृ.९४, पं.४)

श्रीभूनीलासंयुक्तं । (पृ.९४, पं.१३)

८७. अर्धपञ्चकतत्त्वज्ञम् । (पृ.९५, पं.९)

" . . . . (पृ.१०२, पं.१२)

९१. सौम्यप्राणां कृष्णबिम्बमर्च्यं सर्वयुगादिके ।

९२. विशेषेण कलौ पूज्यं कृष्णबिम्बं सदा नरैः ॥ (पृ.१००, पं.२-३)

॥ इति वासिष्ठसंहितायां विष्णुप्रतिष्ठाविधिर्नामैकादशोऽध्यायः ॥ (पृ.१००, पं.६-८)

---

९४ तापादिपञ्चसंस्कारो महाभागवतः स्मृतः ।
चक्रादिहेतिभिस्तप्तैस्ताप इत्यभिधीयते ॥
संस्कारः प्रथमः प्रोक्तो द्वितीयो मन्त्रपूर्वकम् ।
त्रयोदशं द्वादशं वा पुण्ड्रधारणमुच्यते ॥ (पृ.१०२, पं.१९-२२)
ललाटादिषु चाङ्गेषु सच्छिद्राणि प्रमाणतः ।
नामभिः केशवाद्यैश्च पुण्ड्रसंस्कार उच्यते ॥
चतुर्थो मन्त्रसंस्कारः परमैकान्तिसिद्धिदः ।
द्वितीयं नामकरणं वैष्णवं पापनाशनम् ॥
आचार्येणैव यद्दत्तं नामसंस्कार उच्यते ।
अधीतमन्त्ररत्नस्य मन्त्रसंस्कार उच्यते ॥
षडङ्गं सपुटं सन्न्यासं सर्षिच्छन्दोऽधिदैवतम् ।
सार्थकानां तु मन्त्राणां मन्त्राध्ययनमुच्यते ॥

पञ्चमस्तु हरेः पूजा पाञ्चरात्रोक्तमार्गतः । (पृ.१०३, पं.१-९)

९९. शाक्तेयमपि बौद्धं वा स्कन्दं सौरं. विनायकम् ।
रुद्रादिदेवताबिम्बांश्च न नमेत् कदाचन ॥ (पृ॰ १०४, पं॰ १३-१४)

१००. पुराणशास्त्रपठनं स्रोगीतापठनं तथा । (पृ॰ १०९, पं॰ २०)

१०१. . . . . . . निपातान्मुक्तान् स्वनामभिः । (पृ॰ ११०, पं॰ १८)

१०३. राममन्त्रं कृष्णमन्त्रं - - - - - - । (पृ॰ ११३, पं॰ ४)

१०५. ॥इति वासिष्ठसंहितायां गृहार्चनाविधौ तन्त्रयोगं नाम
द्वादशोऽध्यायः ॥ वासिष्ठसंहिता संपूर्णा ॥ (पृ॰ ११५, पं॰ १-६)
(अत्रापि विष्णुप्रतिष्ठाविधिरेव वर्णितः)

सनत्कुमारसंहिता

गवर्नमेन्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

R. ५७४५ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७३१२७ संख्या

पृष्ठसंख्या १-७१

सनत्कुमारसंहिता (आदौ खण्डिता)

१-२. कृष्ण - गोप - गोपी - रुक्मिणी - सत्यभामा (पृ. १-२)

५. आत्मानन्दात्मा परमज्ञानात्मा श्रूयते क्रमात्। (पृ. ५, पं. २)

विमलोत्कर्षिणी ज्ञाना क्रिया योगा च पञ्चमी।

प्रह्वी सत्या तथेशाना नुग्रहा नवशक्तयः ॥ (पृ. ५, पं. ३-४)

६. इति कृष्णं समभ्यर्च्य पञ्चावरणसंयुतम्। (पृ. ६, पं. ११)

११. ॥इति सनत्कुमारतन्त्रे प्रथमः पटलः समाप्तः॥ (पृ. १०, पं. १२-१३)

श्रीनारदः

त्वयास्मिंस्तन्त्रभेदेन सूचिता भगवंस्तथा।

गोपालविषया मन्त्रास्तत्रोक्तोऽष्टादशाक्षरः॥

मन्त्रराजोपरान् मन्त्रान् श्रोतुमिच्छाम्यतः परम्।

एवं पृष्टो नारदेन प्रणिपत्य सुरर्षिणा। (पृ. १०, पं. १५-२०)

सनत्कुमार आहैतं यथा प्रोक्तं स्वयम्भुना॥ (पृ. ११, पं. १)

१८-१९. ॥इति सनत्कुमारसंहितायां संमोहनतन्त्रे द्वितीयः पटलः॥ (पृ. १७, पं. ६-८)

सम्पूर्णे पटले नानामन्त्राणमन्ते च सन्तानगोपालमन्त्रं च दर्शयन्ते।

२९. ॥ इति सनत्कुमारसंहितायां तृतीयः पटलः॥ (पृ. २८, पं. १४-१६)

सम्पूर्णे पटले गोपालगायत्र्यादिमन्त्रनिरूपणम्

४०. ॥ इति सनत्कुमारसंहितायां गोपालमन्त्रकल्पे चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ.३७, पं. १-३)

———

४३. षोडश मूर्तयः केशवादिकाः । (पृ. ३९)

४६. पञ्चोपनिषत् ··· (पृ. ४२, पं. ५)

४६. परमेष्ठी पुमान् विश्वो निवृत्तिः सर्व इत्यपि । (पृ. ४२, पं. ७)

४७. जितं ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ।

सुब्रह्मण्य नमस्तेऽस्तु नमः पुरुषपूर्वज ॥ (पृ. ४२-४३)

५७. ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदोऽञ्जनः ।

सुप्रदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः ॥ (पृ. ५२, पं. ७-८)

.... ॥ इति सनत्कुमारसंहितायां पञ्चमोऽध्यायः ॥ सर्वं संपूर्णम् ॥ (पृ. ५८, पं. १-२)

———

॥ अथ प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ५८, पं. ३)

कृष्णो वै परमं दैवतम् । ··· (पृ. ५८, पं. ४)

तदिह श्लोका भवन्ति — (अत्र त्रयः श्लोकाः) (पृ. ५९, पं. १)

- - - - - - - - - - - - - -

कालिन्दीजलकल्लोलसङ्गिमारुतसेवितम् ।

चिन्तयन् चेतसा कृष्णं मुक्तो भवति संसृतेः ॥ (पृ. ५९, पं. ६-७)

ॐ नमो विश्वरूपाय सृष्टिस्थित्यन्तहेतवे ।
विश्वेश्वराय विश्वाय गोविन्दाय नमो नमः ॥
नमो विज्ञानमात्राय परमानन्द~~[illegible]~~रूपिणे ।
सनत्कुमारं योगीन्द्रं सिद्धाश्रमनिवासिनम् ।
ब्रह्मनिष्ठं मुनिं शान्तं प्रसन्नादित्यतेजसम् ॥
विनयेनोपसंगम्य शिरसा प्रणिपत्य च ।
नारदः परिपप्रच्छ (देवर्षिः सर्वकाम)वित् ॥

श्रीनारदः

भगवन् योगिनां श्रेष्ठ भवसागरतारक ।
श्रुतानि सर्वमन्त्राणि मया त्वत्तो विशेषतः ॥
अपरोक्षं येन ज्ञातं परस्य ब्रह्मणो रहः ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि ... मन्त्रोत्तमोत्तमम् ॥

- - - - - - - - - - - - - - - - -

श्रीसनत्कुमार उवाच

- - - - - - - - - - - - - - - - -

तेषु सर्वेषु मन्त्रेषु मन्त्रराजमिमं शृणु ।
मुमुक्षुसिद्धिदं मन्त्रं तन्त्रे सम्मोहनाह्वये ॥ (पृ. ५३, पं. १-२२)

६५ पृष्ठस्य ४ पङ्क्तित आरभ्य ७० पृष्ठस्य ५ पङ्क्तिपर्यन्तं (मातृका-
समाप्तिपर्यन्तं वर्तमानाः सर्वे श्लोकाः ग्रन्थारम्भात (पृ. १) षष्ठपृष्ठ १८ पङ्क्तिपर्यन्तं
वर्तमाना एव सन्ति । [illegible] विशेषः । ततो मातृकायाम् - " ॐ नमो

विन्वस्याम्" इत्यादिना पुनर्ग्रन्थारम्भः कृत इति प्रतीयते । एष च संहितारम्भभागो मातृकाया आरम्भे न दृश्यते । मध्ये च ५८-६२ पृष्ठेषु कश्चनापरो ग्रन्थ उपनिषद्ग्रन्थसमानो दृश्यते ।

शैवसंहिता

गवर्नमेन्ट ओरियन्टल मैनुस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मैसूर

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७३३८५ संख्या

पृष्ठसंख्या १-२३०

शेषसंहिता

भजतां कल्पवृक्षाय करिपुरवासिने ।
योगिमानसहंसाय लक्ष्मीकान्ताय ते नमः ॥
स्मृते सकलकल्याणभाजनं यत्र जायते ।
पुरुषस्तमाचिन्त्यं भजामि शरणं हरिम् ॥

नारदः

देव शेष महादेव श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ।
श्रुत्यागमविधिं सर्वं नित्यनैमित्तिकात्मकम् ॥
मन्त्रध्यानादिभेदं च संस्कारक्रमलक्षणम् ।
मोक्षोपायकरं सौम्यं देवतानिर्णयं परम् ॥

शेषः

अथ वक्ष्यामि सर्वज्ञ शृणु नारायणोदितम् ।
तत्सर्वं वदतः सम्यक् श्रुत्यागमविधानतः ॥
पञ्चमं वेद इत्युक्तं पञ्चरात्रं तु नारद ।
तन्मार्गेणैव सर्वं स्याल्लभेन्मोक्षं हितं हरिम् ॥
श्रुतिमन्त्रैः सदा कुर्याद्धरिपूजां द्विजोत्तमः ।
पञ्चरात्रोक्तमार्गेण वेदमन्त्रैः ससात्त्विकैः ॥
पञ्चकालविधानेन विष्णुमर्चयन्तीह ये ।
धर्मकामादिकं प्राप्य ते यान्ति परमं पदम् ॥

(पृ. १, पं. २-१४)

प्रपन्नानां मुमुक्षूणां परमैकान्तिनां सदा।
अष्टाङ्गयोगयुक्तानां वेदमार्गैतात्मनाम्॥
धर्मसंस्थापकानां स्यात् पञ्चरात्रं चतुर्मुख।
वैखानसमनसञ्चशास्त्रं सर्वसंहारकारकत्॥
शैवं वैखानसं प्रोक्तं संकराणां प्रकल्पयेत्।
~~तस्य~~ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पञ्चरात्रेण पूजयेत॥
(पृ. १, पं. २०-२५)
तत्सर्वं तु चतुर्थ्यादिरध्यायेन वदाम्यहम्।
अकारादि सकारान्तं देवता प्रथमे तथा॥
द्वितीये च तृतीये च मातृकाक्षरवर्णनम्।
नारसिंहजयन्तीं तु चतुर्थे तु महामते॥
आगे मत्स्यजयन्तीं च षष्ठे सूर्यजयन्तिकान्।
सप्तमे वामनं तद्वा श्रीरामं त्वष्टमे तथा॥
कृष्णजयन्तीं नवमे ह्येकादानादिकं शुभम्।
दशमेकादशीं तद्वत् द्विजा चेकादशे विधिः॥
श्रीधरार्चनविधिं द्वादशे तत्तन्त्रानुसारतः।
त्रयोदश्यां तथा वक्ष्ये पुनश्चरणलक्षणम्॥
पौनश्चरणकल्पार्थं चतुर्दशे यथाविधि।
पञ्चदश्यां पुरुषसूक्तं श्रीसूक्तमथ षोडशे॥
तत्सूक्तं सप्तदशे मन्त्रतन्त्रादिसंयुतम्।

अष्टादशादितं चान्त नीचमन्त्रतयोच्यते॥

एकत्रिंशे महाशान्तिर्द्वात्रिंशे पञ्चगव्यकम् ।
ध्यानादिशान्तिस्त्रयस्त्रिंशे चतुस्त्रिंशे प्रयोजकम् ॥
पञ्चत्रिंशे तु गायत्रीं षट्त्रिंशे तु तदङ्गकम् ।
सप्तत्रिंशे तदङ्गं तु गायत्रीमन्त्रसंयुतम् ॥
तदङ्गमेकोनत्रिंशे चत्वारिंशे तदङ्गकम् ।
तथैवैकचत्वारिंशे हयग्रीवं समन्त्रकम् ॥
ध्यानमण्डलभेदाढ्यो द्विचत्वारिंशके तथा ।
तथैव चतुश्चत्वारिंशे नारसिंहं समन्त्रकम् ॥
पञ्चचत्वारिंशके च तदङ्गं तु तदङ्गकम् ।
षट्चत्वारिंशके चैव वक्ष्ये सम्यग् यथातथम् ॥
सप्तचत्वारिंशके च तदङ्गं च तदङ्गकम् । (पृ॰ २, पं॰ १-२५)
तथैवैकोनपञ्चाशे मन्त्रतन्त्रादिसंयुतम् ॥
पञ्चाशे गारुडं चैव वक्ष्ये सम्यक् यथातथम् ।
तथा तदेकपञ्चाशे तदङ्गं तु तदङ्गकम् ॥
द्विपञ्चाशे यथा सम्यग् मन्त्रतन्त्रादिसंयुतम् ।
श्रीरामं तु त्रिपञ्चाशे ध्यानन्यासादिपूर्वकम् ॥
तदङ्गं तु पञ्चपञ्चाशे मन्त्रतन्त्रादिकं शुभम् ।
तत् षट्पञ्चाशके कृष्णं मन्मथं सर्वसाधकम् ॥
अष्टपञ्चाशके तद्वत् मन्त्रतन्त्रादिसंयुतम् ।
तदेकोनषष्ट्यां तु मूलमन्त्रं [illegible] तथा ॥ (पृ॰ ३, पं॰ १-८)

अष्टार्णो तदङ्गं वक्ष्यामि एकभक्त्यां तदङ्गकम् ।
द्विभक्त्यां मन्त्ररत्नं तु त्रिभक्त्यां तु तदङ्गकम् ॥
चतुःभक्त्यां तदङ्गं स्यान्मोक्षधर्मार्थसिद्धये ।
इत्येवं क्रमयोगेन ज्ञात्वा मन्त्रं जपेद् द्विजः ॥ (पृ. ३, पं. १०-१३)

इति शेषसंहितायां प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ४, पं. ९)

—— ० ——

प्रणवाद्यादिमन्त्रांश्च वद मे सर्वपूजनम् ।
ऋष्या
सात्विक्यादिभेदांश्च देवता ऋषितर्पणम् ॥ (पृ.४, पं. ११-१२)
पुरा भगवता प्रोक्तं सृष्टिस्थितिलयहेतवे ।
चतुर्मुखाय .... (पृ. ५, पं. ९-१०)

वार्णिक- शाक्त- कापाल- गाणपत्य- शैव- कामकमन्त्रास्तामसाः- पृ. ७

वासुदेव- गारुड- सुदर्शन- नृसिंह- लक्ष्मीवराह प्रणवादिमन्त्राः - पृ. ८

चण्डालेषु तुरुष्केषु चतुर्विधार्थदायकम् । (पृ. ९, पं. २१)
अष्टाक्षरमन्त्र (ॐ नमो नारायणाय)

इति शेषसंहितायां मन्त्राक्षरं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १८, पं. १५-१६)

—— ० ——

मातृकाक्षरदेवतानिरूपणम् - पृ. १८, पं. १७

(ऋषि- देवता- छन्द- ध्यानादिनिरूपणम्)

इति शेषसंहितायां तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ३१, पं. २)

—— ० ——

नारसिंहजयन्ती

इति शोभसंहितायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ० ३४, पं० १४)

मत्स्यजयन्ती – हयग्रीवजयन्ती च ।

इति शोभसंहितायां पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ० ३७, पं० ८)

कूर्मजयन्ती ।

इति शोभसंहितायां षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ० ३८, पं० २)

वराहजयन्ती ।

इति शोभसंहितायां सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ० ३९, पं० ६)

वामन-त्रिविक्रम-जयन्ती ।

इति शोभसंहितायामष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ० ४१, पं० ३)

रामजयन्ती (हनुमत्सुग्रीवविभीषणादीनामितरेषां रामस्य भक्तानां च) ।

इति शोभसंहितायां नवमोऽध्यायः ॥ (पृ० ४३, पं० २)

कृष्णबलरामजयन्ती, दशावताराणां गायत्री च ।

इति शोभसंहितायां दशमोऽध्यायः ॥ (पृ० ४६, पं० १६)

पञ्चरात्रे व्रतविधिः । पृ.४६-४८

वैखानसशास्त्रनिन्दा । पृ.४९-५०

(शैवं वैखानसं त्यजन् बौद्धं पाशुपतं सदा । (पृ.५०, पं.१५)

इति शैवसंहितायामेकादशोऽध्यायः ॥ (पृ.५१, पं.१)

वसिष्ठः —

शैव शैव महादेव नित्यनैमित्तिकात्मकम् ।

वेदोक्तं सात्त्विकाचारं तन्मे ब्रूहि सुनिश्चितम् ॥ (पृ.५१, पं.३-४)

इति शैवसंहितायां द्वादशोऽध्यायः ॥ (पृ.५३, पं.१५)

व्यासः —

पुरा भगवता प्रोक्तो द्विजानां विधिरुत्तमः ।

स्त्रीशूद्राणां कथा शैव तन्मे ब्रूहि यथा तथा ॥ (पृ.५३, पं.१७-१८)

मूलमन्त्रं मन्त्ररत्नं रामकृष्णं सुदर्शनम् । (पृ.५४, पं.२१)

नृसिंहभूवराहं च ऋष्यादिन्यासपूर्वकम् ॥ (पृ.५५, पं.१)

(शैवं वैखानसं तन्त्रं सर्वेषां त्याज्यमञ्जसा ।

भागवतादिभुक्तानां स्त्रीशूद्राणां तथैव च ॥ (पृ.५५, पं.१२-१३)

इति शैवसंहितायां त्रयोदशोऽध्यायः ॥ (पृ.५५, पं.१८)

पौरस्करणार्थिकादीन् तन्मे ब्रूहि सुसात्त्विकम् । (पृ.५६, पं.३)

(मधुलिप्सो यथा भृङ्गः पुष्पात्पुष्पान्तरं व्रजेत् ।

ज्ञानलुब्धस्तथा शिष्यो गुरोर्गुर्वन्तरं व्रजेत् । (पृ.५८, पं.२०-२१)

इति भोजसंहितायां चतुर्दशोऽध्यायः ॥ (पृ. ८३, पं. ३)

योगस्वरूपसिद्ध्यादीन् वक्ष्यामि ... (पृ. ८३, पं. ६)

येदं ज्ञात्वा विधानेन जीवात्मपरमात्मनोः। (पृ. ८४, पं. ९)

प्रकृतिः पुरुषश्चेति मम रूपे दुरत्यये ।

अनुप्रविश्य त्रितयं क्षेम कामयते मया ॥ (पृ. ८७, पं. २-३)

राजयोगादिदं वक्ष्ये मोक्षयोगादिदं शुभम् ।

ज्ञानयोगादिदं मार्गं सर्वाग्र्यं योगमुत्तमम् ॥

प्रपत्तिर्द्विविधा ब्रह्मन् आर्तो दृप्तश्चतुर्मुख ।

कामप्रार्थी आर्त एव स्यात्सदार्तोऽपि नदृक्षः प्रभुः ॥

कर्मज्ञानादिरहितः स वै कैवल्यभोगगः । (पृ. ८७, पं. १७-२१)

स्वधर्मनियताचाररतो दृप्तः स वै शुचिः ।

मन्त्रन्यासध्याननिरतो मदाज्ञापालकः सदा ॥

स वैलापी प्रपन्नस्य ऋक्सायुज्यादिभोगगः ।

मद्योगी आर्त एव स्यात् भावितो दृप्त एव तत् ॥

दृप्तस्यैव हि दास्यामि मत्सायुज्यादिकं तथा । (पृ. ८८, पं. १-४)

बाह्ययोगं तथा वक्ष्ये ... (पृ. ८८, पं. ७)

वैष्णवं त्रिविधं प्रोक्तं बाह्याभ्यन्तरं तथा ।

शङ्खचक्रादिकं बाह्यमान्तरं वीतरागता ॥ (पृ. ८९, पं. १७-१८)

वैष्णवाचार्यलक्षणम् (पृ. ८९ - ९३)

इति श्रीप्रश्नसंहितायां पञ्चदशोऽध्यायः ॥ (पृ.९३, पं.७)

सूक्तानामुत्तमं सूक्तं वद मे भक्तवत्सल । (पृ.९३, पं.१०)

जितन्ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ।

नमस्तेऽस्तु हृषीकेश महापुरुषपूर्वज ॥ (पृ.९६, पं.९-१०)

इति श्रीप्रश्नसंहितायां षोडशोऽध्यायः ॥ (पृ.९८, पं.८)

श्रीसूक्तस्य विधिं वक्ष्ये . . . . . . (पृ.९८, पं.१०)

इति श्रीपञ्चरात्रे श्रीप्रश्नसंहितायां सप्तदशोऽध्यायः ॥

भूसूक्तविधिः ।

आर्हतका नीलकण्ठार्कघोरपाशुपतशैवशाक्तकापाल-गाणपत्यादि राजसास्तामसा भवन्ति । (पृ.१०२, पं.१५-१६)

महेश्वरोपनिषत् । (पृ.१०२, पं.१९)

शिवोपनिषत् । (पृ.१०३, पं.३)

इति श्रीप्रश्नसंहितायामष्टादशोऽध्यायः ॥ (पृ.१०३, पं.६)

बीजमन्त्रविभागादीन् वद मे परमं मम । (पृ.१०३, पं.९)

इति श्रीप्रश्नसंहितायामेकोनविंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१०५, पं.२०)

श्रीमन्नारायणस्याथ अङ्गाङ्गीविधिं तथा ।

अङ्गाङ्गीनां तु बीजादि वक्ष्ये तान्निबोध शुचे ॥ (पृ. १०७, पं. २-३)

(अध्यायमध्ये पत्रलोपः)

इति शेषसंहितायां विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ११३, पं. १)

पश्चिमेन प्रवक्ष्यामि भूबीजं श्रीपूर्वकम् ।

नीलाबीजं ततः सम्यक् न्यासहोमादिपूर्वकम् ॥ (पृ. ११३, पं. ३-४)

द्वे ब्रह्मणी वेदितव्ये परं चापरं च तथा । (पृ. ११३, पं. १८)

नारायणं परब्रह्म वासुदेवं परात्परम् । (पृ. ११४, पं. २)

दहराकाशमध्यस्थ तेऽपि यान्ति परां गतिम् । (पृ. ११६, पं. ९)

केशवेष्वनादयो रहस्यानि नानाविद्याविषया अत्राध्याये ।

शेषशेषिप्रकारेण शेषी नारायणः सदा ।

जीवस्तु शेषभूतस्यैव तद्वत् सोऽप्यलयं तदन् ॥ (पृ. १२३, पं. २०-२१)

शेषशेषिप्रकारेण विष्णोर्जीवं समर्पयेत् । (पृ. १२४, पं. १७)

सार्वजनीक योगसंबन्धीनोऽपि विषया अत्र सन्ति । "द्वा सुपर्णा" इतिश्रुति-रपि । श्रुत्याचारेणात्र विषयप्रतिपादनं सर्वत्र ।

श्रीभूमिनीलादिविषय (पृ. १२७, पं. १९)

मुक्तादिप्रपन्नानां पञ्चरात्रं तु सात्त्विकम् ।

भक्तादिसर्वकर्माणि राजसं विषयतोऽदितम् ॥ (पृ. १२९, पं. २-३)

इति शे[illegible] (पृ. १२९, पं. ८)

तन्मूर्त्यादि-बीजादीन् वक्ष्ये सम्यग् यथा तथा ।

दृष्टोऽश्रुतस्तवाद्यादिसिद्धं ये प्रकथ्ये सदा ॥ (पृ. १२९, पं. ८-९)

इत्यादिवचनम्

इति श्रीप्रश्नसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १३३, पं. ४)

अथ वक्ष्ये विधानेन वाराहैकासं शुभम् ।

वाराहैकाक्षरं तज्जन् भुक्तिमुक्तिप्रदं फलम् ॥ (पृ. १३३, पं. ६-७)

इति श्रीप्रश्नसंहितायां त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १३७, पं. १४)

सम्यग् वक्ष्ये विधानेन बीजं सौदर्शनं तथा ।

सुदर्शननृसिंहस्य बीजमन्त्रादिरूपकम् ॥

बीजं तद्विशेषेण नारसिंहसुदर्शनम् । (पृ. १३७, पं. १५-१८)

इति श्रीप्रश्नसंहितायां पञ्चविंशो (? चतुर्विंशो) ऽध्यायः ॥ (पृ. १३९, पं. १९)

वामनैकाक्षरं सम्यक् त्रैविक्रममनन्तरम् ।

ततस्त्वार्गेण वक्ष्येऽथ परशुरामस्य लक्षणम् ॥ (पृ. १४०, पं. २-३)

इति श्रीप्रश्नसंहितायां पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १४१, पं. ४)

श्रीरामैकाक्षरं वक्ष्ये बलरामं विधानतः ।

कृष्ण-बीजं ततः पश्चात् मोहादेवादिलक्षणम् ॥ (पृ. १४१, पं. ६-७)

अद्वैतशास्त्रसंस्कारात् बौद्धशास्त्रप्रवर्तनात् ।

ततो निगमभाषाणी गौरवं लोकसंख्यया ॥ (पृ. १४७, पं. १६-१७)

इति भोजसंहितायां षड्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १४७, पं. २०)

लक्ष्मीनृसिंहबीजं तु वासुदेवस्य बीजकम् ।

भूवराहं तथा कल्पे नामसंकीर्तनादिपूर्वकम् ॥ (पृ. १४८, पं. २-३)

इति भोजसंहितायां सप्तविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १४९, पं. २०)

तथा कल्पे विधानेन आनन्तं बीजमुत्तमम् ।

तादृशं तु श्रीवत्सकस्तेनास्य बीजकम् ॥ (पृ. १५०, पं. २-३)

इति भोजसंहितायां त्रिंशोऽध्यायः (? अष्टाविंशोऽध्यायः) ॥ (पृ. १५१, पं. २०)

अथ कल्पे विधानेन हनुमदुच्यते तं बीजमुत्तमम् ।

अनादेयं कार्तवीर्यं ध्यानीयं तु केसरिम् ॥ (पृ. १५२, पं. २-३)

पञ्चावीथिः – पृ. १५४

इति भोजसंहितायामेकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १५५, पं. ५)

सुदर्शननृसिंहः पञ्चाङ्गारावीधिः ।

कवचमाहात्म्यं तथैकपञ्जप्यः सहस्रक । (पृ. १५८, पं. १८)

इति भोजसंहितायां [illegible] त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १७०, पं. २१-२२)

पञ्चगव्यप्रतिष्ठायां श्रुत पञ्चासनस्य तः । (पृ. १७१, पं. ३)

इति शैवसंहितायां द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १७४, पं. १२)

सुदर्शनचक्रीशस्य भजनाल्लभते सदा ।

आयुरारोग्यमैश्वर्यं राजलक्ष्मीवर्धनं तथा ॥

सर्वव्याधिविनाशं च देहान्ते मोक्षमुत्तमम् । (पृ. १७४, पं. १४-१६)

इति शैवसंहितायां त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १७८, पं. ४)

मूलादि सर्वमन्त्राणां प्रयोगान् वक्ष्यते शुभान् । (पृ. १७८ पं. ६)

इति शैवसंहितायां चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १८०, पं. ५)

अथ वक्ष्ये विधानेन गायत्रीकल्पमुत्तमम् । (पृ. १८०, पं. ६)

ग्रन्थलोपः

इति शैवसंहितायां षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १८२, पं. १७)

सम्यग् वक्ष्येऽथ गायत्रैरङ्गादिमनुं तदा । (पृ. १८२, पं. १९)

शुद्धसत्त्वमिदं ब्रह्म ... (पृ. १८४, पं. १३)

इति शैवसंहितायां सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १८४, पं. १५)

वक्ष्ये मन्त्रतन्त्रादि संयुतम् । (पृ.१८४, पं.१५)

इति शैवसंहितायां द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१८६, पं.१३)

———— ० ————

भुवनेशस्य मन्त्रस्य अङ्गमन्त्राणि चोच्यते । (पृ.१८६, पं.१५)

इति शैवसंहितायां त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१८९, पं.१३)

———— ० ————

भुवनेशस्य मन्त्रस्य क्षान्तियामां फलानि च ।

वक्ष्ये अङ्गाङ्गमन्त्राणि न्यासरूपमन्त्रादिभेदतः ॥ (पृ.१८९, पं.१५-१६)

मध्ये पत्रलोपः

इति शैवसंहितायां चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१९७, पं.७)

———— ० ————

नारसिंहराजमन्त्रस्य अङ्गमन्त्राणि चोच्यते । (पृ.१९७, पं.८)

इति शैवसंहितायां पञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१९७, पं.१३)

———— ० ————

नारसिंहमन्त्रराजस्य अङ्गाङ्गानि यथा तथा ।

न्यासध्यानादिसंयुक्तं वक्ष्ये - - - - - ॥ (पृ.१९७, पं.१५-१६)

जितं ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन । (मन्त्रराजः)

नमस्तेऽस्तु हृषीकेश महापुरुषपूर्वज ॥ (पृ.२०३, २-३ पं.)

इति शैवसंहितायां षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.२०४, पं.२०)

अथ वक्ष्ये विधानेन सुदर्शनमनुं तथा ।
न्यासध्यानादिमन्त्राद्यैरङ्गैरङ्गाङ्गसंयुतम् ॥ (पृ० २०५, पं० २-३)
इति शेषसंहितायां सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ० २०७, पं० ८-९)

सुदर्शनस्य मन्त्रस्य अङ्गमन्त्राणि चोच्यते । (पृ० २०७, पं० ११)
इति शेषसंहितायामष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ (पृ० २०७, पं० १६)

चक्रराजस्य अङ्गाङ्गं मन्त्राण्येवोच्यते यथा । (पृ० २०७, पं० १७)
इति शेषसंहितायामेकोनपञ्चाशोऽध्यायः ॥ (पृ० २०८, पं० ३)

पक्षिराजमनुं वक्ष्ये न्यासध्यानादिभेदतः ।
मन्त्रहोमादिसंयुक्तं तदङ्गाङ्गादिकं तथा ॥ (पृ० २०८, पं० ५-६)
इति शेषसंहितायां पञ्चाशोऽध्यायः ॥ (पृ० २१०, पं० ९)

पक्षिराजाङ्गमन्त्राणि संग्रहेणोच्यते तथा । (पृ० २१०, पं० ११)
इति शेषसंहितायामेकपञ्चाशोऽध्यायः ॥ (पृ० २१०, पं० १७)

पक्षिराजस्य अङ्गाङ्गमन्त्राण्येवोच्यते तथा । (पृ० २११, पं० १)
इति शेषसंहितायां (द्विपञ्चाशो)ऽध्यायः ॥ (पृ० २११, पं० ५)

अथ वक्ष्ये विधानेन श्रीरामपूजनम् ।

न्यासध्यानादिसहितमङ्गाङ्गादिसमन्वितम् ॥ (पृ. २११, पं. ७-८)

इति शैवसंहितायां त्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. २१३, पं. १६)

वक्ष्ये रामाङ्गमन्त्राणि राममन्त्रार्थसिद्धये । (पृ. २१३, पं. १८)

इति शैवसंहितायां चतुःपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. २१४, पं. ६)

वक्ष्ये श्रीराममन्त्रस्य अङ्गाङ्गानि तथैव च । (पृ. २१४, पं. ८)

इति शैवसंहितायां पञ्चपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. २१४, पं. १३)

वक्ष्ये गोपालमन्त्रस्य विधानं मन्त्रमुत्तमम् ।

तदङ्गाङ्गादिसहितं सम्मतं मन्त्रमुत्तमम् ॥ (पृ. २१४, पं. १५-१६)

देवकीपुत्र गोविन्द वासुदेव जगत्पते । (पृ. २१७, पं. २१)

देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ (पृ. २१८, पं. १)

इति शैवसंहितायां षट्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. २१८, पं. ११)

वक्ष्ये सन्तानगोपालमङ्गमन्त्राणि तद्यथा । (पृ. २१८, पं. १३)

इति शैवसंहितायां सप्तपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. २१८, पं. १७)

मदनगोपालमन्त्रस्य अङ्गाङ्गानि यथा तथम् । (पृ. २१८, पं. १९)

इति श्रीजसंहितायामष्टपञ्चाशोऽध्यायः ॥ (पृ० २१९, पं० ४)

मूलमन्त्रमथो वक्ष्ये न्यासमन्त्रादिसंयुतम् (पृ० २१९, पं० ६)

मूलमन्त्रः (ॐ नमो नारायणाय)

इति श्रीजसंहितायामेकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ (पृ० २२१, पं० १८)

वक्ष्ये तन्मूलमन्त्रस्य अङ्गमन्त्राणि शास्त्रतः । (पृ० २२२, पं० १)

इति श्रीजसंहितायां षष्टितमोऽध्यायः ॥ (पृ० २२२, पं० ५)

मूलमन्त्रः वक्ष्ये तन्मूलमन्त्रस्य अङ्गाङ्गानि मनुं तथा । (पृ० २२२, पं० ७)

इति श्रीजसंहितायामेकषष्टितमोऽध्यायः ॥ (पृ० २२२, पं० १३)

मन्त्ररत्नमहं वक्ष्ये मोक्षधर्मार्थसिद्धये । (पृ० २२२, पं० १५)

(द्वयमन्त्रः) ॐ श्रीमन्नारायणचरणौ शरणं प्रपद्ये, श्रीमते नारायणाय नमः ॥

इति श्रीजसंहितायां द्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ (पृ० २२७, पं० १५)

वक्ष्ये न्यासाङ्गमन्त्राणि न्यासमन्त्रार्थसिद्धये ।

इति श्रीजसंहितायां त्रिषष्टितमोऽध्यायः ॥ (पृ० २२९, पं० ३)

प्रपत्यङ्गमन्त्राणि वक्ष्ये तन्मन्त्रार्थसिद्धये । (पृ० २२९, पं० ५)

चरममन्त्रः —

शरणागतिः

सर्वधर्मान् परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥ (पृ. २२९, पं. ११-१२)
नित्यनैमित्तिकान् सर्वकार्यान् कुरु ... ।
इदं रहस्यं परमं गुह्याद्गुह्यतमं भवेत् ॥
यः पठेदाचरेद्भक्त्या एतद्रहस्यमेकमार्गतः ।
इह भोगान् स वै प्राप्य स याति परमं पदम् ॥ (पृ. २३०, पं. १६-१९)
इति शैवसंहितायां चतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥
शैवसंहिता समाप्ता ॥ (पृ. २३०, पं. २०-२१)

———— : ————

मार्कण्डेयसंहिता

गवर्नमेन्ट ओरियन्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी
मैसूर

प्रतिलिपि
सरस्वती भवन पुस्तकालय, वाराणसी
७३३९८ संख्या
पृष्ठसंख्या १-१५४

मार्कण्डेयसंहिता

(मातृकायां प्रथमपत्रं गलितम्)

. . . . र्वं पञ्चरात्रमतः स्मृतम् ।
मेधसा मम तत्सर्वमुक्तं सानुजपसाधनम् ॥
श्रुत्वा महर्षिमतुलं प्राप्तोऽस्मि ब्राह्मणः - - - ।
तत्सर्वं तव वक्ष्यामि यथापूर्वं मयाश्रुतम् ॥
संग्रहेण मुनिश्रेष्ठ शृणुष्वैकमनाधुना ।
अष्टोत्तरेण भेदेन संहिता बहुधा मता ॥
तेषु मन्मन्त्रसिद्धान्तो मार्कण्डेयस्य ईरितम् ।
संहितेषु च सर्वेषु अष्टोत्तरशतेषु च ॥
अनुक्रमुक्रमेवं तु योजयेत्तु परस्परम् ।
प्रथमं भूपरीक्षा तु शिलासंग्रहणं ततः ॥
विमानलक्षणं पश्चात्तत्संस्कारं चतुर्थकम् ।
स्थूलस्थापनपञ्चम्यां बालस्थापनषट्के ॥
प्रतिमालक्षणं पश्चाद्बेरलक्षणमष्टके ।
देव्यादिलक्षणं पश्चादुपकरणविधिस्ततः ॥
एकादशे नृपश्रेष्ठ आचार्यस्य च लक्षणम् ।
द्वादश्यां चाङ्कुरविधिमतः पश्चात्स्थापनं विधिम् ॥
नित्यार्चनविधिं पश्चान्नित्याग्नेश्च विधिस्ततः ।
नित्योत्सवविधिः पश्चाद्देवदेवस्य शार्ङ्गिणः ॥ (१५)

पञ्चशुद्धिः सप्तदशे मण्डलं तु ततः परम् ।
एकोनविंशतौ स्नानविधिः पश्चान्महोत्सवम् ॥
पवित्रमेकविंशे तु द्वाविंशे डोलरोपणम् ।
दीपोत्सवस्त्रयोविंशे प्रायश्चित्तमतः परम् ॥
अन्त्ययागः पञ्चविंशे मन्त्रोत्पत्तिमतः परम् ।
पुनराध्यायं सप्तविंशं लक्षणेन समन्वितम् ॥
नित्यनैमित्तिके काम्यं प्रायश्चित्ताष्टविंशके ।
एवमेव प्रकारेण द्वात्रिंशोऽध्यायसंग्रहः ॥
सर्वं वक्ष्यामि राजेन्द्र सावधानो जितेन्द्रियः ।
शृणुष्व परमं गुह्यं ब्रह्माद्यैरपि दुर्लभम् ॥
श्रुतिमूलमिदं तन्त्रं प्रामाण्यं कल्पसूत्रवत् ।
पुरा कलियुगे प्राप्ते मया तन्त्रमनुत्तमम् ॥
पञ्चरात्राख्यतन्त्रं तु चातुर्वर्ग्यफलप्रदम् ।
शास्त्रज्ञानार्थसहिता मया संकलयापनम् ॥
फलं वा किञ्चिदेवस्य यजन्त्साधु बहिष्कृतम् ।
वासुदेवं परित्यज्य ये ऽन्यदेवमुपासते ॥
नरकाय भवन्त्येते नात्र कार्या विचारणा । (पृ.१)
सत्यं सत्यं पुनः सत्यमुद्धृत्य भुजमुच्यते ॥
वेदशास्त्रात्परं नास्ति न देवं केशवात्परम् ।

तस्माद्भजस्व देवेशमनेन विधिना नृप ॥ (पृ.२)

संहितानाम वक्ष्यामि यथापूर्वं मया श्रुतम् ।
मार्कण्डेयं पारिषदं नारदीयञ्च संहिता ॥
विश्वामित्रं वैनतेयसंहिता गरुडस्य च ।
काश्यपं पैङ्गलाह्वानं वासिष्ठं पुष्कलाह्वयम् ॥
मायाख्यं सनकाह्वानं विष्णुसिद्धान्तसंहिता ।
वराहं राघवाह्वानं कृष्णाम्बरसंहिता ॥
पाद्मं पद्मोद्भवं शैवं विहगेन्द्रञ्च वायवम् ।
नलकूबरमाग्नेयं वामनं तिलकाह्वयम् ॥
पार्षदं पारमैश्वर्यं पाराशर्यमतः परम् ।
विष्वक्सेनं वैनतेयं विष्णुसिद्धान्तसंहिता ॥
श्रीविष्णुतिलकाह्वानं लक्ष्मीतिलकसंहिता ।
मूलाख्यसंहिता राजन् श्रीभागवतसंहिता ॥
ईश्वराख्यं च कौबेरं संहिताविष्णुपूर्वया ।
मायाख्यसंहिता चैव - - - संख्यामतः परम् ॥
सङ्कर्षणाख्यं प्रद्युम्नं ब्रह्मनारदसंहिता ।
संवादं रुद्रशुक्राभ्यामुमामाहेश्वराह्वयम् ॥
दत्तात्रेयं च वाराख्यं संहिता शुक्रपूर्वया ।
त्रैलोक्यमोहनं चैव परमाह्वयसंहिता ॥
धनञ्जयं पुष्कलानां सत्याख्यं सनकाह्वयम् ।

सनत्कुमाराख्यतन्त्रं सत्याख्यं सात्वतं भवेत् ॥ (पृ. २)

शौनकीयं शुद्धितन्त्रं साम मारीच संहिता।
हारीतं योगहृदयं साम संग्रह संहिता॥
औशनासुशनारव्यं च दत्तात्रेयाह्वसंहिता।
वैहायसं भार्गवं च संहिता परपूरुषम्॥
भारद्वाजाह्वयं प्रोक्तं याज्ञवल्क्यीयसंहिता।
गौतमीयं च दुर्वासः संहिता कृष्णसंहिता॥
नारसिंहह्यग्रीवसंहिता धरणीपतेः।
पुलस्त्यसंहिता प्रोक्ता दत्तात्रेयाख्यसंहिता॥
शौक्राख्यसंहिता चैव मिहिराख्याह्वयस्तथा।
सङ्कर्षणारव्यया · · · · · · बलिसंहिता॥
महासनत्कुमारारव्यं विश्वाख्यादीति संहिता।
शाकलाख्यं च शार्वर्यं काश्यपा संहिता स्मृता॥
शुद्धितन्त्रं महातन्त्रं संहिता शौनकीयकम्।
ऐन्द्राख्यसंहिता चैव प्राच्येतारव्य उदाहृता॥
अङ्गोत्तरेण भेदेन तन्त्रेण ह्ययनं हरेः। (पृ॰ २)
तत्तत्कैवल्यसंप्राप्ता अत्युपायं पृथक् पृथक्॥
इति तन्त्रं समाख्यातं यथापूर्वं मया श्रुतम्।
विस्तरेणैव तन्त्राणां क्रमस्तु प्रकटीकृतः॥
अनुक्रमुक्रमेवं तु योजयेत्तु परम्परम्।

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां तन्त्रानुक्रमणविधानो नाम प्रथमोऽध्यायः॥
(पृ॰ ३, पं॰ १-६)

अथ वक्ष्यामि राजेन्द्र भूपरीक्षाविधिं शृणु । (पृ॰ ३, पं॰ ७)

आत्मानमनन्ताख्यातं परमात्मानमव्ययम् ।

नारायणमणीयांसं सृष्टिसंहारकारणम् ॥ (पृ॰ ५, पं॰ १-२)

॥इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां भूपरीक्षाविधानं नाम द्वितीयोऽध्यायः॥ (पृ॰ ७, पं॰ ५-६)

शिलासंग्रहणं वक्ष्ये पाषाणो बहुधा स्मृतः ।

मुख्यं तु द्विविधं प्रोक्तं पर्वतेषु धरासु च ॥ (पृ॰ ७, पं॰ ७)

वारुणी चैव माहेन्द्री आग्नेयी वायवी तथा ।

चतस्रस्तु शिलाः प्रोक्तास्तासां लक्षणमुच्यते ॥ (पृ॰ ८, पं॰ २६-२७)

एकादशरुद्रेषु अहिर्बुध्न्यः – पृ॰ १४, पं॰ १५

पञ्चाशच्च गणा ह्येते नानावस्त्रपुरस्सराः ।

अद्भुताश्चायतपराक्रमास्तारालोकर्कुण्डलाः ॥ (पृ॰ १५, पं॰ ६-७)

इति पाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां शिलासंग्रहणविधानो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ॰ १६, पं॰ ८-९)

विमानारचनायां वक्ष्ये शृणुष्व नृपसत्तम ।

प्रासादः पञ्चधा भेदान्नागरं द्राविडं तथा ॥

वज्रं वृत्तायतं चैव वेसरं च प्रकीर्तिताः ॥ (पृ॰ १६, पं॰ १०-१२)

वाराहं नारसिंहं श्रीधरो हयशीर्षकः ।

जामदग्न्यं च रामं च वामनो वासुदेवकः ॥

एवं विधेश्वराः प्रोक्ताः (पृ॰ १७, पं॰ १६-१८)

अथवा च हनूमन्तं केवलं वा सुदर्शनम्।(पृ॰२२, पं॰५)

इन्द्रादिदर्शनाना अनेके देवाः (पृ॰ २२, पं॰ ६-१४)

इति पाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां विमानलक्षणो नाम चतुर्थोऽध्यायः॥
(पृ॰ २२, पं॰ २२-२३)

अथातः संप्रवक्ष्यामि मृतसंस्कारविधिं शृणु। (पृ॰ २२, पं॰ २४)

सङ्कर्षणं वासुदेवं प्रद्युम्नं चानिरुद्धकम्।

कलौ युगे नृपश्रेष्ठ शूद्रा[?]मवर्णेन कारयेत्॥ (पृ॰ २४, पं॰ ५-६)

इति पाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां मृतसंस्कारविधिर्नाम पञ्चमोऽध्यायः॥ (विधानो ना)
(पृ॰ २४, पं॰ ११-१२)

अथातः संप्रवक्ष्यामि मूलस्थापनमुत्तमम्। (पृ॰ २४, पं॰ १३)

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां मूलस्थापनविधानो नाम षष्ठोऽध्यायः॥
(पृ॰ ३१, पं॰ २१-२२)

अथातः संप्रवक्ष्यामि बालस्थानविधिं परम्। (पृ॰ ३१, पं॰ २४)

इति पाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां बालस्थानविधानो नाम सप्तमोऽध्यायः॥
(पृ॰ ३३, पं॰ ५-६)

प्रतिमालक्षणं सम्यक् शृणु वक्ष्यामि भूपते। (पृ॰ ३३, पं॰ ७)

चतुर्व्यूह - द्वादश-मूर्त्यन्तरमूर्तयः - पृ॰ ३३

पीताम्बरधराः सर्वे चतुर्विंशतिमूर्तयः। (पृ॰ ३४, पं॰ ८)

पुरुषोत्तम- अधोक्षज- नृसिंह- अच्युत- जनार्दन- उपेन्द्र- हरि-कृष्णाः।

मीनादिदशमूर्तीनां लक्षणं कथ्यतेऽधुना। (पृ॰ ३४, पं॰ १३)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां प्रतिमालक्षणविधानो नामाष्टमोऽध्यायः ॥
(पृ. ३७, पं. २४-२५)

अथातः संप्रवक्ष्यामि बेराणां लक्षणं शृणु ।
मूलबेरं तु कर्मार्चा नीलोत्सवमतः परम् ॥
महोत्सवं तु तीर्थार्थं बिम्बो बहूं विधीयते । (पृ. ३७, पं. २६-२८)
लिङ्गं बेरं च बिम्बं च प्रतिमा च चतुर्विधम् ।
बेरं स्थापितमूर्तिः स्यादरूपं लिङ्गमुच्यते ॥
बिम्बं च लोहरूपं स्यात् प्रतिमा कृतकं भवेत् ।
त्रिविधं प्रतिमाकर्म शास्त्रज्ञाः संप्रचक्षते ॥
चित्रं चाप्यर्धचित्रं च चित्राभासं तथैव च । (पृ. ३९, पं. ५-९)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां बेरादिलक्षणविधानो नाम नवमोऽध्यायः ॥
(पृ. ४१, पं. २७-२८)

अथातः संप्रवक्ष्यामि देव्यादीनां सलक्षणम् ।
अलङ्काराणि सर्वाणि - - - - - - ॥ (पृ. ४१, पं. २९)
श्रीमूर्तिं प्रथमोद्दिष्टं पुष्टिमूर्तिस्ततः परा ।
मेधा सरस्वती दुर्गा विघ्नेशश्च श्रियादि षट् ॥ (पृ. ४२, पं. २२-२३)
मानं प्रमाणमुन्मानं परिमानं प्रमाणतः ।
लम्बमानं षडेतानि मानानि कथयाम्यहम् ॥ (पृ. ४३, पं. ११-१३)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां देव्यादिमूर्तिविधानो नाम दशमोऽध्यायः ॥
(पृ. ४४, पं. २७-२८)

आराधनोपकरणं लक्षणं प्रवदाम्यहम् । (पृ. ४४, पं. २९)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामाराधनोपकरणविधानो नामैकादशोऽध्यायः ॥
(पृ. ४८, पं. १२-१३)

आचार्यलक्षणं वक्ष्ये समासाच्छृणु भूपते । (पृ. ४८, पं. १५)

तोताद्रि पौण्ड्रकं च सालग्रामं मृगस्थलम् ।

अनन्तपुरमित्येतत् पञ्चग्राममिति स्मृतम् ॥

पञ्चग्रामसमुद्भूता ये चक्राब्जे मण्डले हरेः ।

पञ्चरात्रेण शास्त्रेण दीक्षासंस्कारसंयुताः ॥

ते वै भागवता ज्ञेया ब्राह्मणाश्च यथाश्रुताः । (पृ. ४८, पं. १८-२२)

आचार्यलक्षणं प्रोक्तं शृणु दीक्षाविधिक्रमम् । (पृ. ४९, पं. १९)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामाचार्यलक्षणस्वयंदीक्षाविधानो नाम द्वादशोऽध्यायः ॥
(पृ. ५०, पं. २४-२५)

अथातः संप्रवक्ष्यामि अङ्कुरार्पणमुत्तमम् ।

उत्सवे स्नपने चैव प्रोक्षणे स्थापने तथा ॥ (पृ. ५०, पं. २७-२८)

विष्वक्सेनं हनूमन्तं तार्क्ष्यं वा चक्रराजकम् । (पृ. ५३, पं. २२)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामङ्कुरार्पणविधानो नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥
(पृ. ५४, पं. २-३)

प्रतिष्ठालक्षणं वक्ष्ये शृणुष्व नृपसत्तम । (पृ. ५४ पं. ५)

अथ वक्ष्यामि राजेन्द्र तोरणानां च लक्षणम् । (पृ. ५५, पं. २)

[illegible] शृणुष्व नृपसत्तम । (पृ. ५८, पं. ५)

विष्णोश्च लक्षणं वक्ष्ये समासाच्छृणु भूपते ।
हरिः परात्परं सूक्ष्मं नित्यं सर्वज्ञमव्ययम् ॥
अतीन्द्रियमनोगम्यमप्रमेयमनामयम् ।
शुद्धत्वाद्धरिरुद्दिष्टं परादूर्ध्वं परात्परम् ॥
योगातीतगुणात्मं तु नित्यकारणशून्यतः । (पृ.५९, पं.२४-२८)
व्याप्तेः सर्वगतं प्रोक्तं क्षीणादिव्य - यं भवेत् ।
अमलादमलं ज्ञेयम[ज्ञा]रूपमनामयम् ॥
प्रमाणाद्यन्तभिन्नमुक्तमप्रमेयमिति स्मृतम् ।
निर्गुणं त्वविशेषेण अनामयमिति स्मृतम् ॥
इत्येतैर्लक्षणैर्युक्तं विष्णुरूपमिहोच्यते ।
सृष्ट्यर्थं सर्वतत्त्वानां लोकोत्पत्तेश्च कारणम् ॥
(ध्यानपूजासमायुक्तं) योगिनां मुक्तिकारणं स्वेच्छया चिन्त्यते हरिः ।
तद्गुणैस्तत्पराशक्तिः सहस्रांशे तु जायते ।
तच्छक्तेः सहस्रांशा शक्तिसमुद्भवा ॥
ज्ञानशक्तिसहस्रांशादिच्छाशक्तिसमुद्भवा ।
इच्छाशक्तिसहस्रांशात् क्रियाशक्तिसमुद्भवा ॥
एवं वै पञ्चशक्तिश्च निष्कलं चेति कीर्तितम् ।
विष्णुमूर्तिरिति प्रोक्तं शक्तीनां सृष्टिरुच्यते ॥
योगिनां च यतीनां च ज्ञानिनां मुक्तिकारणम् ।
ध्यानपूजासमायुक्तं [illegible] भवेत् ॥ (पृ. ६०)

तत्त्वं हि समासेन सादाख्यानीति शृणु ।
सादाख्यं पञ्चधा प्रोक्तं तेषां लक्षणमुच्यते ॥
परशान्त्यादिशक्त्या च सादाख्यानि शृणुष्व च ।
प्रथमं विष्णुसादाख्यं अमूर्तिं तु द्वितीयकम् ॥
तृतीयं मूर्तिसादाख्यं चतुर्थं कर्तृनादकम् ।
पञ्चमं कर्मसादाख्यं पञ्चसादाख्य उच्यते ॥
सदाविष्णुश्च ईशाख्यः ब्रह्मादिरपि देवता ।
ईशानं चेति पञ्चैते तत्त्वभेदाः प्रकीर्तिताः ॥
विष्णुस्सादा हरिर्ज्ञेया अमूर्तौ हरिरुच्यते ।
मूर्तिं ब्रह्मेति प्रोक्ता कर्तारश्चेश्वरः स्मृतः ॥
कर्म ईशान इत्युक्तमित्येवं हि त्रिधा स्मृतम् ।
परात्परतरं चैव सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं भवेत् ॥ (श्लो० ६०)
स्थूलं चैव क्रमेणैव विष्णुदीपस्य लक्ष्यते ।
एतेषु पञ्चतत्त्वं च विशेषं चाधुनोच्यते ॥
तत्त्वमूर्तिप्रभावं च त्रिभेदं विद्यते क्रमात् ।
विष्णुतत्त्वमिदं प्रोक्तं मूर्तश्च सदा हरिः ॥
ततो योगेन यद्रूपं तद्रूपं भावमुच्यते ।
भावं सदाख्यमित्युक्तं सादाख्यमिति कीर्तितम् ॥
निष्कलं तत्त्वमित्युक्तं सकलं मूर्तिरुच्यते ।
देहे देहे स सान्निध्य भावरूपमिति स्मृतम् ॥ (श्लो० ६१)

सर्वेषां साध्यपूजार्थं सकलं निष्कलं भवेत् ।
एवं ध्यात्वा विशेषेण सर्वकर्म समाचरेत् ॥
पञ्चसादाख्यतत्त्वानामुद्भवं हि पृथक् पृथक् ।
एषां रूपं च वर्णं च समासाच्छृणु भूपते ॥
विष्णवाख्यादि परा शक्तिस्तस्य पर्यायवाचकः ।
पराशक्तेर्दशांशेन विष्णुसादाख्यमुद्भवम् ॥
-- भवा शक्त्योद्भवत्वं च शुद्धत्वाद्धरिरुच्यते ।
तद्रूपं सूक्ष्मरूपं च ज्योतीरूपमिति स्मृतम् ॥
बिन्दुरूपादिकांशेन पक्षं च सर्वतोमुखम् ।
विष्णुतत्त्वमिदं प्रोक्तं मूर्तिं च शृणु भूपते ॥
आदिशक्तिं च शान्तिं च तस्य पर्यायवाचकाः ।
आदिशक्तेर्दशांशेन आदिशक्तिस्समुद्भवा ॥
आदिशक्तिरमूर्तित्वादमूर्तिश्चेति कीर्तितः ।
अमूर्तित्वकलाहीनं तद्रूपं बेरमुद्भवम् ॥
सूर्यकोटिप्रतीकाशज्योतिस्तन्मात्रकृति स्मृतम् ॥
तस्यापान्तगतो मूर्तिममूर्तिं चोच्यतेऽधुना ॥
एतद्वै दिव्यबेरं तु मूलस्तम्भमिहोच्यते ।
बेरे च सर्वमुत्पन्नं लयं तत्रैव चोच्यते ॥
अमूर्तिमेव व्याख्यातं समूर्तिं तु ततः शृणु ।
इच्छाशक्ति [illegible] पर्यायवाचकाः ॥ (८.६१)

तस्याः शक्तेर्दशमांशेन ज्योतिर्मूर्तिरिहोच्यते । (पृ॰ ६१)

इच्छाद्याकृतिगुणत्वाच्च तस्मान्मुक्तिरुदाहृता ॥

मूर्ति -- कलायुक्तं रूपं चेति प्रकीर्तितम् ।

ज्वालारूपसदृशारूपं देव बेराकृतिर्भवेत् ॥

रूप -- शांशे कभागे तु एकवक्त्रेण संयुतम् ।

त्रिनेत्रं चारुवदनं सर्वावयवसंयुतम् ॥

एवमेकाननोपेता विष्णुमूर्तिरुदाहृता ।

मूर्तिसादाख्यमेवोक्तं कर्तृसादाख्यमुच्यते ॥

ज्ञानं चैव प्रतिष्ठा च तस्य पर्यायवाचकाः ।

ज्ञानशक्तिर्दशांशेन कर्मसादाख्यमुद्भवम् ॥

ज्ञानकर्तृविभावत्वा कर्तृनादिप्रकीर्तिता ।

ज्ञानं हि शुद्धरूपत्वात् स्फटिकाभं तथोच्यते ॥

दिव्यबेरं महादैर्घ्यं महास्थूलतया चितम् ।

अष्टहस्तद्विपादं च सर्वलक्षणसंयुतम् ॥

शङ्खं चक्रं च खड्गं च अभयं दक्षिणे करे ।

पाशं बाणं च शापं च वरदं वामहस्तके ॥

सर्वावयवसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।

एवं त्वभीश्वरोपेत विष्णुकर्ता इहोच्यते ॥

कर्तृसादाख्यमेवोक्तं कर्मसादाख्यमुच्यते ।

निवृत्तिश्च क्रियाशक्तिस्तस्याः पर्यायवाचकाः ॥ (पृ॰ ६२)

क्रियाशक्तिर्दिशांशे तु कर्मसादाख्य उच्यते ।
क्रिया कर्मेति विज्ञेयं तस्य कर्मेति नामतः ॥
बेरपीठप्रकारेण कर्मसादाख्यलक्षणम् ।
नादं बेरमिति ज्ञेयं बिन्दु पीठमुदाहृतम् ॥
नादं बिन्दुयुतं रूपं कर्मसादाख्यमुच्यते ।
चत्वारि क्रियारूपादि केवलं नदमुच्यते ॥
बेरं विष्णुरिति ज्ञेयं पीठं शक्तिरुदाहृता ।
एताल्लिङ्गप्रकारेण जगत्सृष्ट्यन्तकारिणम् ॥
तदा संयोगभावित्वात् कर्मरूपमुदाहृतम् ।
बिन्दुमध्ये गतं नादं नादमध्ये तु मूर्तिकम् ॥ (पृ· ५२)
मूर्तिमध्ये गतं तत्त्वं तत्त्वमध्ये तु गतं हरिम् ।
एतद्धरिमयं बेरं सर्वतत्त्वालयं स्मृतम् ॥
बेरे तु जायते तत्र जगत् स्थावरजङ्गमम् ।
तस्माद्बेरविशेषेण कर्मरूपमुदाहृतम् ॥
कर्मोदये तु सृष्टिः स्यात् कर्मान्ते संस्थितिर्भवेत् ।
एतत्कर्मैवरूपं तु सृष्टिस्थितिलयावहम् ॥
पञ्चसादाख्ययोगेन कर्मसादाख्य उच्यते ।
विष्णवाख्यं च विशेषेण विष्णुरूपमुदाहृतम् ॥
आ-मूर्तिं समासेन विष्णुसादाख्यमाश्रितम् ।
मूर्तिरूपविशेषेण आमूर्त [illegible] तम् ॥ (पृ· ५३)

कर्तृसादाख्यरूपं हि सम्भूत्येदि यथाविधि ।
कर्मरूपक्रमेणैव — — वादिसमाश्रितम् ॥
अनेनैव क्रमेणैव एकैकं तु समाश्रितम् ।
तस्मात् कर्म — — रूपं तु पञ्चमूर्त्याश्रितं विदुः ॥
सर्वतत्त्वात्मकं ज्ञेयं सर्वधाराभिति स्मृतम् ।
एतेव मूर्तिपिण्डत्वात् पिण्डकाराभिति स्मृतम् ॥
पिण्डत्वं पिण्डमध्यस्थं पिण्डाधारेण पीठकम् ।
पिण्डेन पिण्डतं पिण्डं पिण्डरूपमुदाहृतम् ॥
एतान्विष्णुमयं पिण्डं सर्वतत्त्वमिदं विदुः ।
पञ्चमूर्तिमयं देवं पञ्चतत्त्वात्मकं भवेत् ॥
मूर्तीनां देहभेदैस्तु गुणैः पञ्चगुणं युतम् ।
तद्देहं तु महेशादिं सर्वतत्त्वादिसम्भवान् ॥
तस्य वक्त्रे तु संभूतं सिद्धो तादीनि तन्त्रकैः ।
सर्वतोमुखमयं देवं सर्वकारणकारणम् ॥
एवं वेरे तु कर्मेशं ध्यायेत् सकलनिष्कलम् ।
देहत्वं सकलो ज्ञेयं निष्कलो देहजीवकम् ॥
देहस्य तु कलोपेतं धातुपिण्डमिति स्मृतम् ।
षट्कालानि चतुः पञ्च षडङ्गैस्तु प्रकल्पयेत् ॥ (६·६३)
सर्वाङ्गानि च सम्पूर्णं सर्वावयवसंयुतम् ।
— — मन्त्रे तु मुक्ति सकलरूपधृक् ॥ (६·६४)

निष्कलस्तदभावे तु तस्मात् सकलनिष्कलम् ।
सकलेनात्मकं देहं मांसास्थिरुधिराणि च ॥
इन्द्रियं चापमज्जां च दर्पणे प्रतिबिम्बवत् ।
इत्येवं देहसंकल्प्य निष्कलं सकलेन्द्रयम् ॥
ध्यानलक्षणमेवोक्तमङ्गभावमिहोच्यते ।
अङ्गं देहमिति प्रोक्तं तच्चतुर्विधमुच्यते ॥
अङ्गप्रत्यङ्गसाङ्गं च मध्याङ्गं च मध्योद्भवम् ।
शिरो वक्त्रं च हृदयमङ्गं चेति प्रकीर्तितम् ॥
अक्षिकण्ठोष्ठवदनं गलं च स्थानमेव च ।
ऊरू जानू च जङ्घे च पादपाणितलानि च ॥
नाभिगुल्फोदरं चैव प्रत्यङ्गं चेति कीर्त्यते ।
मूर्तीनां गुणरूपं तु साङ्गं चेति प्रकीर्तितम् ॥
गुणं निराभिति ज्ञेयं तद्गुणं दशधा भवेत् ।
त्रिगुणं तद्विजानीयाद्दशभेदं वदाम्यहम् ॥
इत्थं मायाविवरणं नादसंभूतमेव च ।
कान्ते दशगुणं प्रोक्तं तेषां लक्षणमुच्यते ॥
त्रिगुणं शूलमित्युक्तं सदा परशुमुच्यते ।
स्वच्छमीशप्रदा बोध दुर्जेयं वज्र इष्यते ॥
ईशस्यानुग्रहं चैव अभयं तत्प्रशस्यते ।
[illegible] रूपकम् ॥ (पृ·५४)

कुलिशमङ्कुशं चैव घण्टां नादात्मकं विदुः ।
संसारमग्निरूपं स्याद्विष्णुरूपमिहोच्यते ॥
एतद्वै गुणरूप साङ्गं चेति प्रकीर्तितम् ।
बद्धोपवीतमालां च गन्धमाहरणं तथा ॥
आसनावरणं चैव उपाङ्गं चेति दिश्यते ।
अङ्गमावमिति प्रोक्तं तस्य रूपमिहोच्यते ॥
कुन्देन्दुस्फटिकाभासं जटामकुटमण्डितम् । (पृ. ६४)
पञ्चमूर्तिसमायुक्तं पञ्चतत्त्वमिदं जगत् ॥ (पृ. ६५, पं. १)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां प्रतिष्ठाविधानो नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥
(पृ. ६५, पं. १७-१८)

आराधनम्

द्वारपूजादिबल्यन्तमर्चनं तद्विधीयते ।
द्वारपूजादिहोमान्त यागं चेति प्रकीर्तितम् ॥
निर्माल्यसविधानं तु आराधनमिति स्मृतम् ।
दीपादिहविरान्तं तु अभ्यर्चनमिति स्मृतम् ॥
मधुपर्कसमायुक्तं मधूजेति प्रकीर्तिता ।
मात्रदानविधानेन छत्रचामरदण्डकैः ॥
नीराजनं चादर्शनमन्नपिण्डसमायुतम् ।
नृत्तवाद्यरवैर्युक्तं वीणावेणुरवैस्ततः ॥

रक्तादिषु चान्येषु समाराधनमिष्यते । (पृ. ६८, पं. ३-११)

पञ्चकालार्चनायुक्तं जट्कालार्चनमेव वा ।

एवमादिषु सर्वेषु संपूजनमिति स्मृतम् ॥ (पृ. ६८, पं. १२-१३)

(इमे पूजाविधानभेदाः सन्ति)

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामर्चनविधानो नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥
(पृ. ६८, पं. १५-१६)

अग्निकार्यविधिं वक्ष्ये शृणुष्व नृपसत्तम । (पृ. ६८, पं. १८)

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामग्निकार्यविधानो नाम षोडशोऽध्यायः ॥
(पृ. ७१, पं. ६-७)

अथातः संप्रवक्ष्यामि नित्योत्सवविधिं शृणु । (पृ. ७१, पं. ९)

बलियागप्रपञ्चनम्

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां नित्योत्सवविधानो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥
(पृ. ७३, पं. ६-७)

अथातः संप्रवक्ष्यामि पञ्चशुद्धिं यथाक्रमम् । (पृ. ७३, पं. ९)

देहशुद्धिर्मन्त्रशुद्धिः स्नानशुद्धिस्ततः परम् ।

द्रव्यशुद्धिर्बिम्बशुद्धिः शुद्धयः पञ्च ईरिताः ॥ (पृ. ७३, पं. १३-१४)

अथ वक्ष्यामि मुद्राणां लक्षणं कथयाम्यहम् । (पृ. ७६, पं. ६)

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां पञ्चशुद्धिविधानो नामाष्टादशोऽध्यायः ॥
(पृ. ७७, पं. ३-४)

लं

अथ वक्ष्यामि राजेन्द्र मण्डपं सर्वसिद्धिदम् । (पृ. ७७, पं. ५)

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां मण्डप[illegible] नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥
(पृ. ७९, पं. २-३)

अथातः संप्रवक्ष्यामि चतुर्भाजि - - - - । (पृ.७९, पं.४)

ग्रन्थस्त्रुटितः

उत्सवस्य विधिं राजन् यथावदवधारय । (पृ.७९, पं.२४)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां ध्वजारोपणविधिर्नामैकविंशोऽध्यायः ॥
(पृ.९१, पं.२०-२१)

उत्सवं संप्रवक्ष्यामि यथा पूर्वं मया श्रुतम् । (पृ.९१, पं.२३)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामुत्सवविधानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१००, पं.१२-१३)

शृणुष्व परमं गुह्यं पवित्रारोहणं परम् । (पृ.१००, पं.१४)

मध्ये ग्रन्थपातः

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां पवित्रारोहणविधिर्नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१११, पं.१७-१८)

अथातः संप्रवक्ष्यामि डोलारोपविधिक्रमम् । (पृ.१११, पं.१९)

इति श्रीपाञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां डोलारोपणविधानो नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥
(पृ.११७, पं.३-४)

अथ वक्ष्यामि ~~ततोऽन्यत्~~ ते राजन् दीपारोपविधिं शृणु । (पृ.११७, पं.५)

इति पञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां दीपारोपणविधानो नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१२१, पं.८-९)

प्रोक्षणविधानम् - प्रायश्चित्तविधानं च

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां प्रायश्चित्तविधानं नाम षड्विंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१२८, पं.१२-१३)

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि ग्रामेषु नगरेषु च । (पृ.१२८, पं.१४)

विग्रहेषु गरुत्मन्तं चक्रराजं हनूमन्तम् । (पृ.१३१, पं.२१)

इति मार्कण्डेयसंहितायां मरणादिप्रायश्चित्तविधानं नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१३३, पं.१४-१५)

प्रायश्चित्ताङ्गं स्नपनम्

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां स्नपनविधानो नामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१३५, पं.१४-१५)

अथातः संप्रवक्ष्यामि भूकम्पप्रोक्षणं शृणु । (पृ.१३५, पं.१६)

भूकम्पप्रोक्षणं ह्येतद् दिग्दाहप्रोक्षणं शृणु । (पृ.१३८, पं.२३)

उल्कापातप्रोक्षणं ह्येतद् भूभिन्नप्रोक्षणं शृणु । (पृ.१४०, पं.१२)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामुत्पातशान्तिविधानो नामैकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१४५, पं.७-८)

अथ वक्ष्यामि राजेन्द्र अन्तर्यागमतः शृणु । (पृ.१४५, पं.९)

अथातः संप्रवक्ष्यामि पञ्चगव्यविधिं शृणु । (पृ.१४६, पं.१०)

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायामन्तर्यागविधानो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥
(पृ.१४८, पं.१३-१४)

अथ मुद्रां प्रवक्ष्यामि पूजाङ्गं शास्त्रचोदितम् । (पृ.१४८, पं.१५)

पूर्वं वैखानसे बिम्बे भगवद्विग्रहस्थिते ।

पश्चात्तु पञ्चरात्रेण कुर्यात्तत्पूजनं परम् ॥

इति श्रीपञ्चरात्रे मार्कण्डेयसंहितायां मुद्रालक्षणं नामैकत्रिंशोऽध्यायः ॥ हरिः ॐ शुभमस्तु ॥
(पृ.१५४, पं.४-७)

हयशीर्षपञ्चरात्रम्

अडयार लाइब्रेरी, मद्रास

(प्रथमः प्रतिष्ठाकाण्डो मुद्रितः)

E, ३६.A., I.f TR. ५६७.१

प्रतिष्ठासंकर्षणकाण्डात्मकः प्रथमो भागः

६२.८२०

छायाचित्रम्

सारस्वतीभवनपुस्तकालय, वाराणसी

E. (३६.A. I 2 TR. ५६७.२)

लिङ्गसौरकाण्डात्मको द्वितीयो भागः

ॐ

अथ संकर्षणकाण्डं प्रारभ्यते

अथ प्रथमः पटलः

ब्रह्मोवाच

अधुना श्रोतुमिच्छामि पूजां ते हयकन्धर ।
विस्तारान्मे समाचक्ष्व नवव्यूहस्य सत्तम ॥

हयग्रीव उवाच

शृणु ब्रवीमि ते पूजां भुक्तिमुक्तिकरां शुभाम् ।

(पृ. २१७, पं. १-८)

(अत्र २१७-२२२ पृष्ठेषु स्थितः पाठ एव प्रतिष्ठाकाण्डे २०१-२०७ पृष्ठेषु ४१ पटलत्वेन स्थापितः। ~~[illegible]~~

॥ इति नवव्यूहपूजा समाप्ता ॥ (पृ. २२२, पं. १५)

ब्रह्मोवाच

श्रियः संस्थापनाविधिं विहगेन्द्रस्य च स्फुटम् ।
ध्वजे वा मण्डपे वापि चक्रस्य स्थापनं तथा ॥
मत्स्यैव नारसिंहस्य वराहस्य तथा तथा ।
पुरुषोत्तमदेवस्य वामनस्य तथा प्रभो ॥
वैकुण्ठस्य महाभाग हयग्रीवस्य ते प्रभो ।
त्रिविक्रमस्यानिरुद्धस्य तथैव जलशायिनः ॥
दशानां विष्णुरूपाणामनन्तस्य महात्मनः ॥

(पृ. २२३, पं. १-[illegible])

विश्वरूपस्य देवस्य स्थापनं सर्वसिद्धिदम् ॥
लिङ्गस्य रुद्रमूर्तेस्तु अर्धनारीश्वरस्य च ।
हरिशङ्करमूर्तेस्तु मातृणां भैरवस्य च ॥
आदित्यस्य गणेशस्य गौर्या ग्रहगणस्य च ।
चलानां विष्णुरूपाणां चललिङ्गस्य चैव हि ।
लेख्यानां चित्रजानां च पुस्तकानां सुरोत्तम ॥ (पृ. २२३, पं. ९-१४)
कूपवापीतडागानां सभानां लोकभावना ।
समुद्रस्य प्रतिष्ठां च देवादीनां सुरोत्तम ॥
जीर्णोद्धारविधिं चैव उत्सवं स्नपनोत्सवम् ।
गौर्या उद्वाहनं चैव लक्ष्म्या उद्वाहनं तथा ॥
मूलायतनलिङ्गस्य प्रतिष्ठां विस्तरां तथा ।
सहस्रां सरस्वत्या मूलप्रासादे स्थापनं शुभम् ॥
एतद्रहस्यं सर्वं मे भगवन् वक्तुमर्हसि ।

श्रीभगवानुवाच

शृणु सर्वमिदं वत्स विधानं देवनिर्मितम् ।
गुह्याद्गुह्यतरं गुह्यं रहस्यं परमं मम ॥
वक्ष्यमाणमशेषेण यथावदनुपूर्वशः ।
लक्ष्म्यादीनां तु देवीनां स्नपनानां परं विधिम् ॥
इदं द्वैतीयं काण्डं तु संकर्षणमिति शब्दितम् ।
संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि यथाहरं महाश्रुतौ ॥ (पृ. २२४)

आदावेव प्रवक्ष्यामि श्रियः संस्थापनं शुभम् । (पृ. २२५, पं. १)

इति हयशीर्षसंहितायां महापञ्चरात्रे संकर्षे.

श्रीस्थापनपटलः प्रथमः ॥ (पृ. २२८, पं. ४-६)

विहगेन्द्रस्य वक्ष्यामि स्थापनं तन्निबोध मे । (पृ. २२८, पं. ९)

विहगेन्द्रस्थापनपटलो द्वितीयः ॥ (पृ. २३०, पं. १४-१५)

चक्रसंस्थापनं वक्ष्ये यथावत्सुरसत्तम । (पृ. २३१, पं. ३)

चक्रप्रतिष्ठापटलस्तृतीयः ॥ (पृ. २३५, पं. ५-६)

तथैव स्थापनं वक्ष्ये संक्षेपात्तन्निबोध मे । (पृ. २३५, पं. ९)

विघ्नेशपटलश्चतुर्थः ॥ (पृ. २३६, १२-१३)

चतुर्मुखस्थापनपटलः पञ्चमः ॥ (पृ. २४२, पं. ८-१०)

नृसिंहस्थापनं वक्ष्ये सर्वपापप्रणाशनम् । (पृ. २४३, पं. ३)

नरसिंहप्रतिष्ठापटलः षष्ठः ॥ (पृ. २४७, पं. ~~२~~ ३-४)

स्थापनं च प्रवक्ष्यामि वराहस्य सुरोत्तम । (पृ. २४७, पं. ७)

वराहस्थापनपटलः सप्तमः ॥ (पृ. २४९, पं. ११-१२)

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठां तव सत्तम।
पुरुषोत्तमरूपस्य वासुदेवस्य तां शृणु ॥ (पृ. २६०, पं. २-३)
पुरुषोत्तमस्थापनपटलोऽष्टमः ॥ (पृ. २६९, पं. २-४)

अतः परं वामनस्य स्थापनं शृणु सुव्रत। (पृ. २६९, पं. ७)
वामनप्रतिष्ठापटलो नवमः ॥ (पृ. २७२, पं. ११-१२)

वैकुण्ठस्य प्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठां श्रुतिसंमताम् । (पृ. २७३, पं. ३)
वैकुण्ठप्रतिष्ठापटलो दशमः ॥ (पृ. २७५, पं. १३-१४)

ममैव स्थापनं वक्ष्ये सर्वकामफलप्रदम् । (पृ. २७६, पं. ३)
हयशीर्षप्रतिष्ठापटल एकादशः ॥ (पृ. २७९, पं. ६-७)

अनिरुद्धस्य वक्ष्यामि स्थापनं वेदनिर्मितम् ।
चतुर्वक्त्रत्रिवक्त्रस्य एकवक्त्रस्य सत्तम ॥ (पृ. २७९, पं. १०-११)
जितन्त इति मन्त्रेण .... (पृ. २८०, पं. ११)
अनिरुद्धप्रतिष्ठापटलो द्वादशः ॥ (पृ. २८२, पं. २-३)

एकार्णवे तु त्रैलोक्ये योगीशय्यां गतः प्रभुः ।
यः शेते देवदेवेशः सोऽनिरुद्ध इति स्मृतः ॥ (पृ. २८२, पं. ६-७)

जलशयनप्रतिष्ठापटलस्त्रयोदशः ॥ (पृ. २८६, पं. ५-७)

अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठां देवनिर्मिताम् ।

दशानां विष्णुरूपाणां मत्स्यादीनां सुरोत्तम ॥ (पृ. २८६, पं. १०-११)

मत्स्य-कूर्म-वराह-वामन-जामदग्न्य-राम-संकर्षण-बुद्ध-कल्कि अवताराः

दशावतारप्रतिष्ठापटलश्चतुर्दशः ॥ (पृ. २९१, पं. ५-६) (पृ. २८८

अतश्चोर्ध्वं प्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठां वेदनिर्मिताम् ।

संकर्षणस्य देवस्य पातालनिलयस्य ते ॥ (पृ. २९१, पं. ९-१०)

अनन्तप्रतिष्ठापटलः पञ्चदशः ॥ (पृ. २९६, पं. १४)

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठां वेदनिर्मिताम् ।

विश्वरूपस्य देवस्य विश्वेशस्य महात्मनः ॥ (पृ. २९७, पं. ३-४)

विश्वरूपप्रतिष्ठापटलः षोडशः ॥ (पृ. ३०३, पं. १४)

अतः परं प्रवक्ष्यामि लिङ्गस्थापनमुत्तमम् । (पृ. ३०४, पं. ३)

लिङ्गस्थापनपटलः सप्तदशः ॥ (पृ. ३०७, पं. ~~५~~ ९-१०)

स्थापनं रुद्रमूर्तेस्तु वक्ष्यामि समासतः । (पृ. ३०८, पं. ३)

रुद्रमूर्तिप्रतिष्ठापटलोऽष्टादशः ॥ (पृ. ३११, पं. ४-५)
३०७।

अतः परं प्रवक्ष्यामि अर्धनारीश्वरस्य तु ।
प्रतिष्ठां वेदविहितां संक्षेपेण महाव्रत ॥ (पृ. ३०७, पं. ८-९)
अर्धनारीश्वरप्रतिष्ठापटल एकोनविंशः ॥ (पृ. ३१०, पं. ५-८)

ममार्द्धहरदेहस्य स्थापनं शृणु सत्तम । (पृ. ३११, पं. ३)
हरिशंकरस्थापनपटलो विंशः ॥ (पृ. ३१३, पं. १०-११)

मातृणां स्थापनं वक्ष्ये यथा वेदे सुदर्शितम् । (पृ. ३१४, पं. ३)
मातृणां स्थापनपटल एकविंशः ॥ (पृ. ३१७, पं. ६-८)

भैरवस्य महेशस्य प्रतिष्ठां शृणु सत्तम । (पृ. ३१७, पं. ११)
भैरवस्थापनपटलो द्वाविंशः ॥ (पृ. ३२३, पं. ३-५)

आदित्यस्य प्रवक्ष्यामि स्थापनं सुरसत्तम । (पृ. ३२३, पं. ८)
आदित्यसंस्थापनपटलस्त्रयोविंशः ॥ (पृ. ३२९, १०-१२)

गणपति ~~[illegible]~~ स्थापन पटलश्चतुर्विंशः ॥ (पृ. ३३६, पं. ११-१३)
गौरीस्थापनपटलः पञ्चविंशः ॥ (पृ. ३४०, पं. ११-१२)
नवग्रहलोकपालस्थापनपटलः षड्विंशः ॥ (पृ. ३४६, पं. ८-११)

अचलो ह्यादिपुरुषः प्रादुर्भावगतश्चलः ।
प्रासादे ह्यचलस्तद्वद् गृहेषु च चलाचलः ॥ (पृ. ३४७, पं. ४-५)

चलप्रतिमाप्रतिष्ठापटलः सप्तविंशः ॥ (पृ. ३५९, पं. ६-८)

चललिङ्गप्रतिष्ठापटलोऽष्टाविंशः ॥ (पृ. ३७५, पं. ७-९)

लेख्यार्चाप्रतिष्ठापटले एकोनविंशः ॥ (पृ. ३८१, पं. ७-१०)

चित्रजानां पटस्थानामर्चानां सुरसत्तम । (पृ. ३८१, पं. ३)

चित्रप्रतिष्ठापटलस्त्रिंशः ॥ (पृ. ३८४, पं. ७-८)

यो धर्मसंहितां दद्याल्लेखयित्वा द्विजोत्तम । (पृ. ३९३, पं. ३)

विद्याप्रतिष्ठापटल एकत्रिंशः ॥ (पृ. ३९४, पं. ६-८)

कूपवापीतडागानां संक्षेपश्च तु विस्तरात् । (पृ. ३९४, पं. १२)

वापीकूपतडागप्रतिष्ठापटलो द्वात्रिंशः ॥ (पृ. ४११, पं. ६-८)

सभानां स्थापनं वक्ष्ये तथैवारामं प्रवर्तनम् । (पृ. ४११, पं. ११)

सभाप्रतिष्ठापटलस्त्रयस्त्रिंशः ॥ (पृ. ४२३, पं. ९-१०)

समुदायप्रतिष्ठां च संक्षेपात् कथयामि ते ।

नोक्तं विशेषं यच्चात्र प्रतिष्ठा[illegible]दिषु ॥ (पृ. ४२४, पं. ३-४)

संकर्षे च तथा नौनं विशेषं सुरसत्तम ।

समुदायविधौ तेषामन्तर्भावं प्रकल्पयेत् ॥ (पृ.४२४, पं.५-६)

समुदायप्रतिष्ठापटलश्चतुस्त्रिंशः ॥ (पृ.४३३, पं.११-१३)

जीर्णोद्धारपटलः पञ्चत्रिंशः ॥ (पृ.४३७, पं.१२-१३)

उत्सवपटलः षट्त्रिंशः ॥ (पृ.४४८, पं.११-१२)

यज्ञावभृथस्नपनपटलः सप्तत्रिंशः ॥ (पृ.४६५ पं.७-८)

श्रीविवाहपटलोऽष्टात्रिंशः ॥ (पृ.४८७, पं.२-४)

इति संक्षेपतः काण्डः संकर्षः कीर्तितो मया । (पृ.५०८, पं.८)

अत ऊर्ध्वं निबोध त्वं लिङ्गकाण्डं चतुर्भुज । (पृ.५०८, पं.१३)

गौरीविवाहपटल एकोनचत्वारिंशः ॥

समाप्तश्चायं संकर्षकाण्डः ॥

भारद्वाजकुलाब्जजातचित्रकिरणो विद्यानवद्याशयो

नानायज्ञविचारबन्धुरमतिः संपूजितश्रीपतिः ।

गोविन्दो हरकीर्तिपुत्रक इदं नानाप्रतिष्ठाकुलं (पृ.५०९)

मध्ये वामनदर्पदेरथागते रत्यादरेणालिखत् ॥ (पृ.५१०)

(लिङ्ग-काण्डं प्रारभ्यते)

श्रीभगवानुवाच

पुरुषस्य लक्षणं प्रोक्तं शेषं निगदतः शृणु।
मुकुटं मौलिबद्धं वा जटाजूटमथापि वा ॥ (पृ. ९, पं. ४-५)
एतल्लक्षणं प्रोक्तं प्रतिमालक्षणं शुभम्। (पृ. ११)
सर्वेषामेव देवानां मानमेतदुदाहृतम् ॥ (पृ. १२, पं. १)

इति श्रीहयशीर्षप्रोक्ते महापञ्चरात्रे लैङ्गे
प्रतिमालक्षणपटलः (प्रथमः) १ (पृ. १२, पं. २-४)

आदिमूर्तिं महेशस्य कथ्यमानां निबोध मे। (पृ. १२, पं. ६)
गौरीप्रतिमालक्षणपटलः (द्वितीयः) २ (पृ. १४, पं. १३-१४)

सर्वलक्षणहीनोऽपि यो वेत्ति हयशीर्षकम्।
स एव सर्वदेवानां स्थापनं कर्तुमर्हति ॥ (पृ. १६, पं. १-२)
विष्णुरुद्रान्तरं यस्तु लक्ष्मीगौर्यन्तरं तथा।
यः पश्यति स एवैह लिङ्गं स्थापितुमर्हति ॥ (पृ. १६, पं. ३-४)
पुराणसंहितामित्रः शीनशास्त्रविशारदः।
सर्वलक्षणहीनोऽपि स सर्वस्थापकः स्मृतः ॥ (पृ. १६, पं. ९-१०)
कालक्षणपटलः (तृतीयः) ३ (पृ. १८, पं. ११)

॥ समाप्तश्चायं लिङ्गकाण्डस्तृतीयः ॥ (पृ.११३)

अथ सौरकाण्डश्चतुर्थः

श्री ब्रह्मोवाच

सहस्रांशुस्वरूपस्य तव देवेश्वर सर्वतः ।
प्रतिष्ठा विस्तरेणैव पुराङ्गदिङ्नैपमस्तथा ॥
आचार्यलक्षणं चैव भूमिलक्षणमेव च ।
प्रतिष्ठा कल्पकोपेतं प्रासादस्य च लक्षणम् ॥
जीर्णोद्धारविधिं चैव लोमसंस्थापनं तथा ।
पवित्रारोपणं चैव ग्रहपलं तथैव च ॥
यद्यदन्यद्भवेत्पूजनैमहात्मान सर्वोदितम् ।
तत्सर्वं निखिलं देव प्रब्रूहि इभकन्धर ॥ (पृ.१२१, पं.५-१२)
वास्तुपुरुषनिर्णयपटलः पटलः (पृ.१२४, पं.२-४)

गुरुमन्वेषयेदादौ सूर्यभक्त्या समन्वितम् ।
वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञं कल्पशास्त्रविशारदम् ॥
दीक्षितं इभशीर्षे तु सौरधर्मे तु वा द्विजम् ।
प्रतिष्ठा कल्पकार्मेष्वादित्यैकसदर्शनम् ॥
विघ्नवादित्यान्तरं यस्तु मनसापि न पश्यति ।
स एव भास्करं देवं द्विजः स्थापितुमर्हति ॥ (पृ.१२४, पं.७-१२)

मूलक्षणपटलो द्वितीयः (पृ.१२७, पं.१३)

प्रतिमालक्षणपटलस्त्रयोविंशः (पृ. २५८, पं. ११-१२)

" चतुर्विंशः (पृ. २६३, पं. ३-४)

गर्भलक्षणपटलः पञ्चविंशः (पृ. २७१, पं. ८-१०)

प्रतिमालक्षणपटलः षड्विंशः (पृ. २७७, पं. ४-६)

आदेता " " सप्तविंशः (पृ. २८०, पं. १४)

" " अष्टाविंशः (पृ. २८७, पं. ८-१०)

मण्डललक्षणपटल ऊनत्रिंशः (पृ. ३१२, पं. ११-१२)

आग्नेकार्यपटलस्त्रिंशः (पृ. ३१६, पं. १२-१३)

स्नपनपटल एकत्रिंशः (पृ. ३२८, पं. ५-६)

अधिवासनपटलो द्वात्रिंशः (पृ. ३३६, पं. ३-४)

प्रतिष्ठापटलस्त्रयस्त्रिंशः (पृ. ३५३, पं. १३-१४)

चतुर्थिकापटलश्चतुस्त्रिंशः (पृ. ३५७, पं. १३-१४)

बालिकापटलः पञ्चत्रिंशः (पृ. ३६०, पं. १०-११)

यात्राधिवासपटलः षट्त्रिंशः (पृ. ३६६, पं. ८-१०)

स्नपनोत्सवपटलः सप्तत्रिंशः (पृ. ३७५, पं. ५-६)

प्रतिष्ठापटलोऽष्टात्रिंशः (पृ. ३८१, पं. ११-१२)

द्वार " एकोनचत्वारिंशः (पृ. ३८५, पं. ११-१२)

हन् " चत्वारिंशः (पृ. ३९१, पं. ११-१२)

ध्वजारोहणपटल एकचत्वारिंशः (पृ. ३९८, पं. ९-१०)

पवित्रारोहणपटलो द्विचत्वारिंशः (पृ. ४०४, पं. १०-११)

अभिषेकपटलमेकचत्वारिंशः (पृ.४०९, पं.१०-११)

संकर्षसंहितापटलश्चतुश्चत्वारिंशः (पृ.४१२, पं.११-१२

(अत्र द्वयं शीर्षपत्रान्तरपत्र अवयवादिभाईना वर्जितः)

॥ सौरकाण्डश्चतुर्थः समाप्तः ॥

नारदीयसंहिता

अड्यार लाइब्रेरी, मद्रास

(X.R.४) ६२.१७४ TR १११४.१ (१-१३अध्याय)

TR. १११४.२ (१४-

कायान्वितम्

सरस्वती भवन पुस्तकालय, वाराणसी

श्रीगुरुभ्यो नमः

नारदीय संहिता

आश्रमे स्वे समासीनं भृगुं मुनिवरैर्वृतम् ।
विष्णुभक्तिपरं शान्तं वासुदेवैकयाजिनम् ॥
अत्रिरागम्य सम्पृच्छ ज्ञानं भागवतं शुभम् ।

अत्रिरुवाच

तपसा महतोग्रेण तप्तोऽहं नैमिषेऽनिशम् ॥
बहून्यब्दसहस्राणि भवबन्धविमुक्तये ।
तदा तत्राभवद्वाणी वैष्णवी सत्यवादिनी ॥
तपसानेन चोग्रेण किं भवेत्तीर्थसेवया ।
तपोज्ञानपरं तत्त्वं वासुदेवे परो भव ॥
पञ्चरात्रविधानेन सात्त्विकेन तु कर्मणा ।
भृगुं हि गत्वा पृच्छ त्वं ज्ञानं भागवतं शुभम् ॥ (श्लो. १)

भृगुरुवाच

गौतमेन पुरा पृष्टो नारदो मुनि~~सत्तमः~~ पुङ्गवः ।
संहिता दुर्लभा या तु भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥
मुनीनामध्यमासीने गौतमे मुनिनिर्वृते ।
कालेऽस्मिन्नारदः स्वर्गाद् ब्रह्मपुत्रो महामुनिः ॥
नियोगाद्देवदेवस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।

आजगामाश्रमपदं गौतमस्य महात्मनः ॥ (श्लो. २)

तं दृष्ट्वा परमप्रीतो गौतमो विस्मयं गतः ।
नमस्कृत्य यथान्यायं पूजयित्वा सनातनौ ।।४।।
उवाचेदं वचो ज्ञात्वा प्रीतोऽस्मीति नारदः ।

गौतम उवाच

कृतकृत्योऽस्मि भगवन् क्रियाभेदफलान्वितः ।।१०।।(छ०२)
आराधितो मया पूर्वं भगवज्ज्ञानसिद्धये ।
तपस्यन्तौ मया दृष्टौ नरनारायणौ परौ ।।११।।
ऊचतुः स्म भवन्तौ तौ तपस्याभिरतौ सदा ।
नारदाज्ज्ञानसिद्धिस्ते भविष्यत्यचिराद्ध्रुवम् ।।१२।।
विसृष्टश्चोदितस्ताभ्यां गच्छाश्रमपदं स्वकं ।
एवमुक्तस्ततस्ताभ्यामिदानीमागतो मुने ॥
वक्तुमर्हसि तत्पूर्वं यदि तुष्टोऽसि मे प्रभो ।
त्वं गतिः सर्वभूतानां वैष्णवानां विशेषतः ॥
तं मयाश्रेण पृच्छामि देवमुने मम ।

नारदः

विदन्तं नैव पश्यामि धर्मं ज्ञानस्य सुव्रतम् ।।१४।।
वैष्णवोऽसि महाभाग त्वयार्जितं च तपः परम् ।(छ०३)

तस्मात्सदाग्रहीते ध्यानं कृष्णस्य नारदपुराणम् ।

लब्धं यथा पुरा विष्णोर्वासुदेवात् सनातनात् ।
अनन्यदीक्षयैवेदं ज्ञानं यस्य दीक्षा न विद्यते ॥१८॥

गौतमः

अन्वक्ष्य यया देवर्षे दीक्षां तां वैष्णवीं पराम् ।
यस्यां कृतायां ज्ञानेऽस्मिन्नधिकारश्च जायते ॥१९॥

. . . .

ततो विधाय विधिना दीक्षां पापप्रणाशिनीम् ॥२०॥
पूजितो धीमता तेन वक्तुं समुपचक्रमे ।
स्मृत्वा गौतम वक्ष्यामि ज्ञानं परममुत्तमम् ॥२१॥
लोकानां सम्प्रयुक्तं कैवल्यैकफलं महत् । (पृ.४)
इदं तन्त्रं शतेनैव श्रोतुं वक्तुं न शक्यते ।
तस्मात्सारमुपोद्धृत्य वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ (पृ.५, पं.५-६)
सदसद्धैव जगत्प्रलीने निरालोकेऽतिगह्वरे ।
निर्मर्यादे निराभासे निष्प्रपञ्चे निरालये ॥२६॥
नष्टार्कचन्द्रकिरणे ग्रहनक्षत्रवर्जिते ।
अप्रबोधमहानिद्राव्याप्तेऽस्मिन् चराचरे ॥२७॥
न च देवा न मनुष्या न च नागाऽन्ये च जन्तवः । (पृ.५, पं.८-१२)
भगवानेक एवासीद् वासुदेवः सनातनः ॥२८॥
तस्यात्मा निराभासस्वात्मनीतः परः स्थितः ॥
ज्ञानरश्मिसमायुतः स नाथः पुरुषोत्तमः ॥२९॥ (पृ.६)

तस्य सत्तात्मभूतस्य क्रीडार्थं परमात्मनः ।
विश्वदेहस्य सम्भूता योगार्थं चिन्मयात्मनः ॥३०॥
ततः सत्त्वं समाश्राय स्थितो देवोऽभवः स्वयम् ।
सत्त्वस्वरूपस्य ध्रुवं लिङ्गं सात्वतस्य परं पदम् ॥३१॥
सत्त्वेन विविधा सृष्टिः सत्त्वं त्वमृतमाहितम् ॥

तस्मात्सृष्टोऽभवः सात्वतार्थे च रजोगुणः ।
शुक्लतेजोमयः सूक्ष्मः सूर्यकोटिसमप्रभः ॥३३॥
तस्माद्विष्णुर्विनिष्क्रान्तो भित्त्वा सर्वं तमोमयम् । (६.८)
तमीशः सर्वबीजं प्राप्य सर्वज्ञः परमेश्वरः ॥३४॥
स वासुदेवो भगवान् श्वेतवर्णश्चतुर्भुजः ।
चतुर्बाहुः स्वयं भूत्वा सोऽक्षोभ्यात्मतनुः पुनः ॥३५॥
अंशभूतं तु स्वकाद्देहात् संकर्षणमजीजनत् ।
स संकृष्य शरीरत्वात् संकर्षण इति स्मृतः ॥३६॥
पुरुषो रक्तवर्णश्च संकर्षणोऽप्यक्षरस्वरूपः ।
स च संकर्षणः श्रीमान् कृष्णभूतितनुस्ततः ॥३७॥
तं वासुदेवमाश्रित्य तपस्तप्त्वा तथोत्तमम् ।
प्रद्युम्नमसृजत्सोऽपि पीतवर्णेति कीर्तितम् ॥३८॥
तृतीये प्रद्युम्नमूर्तिः पुरुषश्च सनातनः ।
अंशं च सूक्ष्मदेहोऽस्य विश्वात्मा भुवनेश्वरः ॥३९॥ (६.७)

तस्य प्रद्युम्ननाम्नस्य स्वच्छमूर्त्तेर्नरं ततः । (८.७)

पातस्तदा महानासीत्तपसे निश्चितात्मनः ॥४०॥

तपसो तेन देवार्थमनिरुद्धमथासृजत् ।

अनिरुद्धस्वयम्भूर्भूः सर्वलोकेश्वरः प्रभुः ॥४१॥

सोऽपि योगी स्वतो योगं तपसा महता पुनः ।

क्षीरोदशायी भगवान् नागपर्यङ्कगः प्रभुः ॥४२॥

सोऽन्ते नीलसंकाशो त्रिपञ्चाशद्विभास्वरः ।

सा चतुर्थी मतेर्मूर्तिं हंसमाहुर्मनीषिणः ॥४३॥

हंसो नादस्तथा चैव परहंसस्तथा परः ।

चत्वारो गोचरा ह्येते मूर्तीनां परमार्थिनाम् ॥४४॥

हंसोऽनिरुद्धो भगवान् प्रद्युम्नो नादगोचरः ।

बोध्यः संकर्षणो देवः परमहंसस्तथा परः ॥४५॥

पुरुषो वासुदेवो हि सोऽपि संकर्षणात्मनः । (८.८)

प्रद्युम्नश्चाच्युतः प्रोक्तो देवो विश्वेश्वरः प्रभुः ॥४६॥

नारायणोऽनिरुद्धस्तु लोकनाथो जगत्पतिः ।

चतस्रो मूर्तयस्त्वेता वासुदेवात्मका मताः ॥४७॥ (८.९)

एतासाञ्च मूर्तीनां देवीः शृणु यथाक्रमम् ॥५२॥

अचिन्त्या या परा सूक्ष्मा शान्तिरित्या निरञ्जना ।

तस्याः सम्मीलिता देवी श्रीस्तु संकर्षणे सदा ॥५३॥

सा च ब्राह्मतमसौ देवी प्रद्युम्नस्य सरस्वती । (प.१०, पं.१-४)

सा तु योगनिरती शक्तिर्नैर्वाणी पद्मनाभितो ॥५४॥
उत्कर्षसंख्या देवी प्रतीता न प्रदाप्यते ॥
अनिरुद्धस्य विज्ञेया चन्द्रबिम्बनिभानना ॥५५॥
केशवाद्यास्तु संजाताश्चतुर्मूर्तिषु ते क्रमात् ।
ये विष्ण्वाद्यास्तु संप्रोक्ता मायाधिपतयः सुराः ॥५६॥
ते वासुदेवादुद्भूता भुक्तिमुक्तिफलप्रदाः ।
मत्स्यः कूर्मो द्विजश्रेष्ठ द्वावेतौ संकर्षणांशकौ ॥५७॥
वराहश्चानिरुद्धांशः सर्वाधीशो वरः प्रभुः । (८.१०)
अनिरुद्धांशजः श्रीमान् नारसिंहोऽसुरसूदन ॥५८॥
वासुदेवांशको देवो वामनः सकलेश्वरः ।
अथो परशुरामश्च रामो दाशरथिस्तथा ॥५९॥
संकर्षणांशसम्भूतौ क्षत्ररक्षोबलेरितौ ।
वसुदेवसुतः कृष्णो वासुदेवांशजः स्मृतः ॥६०॥
प्रद्युम्नांशसमुद्भूतो बुद्धो मुनिवरो वशी ।
कल्की संकर्षणांशस्तु देवदेवो जगद्गुरुः ॥६१॥
विष्ण्वाद्याः कीर्तिपर्यन्ता देवता देवमूर्तयः ।
आसते स्थानके याने संस्थाप्य शयने तथा ॥६२॥
पद्मनाभादिमत्स्यस्य शयने वा प्रकल्पयेत् ।
अनिरुद्धात्समुत्पन्नो नाभिस्थं चराचरम् ॥६३॥
तथापि ते प्रयत्ने तु स्वशुद्धिकल्पिता मुने । (८.११)

अनिरुद्धो भगवान् योगनिद्रागतस्ततः ॥६४॥

नाभौ ससर्ज कमलं सनालं तु सितप्रभम् । (पृ.१२, पं.१-२)

नाभौ पद्मभूत्वस्मात् पद्मनाभेति संस्मृतः । (पृ.१२, पं.७) ॥६७॥

तस्य मध्ये तु संस्थाप्य अण्डं पद्माद्धिरण्मयम् ।

तस्माद्धिरण्मयाण्डोऽभूदण्डात्स चतुराननः ॥ (पृ.१२, पं.१०-११) ॥६९॥

सोऽसृजत्स पञ्च भूतानि भुवनानि महान्ति च । (पृ.१३, पं.१)

एवं सृष्ट्वा च संकल्प्य बालवत् क्रीडयन् प्रभुः ॥७२॥

वासुदेवः परो देवो मायया मोहितं जगत् ॥ (पृ.१३, पं.५-६)

पञ्चरात्रविधानेन यो यजेत्स्वहितो हरिम् ॥७४॥

मायेयं वैष्णवी पुंसो दूरतस्तस्य गच्छति ।

इदमेव महाज्ञानं सर्वशास्त्रेषु गोपितम् ॥७५॥ (पृ.१३, पं.१०-१२)

कर्म वेदोदितं यद्वै तदर्थं हि फलं भवेत् ॥७६॥

तस्मात्परमिदं ज्ञानं भाषितं विष्णुना स्वयम् ।

पञ्चरात्रमिति ख्यातं भुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥७७॥ (पृ.१४, पं.१-३)

इति श्रीपञ्चरात्रे नारदीयसंहितायां प्रस्तावकोऽध्यायो

नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ.११-१३)

गौतमः

आराधनं सुरेशस्य वासुदेवस्य मे वद ।
तथा तेषां च देवानां संकल्पानि समाहितः ॥१॥ (पृ. १५)

जितन्ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ।
नमस्तेऽस्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥६०॥ (पृ. २४)

मन्त्रोऽप्युपचारस्य (पृ. २५, पं. १)

गौतमस्याराधने च श्लोकपञ्चकः प्रश्नस्यास्य उत्तरे च (पृ. २६)

आराधनविधानो नाम द्वितीयोऽध्यायः (पृ. ४२)

सर्वेषां मन्त्रदेवानां मन्त्रोन्नान्यत्र तावतः ।
अङ्गानि च तथा तेषां साधनं मुनिपुङ्गव ॥ (पृ. ४३)

(तत्र प्रथमं वासुदेवमन्त्रोद्धारः) - पृ. ४३

(अथ संकर्षणमन्त्रः - पृ. ५५)

(अथ प्रद्युम्नमन्त्रः - पृ. ५८)

(अथानिरुद्धमन्त्रः - पृ. ६०)

चतुर्मूर्तिलक्षण(मन्त्र)विधानो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ६१)

अथ विष्ण्वादिमूर्तीनां द्वादशानां तु मन्त्रयान् ।
शृणुष्व गदतो विप्र यथावद्द्वादश क्रमात् ॥ १॥ (पृ. ६२)

इति द्वादशमूर्तीनामङ्गमन्त्रप्रकीर्तनम् । (पृ. ७७)

मन्त्राणां लक्षणं चैव नियोगं च समासतः ॥ ९९ ॥ (पृ. ७७)

द्वादशमूर्तिलक्षणविधानं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. ७७, पं. १०)

मत्स्यादीनां तु मूर्तीनां वक्ष्ये मन्त्राणां शृणु । (पृ. ७८)

(अत्र बृहन्मन्त्रोऽपि विद्यते । तत्रत्यः पाठः त्रुटितो वर्तते ।)

परमेष्ठी पुमांश्च विश्वो निवृत्तिः सर्वसंज्ञितः ।

पञ्चैता शक्तयः प्रोक्ताः परस्य परमात्मनः ॥ (पृ. ९२, पं. ७-८)

पञ्चोपनिषदो मन्त्राः कीर्तिता मुनिसत्तम । (पृ. ९३, पं. १)

मन्त्रलक्षणविधानं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. ९४)

लक्षणं ते प्रवक्ष्यामि मुद्राणां द्विजसत्तम । (पृ. ९५, पं. ८)

मुद्रालक्षणं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. १०४)

भगवन् ज्ञातुमिच्छामि दीक्षाया विधिमुत्तमम् ।

कस्य चेयं भवेद्दीक्षा का वा दीक्षा महामुने ॥ १ ॥

एतत्सर्वं समासेन कथयस्व यथाक्रमम् । (पृ. १०५)

दीक्षाविधानं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. ११९)

लक्षणं मण्डलस्यास्य ब्रूहि देवमुने मम ।

भद्रकस्य तु भेदं च चक्राब्जस्य लक्षणं च ॥ १ ॥ (पृ. १२०)

मण्डपकुण्डलक्षणविचारो नामाष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ.१३२)

दीक्षाविधानमाहात्म्यं येन सिद्धिरवाप्यते । (पृ.१३३)

योग-योगी-पञ्चविंशक-षड्विंशकाः (पृ.१३५)

षड्विंशतत्त्व परवासुदेव निरञ्जनम् - निर्णय (पृ.१३७)

पाशच्छेदः (पृ.१३८)

तेन संकर्षणाख्योऽसौ हृदये स्वरसंज्ञितः । (पृ.१४९, पं.१)

सर्वात्मा च निरात्मा च विश्वात्मा पुरुषात्मकः ।

परमेष्ठी च पठ्यते . . . . . ॥ (पृ.१५९, पं.९-१०)

सूक्ष्मा चैव असूक्ष्मा च द्वैता चैवाद्वैता तथा ।

व्यापिनी परमा चात्मा सर्वकालादिषु संस्थिता ॥

ततस्तु परमं धाम निर्वाणाख्यं परं पदम् ।

द्वादशान्तमिति ख्यातं तत्रासौ परमः पुमान् ॥

तदा तत्र स्थितो देवो वासुदेवः सनातनः । (पृ.१७०, पं.१-५)

नाडीकमलस्थ-भूतस्थसमरसतत्त्वारूढसदरसाः (पृ.१७२-७३)

द्वादशाक्षरमन्त्रः - ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

अष्टाक्षरमन्त्रः ॐ नमो नारायणाय (पृ.१७४, पं.१२)

जीवन्मुक्तः स विज्ञेयो दीक्षितो वैष्णवेऽध्वरे । (पृ.१८३, पं.२

निर्दिष्टः शक्तिपातस्तु विष्णोरनुग्रहकर्मणा । (पृ.१८४, पं.२०)

दी[illegible] ऽध्यायः ॥ (पृ.१८९)

अयमेकोनविंशः सर्वाध्यायतोऽयं । अत्र ३२८ श्लोका नानाविषयकाः ॥

अभिजेकं समासेन वक्ष्ये शृणु प्रसादतः।
दीक्षितस्य तु शुद्धस्य देशिकत्वं यदा भवेत्॥१६॥ (पृ. १९०)
देशिकं संस्कृतो योऽसौ समयी संप्रकीर्तितः।
विधिनानेन समयी योऽभिषिक्तः स दीक्षितः॥१६॥
सिद्धैश्च चक्रवर्ती स्यात्योऽभिषिक्तः स वैष्णवः।
यमस्त्वे(व) वर्णितः कृत्वा सोऽभिषिक्त उदाहृतः॥१७॥
योऽभिषिक्तस्तु पूर्वं समाख्यातानये नियोजितः।
विद्येयः सगुरुर्नाम सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववेत्॥१८॥
योऽभिषिक्तो गुरुस्त्वेवं विधानतो नियोजितः।
आचार्यः स तु विज्ञेयः सर्वैर्वन्द्यः सदा भवेत्॥१९॥
आचार्यः परतत्त्वज्ञो योऽभिषिक्तो भवेद्द्विज।
भागवतेति संज्ञेयो यस्माद्भागवतो भवेत्॥२०॥ (पृ.१९३)
(भागवतों के न मिलने पर वैष्णव का विधान किया गया है, ऐसे स्थलों पर उक्त श्लोकों को क्षेपकीभावरूप मानना है)
अभिजेकविधानं नाम पञ्चमोऽध्यायः॥ (पृ. १९९)

ये वै समायिनां धर्माः कौतुकिच्छनापि तान् कुर्यात्। (पृ. २००)
समयी दीक्षितश्चैव चक्रवर्ती तथैव च।
अभिषिक्तो गुरुश्चैव आचार्यो भागवतेति॥ (पृ. २०३, पं. २-३)
यजेद् यागेन यो देव समयी स प्रकीर्तितः। (पृ. २०३, पं. १०)

सोमेन यो यजेद्विष्णुं दीक्षितः स उदाहृतः ।
चक्रवर्ती भवेत् सोऽसौ महायागेन यो यजेत् ॥२१॥ (पृ. २०३)
अध्वरेण यजेद्यस्तु सोऽग्निचित्क उदाहृतः ।
पुरुः सदेन क्रतुना स आध्वर्य उदाहृतः ॥२२॥
नारायणेति संप्रोक्तो हरिसोमेन यो यजेत् ।
नाराङ्गजाता ये ते वै नारायणाः स्मृताः ॥२३॥ (पृ. २०४)
सप्तस्वेतेषु यागेषु ब्रह्मणास्यैव सोऽयजत् ॥३२॥
यौ सोमे महायागे सोऽयजत वैश्यजन्मतः ।
शूद्रस्य सोऽयजत यागे प्रयोगे नास्य सा भवेत् ॥३३॥ (पृ. २०५)
सप्तयागनामनिरूपणं नामैकादशोऽध्यायः ॥ (पृ. २१८)

उत्पत्तावन्नामपदस्य सो नामपदोऽप्युपदेशः ।
पितामहस्य देवस्य नित्यनैमित्तिकादिषु च ॥१॥ (पृ. २१७)
हविर्दीक्षानोनाम द्वादशोऽध्यायः ॥ (पृ. २२९)

इदानीं सर्वमूर्तीनां लक्षणं सर्वदेवद ॥१॥
स्थाने चैवासने चैव शयने यानके तथा ।
तच्छृणुष्व मम देवर्षे कथ्यमानं मयैव च ॥२॥ (पृ. २३०)
चित्रार्धचित्रचित्राभासाः - पृ. २४१
प्रतिमालक्षणं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ (पृ. २४०)

अथ मे भगवन् ब्रूहि प्रासादस्य च लक्षणम् ।(पृ.२९१)

प्रासादलक्षणविधिर्नाम चतुर्दशोऽध्यायः॥(पृ.३१६)

मूर्तयो वासुदेवाद्या विभवाद्या मानसास्तथा ।(पृ.३१७,पं.५)

प्रतिष्ठालक्षणं ब्रूहि सर्वत्र मुनिपुङ्गव ।(पृ.३१७,पं.७)

पञ्चैताः शक्तयः प्रोक्ताः परस्य परमात्मनः । (निवृत्त्यादयः)

अशेषजगदाधारे पदे सर्वे व्यवस्थिताः॥ (पृ.३३३, पं.१०-११)

(पृ.३३२ तः ३३८ पर्यन्तं शक्तीनामपीयां वर्णनम्) द्रष्टव्यम् ।

प्रतिष्ठालक्षणं नाम पञ्चदशोऽध्यायः॥(पृ.३५७)

सभानां मण्डपानाञ्च गोपुराणां तथैव च ।

तथा मठानसादीनां स्थापनं ब्रूहि सत्तम ॥ (पृ.३५८)

मण्डपादिप्रतिष्ठास्थापनं नाम षोडशोऽध्यायः॥(पृ.३६२)

जीर्णे भिन्ने विभग्ने वा प्रासादे मण्डपे गृहे ।

गोपुरे यदि वासादौ स्थापिते यत्र कुर्वीत ॥

तत्र ब्रूहि विधानं मे जीर्णोद्धारस्य सम्प्रतम् । (पृ.३६३)

रामयोः कृष्णमूर्त्तौ च बौद्धकल्क्योस्तथैव च । (पृ.३६६, पं.१२)

पञ्चोपनिषदैर्मन्त्रैर्मन्त्रमूर्तिं समाप्य तैः । (पृ.३६९, पं.५)

जीर्णसंस्कारविधिर्नाम सप्तदशोऽध्यायः॥(पृ.३७८)

[illegible] ॥ (पृ.३७८)

उत्सवस्य विधिं ब्रूहि सर्वेशानीं प्रतीश्वर।
यदकृत्वा साधकः सम्यक् प्रतिष्ठाफलमश्नुते ॥ (पृ. ३७९)
ध्वजारोहणविधिर्नामाष्टपञ्चाशोऽध्यायः ॥ (पृ. ३९५)

आगतः सम्प्रवक्ष्यामि महोत्सवविधिं परम्। (पृ. ३९६)
महोत्सवविधिर्नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ४२२)

स्नपनस्य विधिं ब्रूहि सर्वेशानीं प्रतीश्वर। (पृ. ४२३)
जीर्णत्या तु लिङ्गस्य दारुजे बन्धयेत् करे। (पृ. ४२६)
स्नपनविधिर्नाम विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ४४१)

पुष्पाणि धान्ये धान्यानि मूलानि च फलानि च।
देवदेवाय दद्ये सर्वेच्च द्रव्याणि तानि मे ॥ (पृ. ४४२)
पुष्पादिविधिर्नामैकविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ४४७)

नित्ये नैमित्तिके काम्ये प्रायश्चित्ते प्रतीश्वर।
अज्ञानेभ्यो यदस्त्वं तत् कार्यं तन्मे प्रभो वद ॥ (पृ. ४४८)
प्रतिमा (प्रतीविधि) निर्णयो नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ४५३)

सायाह्निको तु न भवेत्तन्मे वद मुनीश्वर ।(पृ.४५४)

पवित्रारोहणविधिर्नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥(पृ.४६९)

विष्णोर्देवाधिदेवस्य अङ्गायतनसमन्वितः ।

यत्कृत्वा यत्समाप्नोति फलमस्य वदस्व मे ॥(पृ.४७०)

फलभेदविधिर्नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥(पृ.४८८)

प्रायश्चित्तविधानं तु ब्रूहि मे मुनिपुङ्गव ।

पूजनादिषु सर्वेषु क्रियासु मुनिपुङ्गव ॥(पृ.४८९)

वैखानसं च शैवं च तन्त्रं पाशुपतं तथा ।

पञ्चरात्रं महातन्त्रं तन्त्राण्येतानि सुव्रत ॥(पृ.५४३) प.६-७

प्रायश्चित्तविधिर्नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥(पृ.५५३)

ब्रह्मन् सुव्रते मह्यमाचक्ष्व साम्प्रतम् ।

महोत्सवविधानं तु पञ्चरात्रार्थकोविद ॥(पृ.५५४)

उत्सवविधिर्नाम षड्विंशोऽध्यायः ॥(पृ.५६४)

प्रमाणं सर्ववस्तूनां लक्षणं मम साम्प्रतम् ।

समासान्मुनिशार्दूल नित्यनैमित्तिकादिषु ॥(पृ.५६२)

कायाद्यकरणविधिर्नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥ (पृ.५७३)

देवतानां तु सर्वेषां प्रतिष्ठायां तु पूर्वजाहि ।

स्वतन्त्राणां मुनिश्रेष्ठ वद देव मुनीश्वर ॥ (६.५०४)

सर्वदेवतास्नानविधिर्नाम षड्विंशोऽध्यायः ॥ (६.५९७)

गर्भाधानादिकर्माणि दीक्षितानां यथाक्रमम् ।

श्रोतानि मुनिशार्दूल ब्रूहि संक्षेपतो मम ॥ (६.५९८)

निषेकादिश्मशानान्तसंस्कारविधानं नामैकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ (६.६०५)

शृणुष्व वाहितो भावान् पञ्चकोशविनिर्णयम् ।

अन्नाविनाभवात्त्वन्नकोशः प्रथम उच्यते ॥२॥

प्राणापानसमायुक्तो द्वितीयः कोश उच्यते ।

इच्छाशक्तिमयस्त्वेष मनोमयोऽयम् उच्यते ॥३॥

पञ्चमो ज्ञानकोशस्तु पञ्चकोशः उदाहृतः ।

आनन्दशब्दतो ज्ञातः सर्वत्पूर्णवस्त्वनिदम् ॥४॥

सर्वभावविकारः कुर्वन्तु यदा तीव्रमतान्वितः ।

एष कोशोऽभिमानश्रुपादानात्मकत्व उच्यते ॥५॥

यदासौ देवपूजायां स्नानदानानि शुभानि च ।

तदुपादानसंयुक्तं तत्परं कोश उच्यते ॥६॥

कर्मेन्द्रियौ देवैर्धीन्द्रियज्ञानकोशः स उच्यते ।

अनुभवन्तं बोधरूपेण जीवो भावजितो यदा ॥७॥

कुर्यात् स्वाध्यायकालेऽसौ कीर्तितो मुनिपुङ्गव ।
यदा भागवतश्रेष्ठो योगं योगी च योगवित् ॥
स योगश्चाष्ट विख्यातः शृणु योगाङ्गतः परम् ।
योगोऽष्टाङ्गस्तु विख्यातो योगिभिर्योगचिन्तकैः ॥
अङ्गान्यपि यथोक्तानि तानि वक्ष्यामि तत्त्वतः ।
अत्र शौचं क्षमा सत्यमहिंसा दम आर्जवम् ॥
दानं प्रसादं माधुर्यं मार्दवं च यमा दश ।
शौचमिज्या तपः सत्यं स्वाध्यायोपस्थनिग्रहौ ॥
व्रतोपवासो मौनं च स्नानं च नियमा दश ।
स्वस्तिकपद्मकं येभ्यः स्याच्च भद्रमासनम् ॥
योगिनामासनं प्रोक्तं योगसंसिद्धिलक्षणम् ।
पूरकश्चैव रेचकः कुम्भकश्च त्रयः स्मृताः ॥
भवेत्तु प्राणजयः पुंसां प्राणायामः स उच्यते ।
प्राणानां पूरयेन्नाडीं वायुना रेचयेत्ततः ॥
तेनैव स्तम्भयेद्वायुः कुम्भो येन संकीर्तितः ।
यत्ते निरोधयत्नानां तत्त्वतश्च ------ ॥
सा तत्पवनसंयुक्तो वायोर्नाडीविजयः स्मृतः ।
शब्दादिष्वर्थेष्वनित्यानि ह्यक्षाण्यक्षाणि योगवित् ॥
कुर्याच्चेतोऽनुकारीणि प्रत्याहारः प्रकीर्तितः ।
शुभे देशे च विधये चेतसो यच्च धारणम् ॥

निश्चलेन तु योगीन्द्रैः धारणा सा उदीरिता ।
यैनः पुन्येन तत्रैव विषये सैव धारिणी ॥
ध्यान इत्युच्यते ध्यानं सता मायावतैर्द्विजैः ।
तस्यैव कल्पनाहीनं स्वरूपग्रहणं हि यत् ॥
मनसा ध्याननिष्पाद्यं समाधिः सोऽभिधीयते ।
क्रमेणानि तवैतानि योगाङ्गानि द्विजोत्तम ॥
यथाशक्त्याऽभ्यसेदेवं यस्त्वी नित्यमतन्द्रितः ।
यहां तत्प्राप्नोति महतीमापि संपदम् ॥
एवमुक्तं मया सम्यक् पञ्चरात्रं तवाधुना ।
तच्छ्रवणं सकलं वक्तुं मद्विकल्प सुव्रत ॥
अपेक्षितमनुक्तं यत् आसीन् तत्रैव पृच्छेयत् ।
आदितोऽपि च कर्तव्यं देवतैवात्मतोऽपि वा ॥
इत्युक्त्वा स मुनिस्तत्रैवान्तरधीयत ।(पृ. ६०६-६१०)
उपसंहारः संहितामाहात्म्यं च ।(पृ. ६१०-११)
अनेन नारदीयेन तन्त्रेण द्विजसत्तम ।
पूजयेद्देवदेवेशं पञ्चरात्रेण सिद्धये ॥
एवमुक्त्वा ततो ये सर्व मुनयस्तस्थीयत ।
आसीत्तदा प्रभृत्येव मिष्टुं विष्णुं सनातनम् ॥
योगाध्यायो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥(पृ. ६११)

सात्वतामृतसारः

योगानन्दतनयाविरचितः (नृसिंहभट्ट)

गवर्नमेण्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

R. ७८४८ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७६०६५ संख्या

पृष्ठसंख्या १ - ११३

॥ श्रीः ॥

श्रीमते रामानुजाय नमः

अथ सात्वतामृतसारः प्रारभ्यते

श्रीमद्यादवशैलाग्रशेखरं सद्गुणाकरम् ।
योगानन्दनृसिंहाख्यदैवतं पर्युपास्महे ॥
ग्रन्थविस्तरभीतानां सुखेनाभ्यासासिद्धये ।
सात्वतामृतसारोऽयं लिख्यतेऽथ समन्त्रकः ॥

दाशिको ब्राह्मे मुहूर्ते समुत्थाय स्वानित्यकर्माणि निर्वर्त्य पाणिपादौ प्रक्षाल्याचम्य मन्दिरान्तः प्रविश्य ··· (पृ॰१)

आराधनविधिः समाप्तः ॥ अथोत्सवविधिः ··· (पृ॰१६)

व्यूहा विभवाश्च (पृ॰ १८ – २०)

इत्युत्सवविधिः समाप्तः ॥ (पृ॰ ४१)

पद्धत्युक्तासने प्रबन्धा विलिख्यन्ते । (पृ॰ ४१)

योगानन्दाविपाश्चित्तनयेन नृसिंहभट्टसंज्ञेन ।
इत्थं देवसमूहा यद्दीक्षोत्सवार्थमाहूताः ॥ (पृ॰ ४५)

दश तालाः (पृ॰ ५३)

दश स्वराः । दश रागाः । (पृ॰ ५४)

अथ महोत्सवोपयुक्ताशीर्वचनपद्धतिः विलिख्यते । (पृ॰ ५४)

रामानुजार्यचरणाम्बुजभृङ्गराजं श्रीरङ्गनाथमहिजं नृहरेः कुमारम्। मौञ्जायनार्णव - - - - पूर्णचन्द्रं वन्दे सदा वरदवादनभट्टवर्यम् ॥ (पृ. ५४-५५)

मौञ्जायनकुलाम्भोधीन्दुं रामानुजपदाश्रितम्।
श्रीरङ्गराजभट्टार्यं वन्दे नारायणात्मजम् ॥ (पृ. ५५)

मातुल - नारायणी - वकुलाभरणाः — पृ. ५६

श्रीभाष्य-श्रुतप्रकाशटीका — पृ. ७२

यतिराजसंप्रदाय — पृ. ७२

अथ यजमानलोचनहरणान्तरं स्नानार्थ-चूर्णाभिषेकमन्त्रा विलिख्यन्ते। यत्रोपनिषदि श्रुत्यन्ते। (पृ. ७६)

यजुषि बृहदारण्यकोक्ते। (पृ. ७६)

ऋषिवल्कलसंहितायाम् — पृ. ७७ यजुषि काठके - पृ. ७७

अथर्वणि, यजुषि कठशाखायाम्, सामवेदे। (पृ. ७७)

अथ यवैरक्षतोपयुक्तमन्त्रा विलिख्यन्ते — पृ. ७८

अथ स्नपनानुक्रमो विलिख्यते — पृ. ७९

अथाभिषेचनमन्त्रक्रमः विलिख्यते — पृ. ८०

इत्युक्तमोक्तद्व्यादिस्नपनमन्त्रक्रमः। (पृ. ८२)

अथ सहस्रकलशाभिषेकमन्त्रा विलिख्यन्ते। (पृ. ८३)

इति पञ्चविंशतिकलशाद्युद्देशाष्टोत्तरशतकलशमन्त्राः। (पृ. ८४)

इति चतुर्वेदस्थाः पञ्चशताशीति सूक्तमन्त्राः। (पृ. ८६)

श्रीमोगानन्दभट्टार्यतनयेन विपश्चिता।

सात्वतामृतसारोऽयं समुद्धृतः भागवतामृतात्॥ (पृ. ११३)

इति श्रीभागवतामृतसारः सम्पूर्णः॥ (पृ. ११३)

सात्वतामृतम्

योगानन्दभट्टविरचितम्

गवर्नमेण्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

R. ७८४a संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७६०६३ संख्या

पृष्ठसंख्या १-४२५

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीपाञ्चरात्रे सात्वतामृत(सारः) प्रारभ्यते

श्रीमद्यादवशैलाग्रशेखरं सद्गुणाकरम् ।
योगानन्दनृसिंहाख्यदैवतं पर्युपास्महे ॥
श्रीशं श्रियश्च सर्वेशं शठजिन्नाथयामुनान् ।
श्रीमद्रामानुजार्यादीन् सततं हृदि चिन्तये ॥
शाण्डिल्याद्या इमे यस्य दीक्षाचार्या मुनीश्वराः ।
दिशन्तु बुद्धिं संशुद्धां भागवच्छास्त्रवर्त्मनि ॥
कौञ्जायनकुलाब्धीन्दुर्यदुदीशपदार्चकः ।
योगानन्दार्यमहार्यस्तनुते सात्वतामृतम् ॥
आलोक्य सात्वताम्भोधिमुद्धृतं सात्वतामृतम् ।
आदाय यादवाद्रीशं आराध्यय(त) सज्जनाः ॥
संकर्षणादिभिर्ह्येषा कृता तु सात्वतसंहिता ।
क्रोधमत्तस्त्वन्यत्र भार्गवैः समचोदयत् ॥
संगृह्य सात्वतोक्तार्थान् तदनुक्तांस्तु पारशीलान् ।
ईश्वराभिख्यतन्त्राच्च सात्वतार्थोपपादकान् ॥
संगृह्य सुखबोधार्थं प्रयोगोऽयं विलिख्यते ।
आराधनं प्रपन्नानां द्वितीये नीरवीलोत्सवाः ॥ (छ-१)

आधिदैवकीयं द्विभिन्नप्रतिष्ठा च तृतीयके ।
प्रायश्चित्तं चतुर्थे तु दीक्षाकार्यं तु पञ्चमे ॥
इत्थं पञ्चपरिच्छेदैः सात्वतामृततरङ्गिणी । (पृ. २)

एवं मनसा यागं कृत्वा बाह्ययागमारभेत् । (पृ. १४)

अथ नित्यहोमप्रकारः प्रारभ्यते । (पृ. ५२)

पवाङ्कुश-परकाल-पतिवरादीनां च । (पृ. ६४)

दशावताराः, दश रामाः, नृसिंहविशेषाश्च । (पृ. ६७)

इति भगवदाराधनविधिः समाप्तः ॥ (पृ. ७२)

अथ श्रीपाञ्चरात्रे सात्वतामृत(सारे) द्वितीयपरिच्छेदः प्रारभ्यते । (पृ. ७२)

तत्र नीराजनपाराधनविधिरुच्यते । (पृ. ७२)

अथ पानप्रयाणे किञ्चिदुच्यते । (पृ. ८४)

इति श्रीमौञ्जायनकुलकलशपारावारसुधाकरनरसिंहसूरि-तनयेन श्रीपाञ्चरात्रशास्त्रपारङ्गतेन श्रीमच्चतुर्वेदिपरशठकोपराय-लब्धजनार्दनपादपाथोजकैङ्कर्यधुरन्धरेण श्रीनिवासभट्टार्येण विरचिते सात्वतामृते नीराजनविधिर्नाम प्रथमपरिच्छेदः ॥ (पृ. ९१)

अथ द्वितीयपरिच्छेदः प्रारभ्यते । तत्रादौ महोत्सवविधि-रुच्यते । (पृ. ९१)

निमन्त्रणदेवताः । (पृ. ९५-९७)

इति महारोहणक्रमः समाप्तः ॥ (पृ. १५१)

इति महोत्सवविधिः समाप्तः ।। (पृ. १६०)

इति अध्ययनोत्सवविधिः समाप्तः ।। (पृ. १६१)

इति वसन्तोत्सवविधिः समाप्तः ।। (पृ. १६४)

इति ...... योगानन्दमहाचार्येण विरचिते सात्वतामृते महोत्सवाध्याये पवित्रोत्सवविधिर्नाम द्वितीयः परिच्छेदः ।। (पृ. २१५)

अथ तृतीयपरिच्छेदः प्रारभ्यते । अथ स्नपनप्रयोगः उच्यते । (पृ. २१५)

२४ स्नपनानि, सहस्रकलशस्नपनम्, स्नपनकाले विशेषः

इति स्नपनविधिः समाप्तः ।। (पृ. २५१)

अथ कलापरिग्रहपूर्वकं मन्त्रबीजप्रतिष्ठाविधिरुच्यते । (पृ. २५२)

इति प्राकारप्रतिष्ठाविधिः । मण्डपादिप्रतिष्ठाविधिः । (पृ. २७३)

गोपुरस्थापनविधिः समाप्तः ।। सात्वतसारे प्रयोगसंपुटः समाप्तः ।। (पृ. २७४)

अथ सात्वतसारे तृतीयपरिच्छेदे बिम्बनिर्माणयोग्यशिला-संग्रहविधिः प्रारभ्यते ।(पृ. २७५)

अथ वज्रलेपप्रकारः प्रारभ्यते । (पृ. ३१६)

इति भावप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः । (पृ. ३२३)

अथ श्रीलक्ष्म्यादिदेवीनां सुदर्शनादीनां शङ्खोपाङ्गानां

च प्रतिष्ठाविधिरुच्यते । (पृ. ३२४)

इति .... योगानन्दभट्टार्येण विरचिते सात्वतामृते-
प्रधानादिविंशतितत्त्वप्रस्तवनकलशपरिग्रहपूर्वकनामपाद्धिनादि-
निखिलप्रतिष्ठाविधिर्नाम तृतीयः परिच्छेदः समाप्तः ॥ (पृ. ३२८)

—— ं ——

अथ जीर्णोद्धारणादिप्रायश्चित्तविधिरुच्यते । (पृ. ३२८)

इति जीर्णोद्धारविधिः । अथ ... प्रायश्चित्तविधिः । (पृ. ३३८)

इति प्रायश्चित्तविधिः । अथ संप्रोक्षणविधिः । (पृ. ३७७)

इति संप्रोक्षणविधिः । अथ ग्रामशान्तिविधिः । (पृ. ३८१)

इति ग्रामशान्तिविधिः । अथ शान्तिहोमविधिः । (पृ. ३८५)

इति .... योगानन्दभट्टार्येण विरचिते श्रीसात्वतामृते
जीर्णोद्धारादिप्रायश्चित्तविधिर्नाम चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥ (पृ. ३८८)

—— ं ——

अथ दीक्षाविधिरुच्यते । (पृ. ३८९)

अथ पञ्चसंस्कारप्रकारः । (पृ. ४०३)

अथोपदेशप्रकारः । (पृ. ४११)

शाण्डिल्य-औपगायन-मौञ्जायन-कौशिक-भारद्वाजाख्याः पञ्च
आचार्याः । एतेषां जन्मना गोत्रिगोत्रजः । (पृ. ४११)

नमः सकलकल्याणदायिने चक्रपाणये ।
विषमार्तजनाग्रानां समुद्धरणहेतवे ॥१८

भगवच्छास्त्रनिरतं भागवतपादसंश्रितम् ।
वन्दे श्रीगाङ्गेयमाचार्यं कृष्णबद्धस्वरूपशोभितम् ॥
भागवद्धर्मस्य तत्त्वज्ञमौपगायनदीक्षितम् ।
तीर्थाद्रिसंभवं वन्दे वासुदेवपदाश्रितम् ॥
अनन्तपुरसंभूतमनेकगुणभूषितम् ।
प्रपद्ये भागवाग्धीशं कौण्डिन्यगुरुसत्तमम् ॥
वासुदेवपदाम्भोजं पञ्चरात्रविशारदम् ।
सामाम्भोजसमुद्भवं प्रपद्ये कौशिकं गुरुम् ॥
भरद्वाजान्वयाम्बुधिं त्रिलोकीपावनकीर्तितम् ।
प्रपद्ये कृष्णमाचार्यं सज्जनानां मनोहरम् ॥
पञ्चरात्रार्थतत्त्वज्ञान् पञ्चास्त्रेषु धुरन्धरान् ।
पञ्चाचार्यान् प्रपद्येऽहं पञ्चकालविधितत्परान् ॥ (पृ. ४११)

(अथ) समयोपदेशः । (पृ. ४१३)

आचार्याभिषेकप्रकारः । (पृ. ४२१)

इत्याचार्याभिषेकविधिः सम्पूर्णः । (पृ. ४२४)

इति ... श्रीमदनन्तार्येण विरचिते श्रीसात्त्वतामृते दीक्षाभिषेकाधिकारनिर्णये पञ्चमः परिच्छेदः समाप्तः ॥ (पृ. ४२४)

एतद्ग्रन्थोक्तमार्गेण दीक्षितो भक्तिपूर्वकम् ।
यजेत् श्रीयदुगिरौ देवं लभते वाञ्छितं फलम् ॥ (पृ. ४२५)

इति सात्त्वतामृतं सम्पूर्णम् ॥ (पृ. ४२५)

अगस्त्यसंहिताव्याख्या

वरदराजयज्वना विरचिता

गवर्नमेण्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

D. १४०२७ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७६०६४ संख्या

पृष्ठसंख्या १-३८

आगस्त्यसंहिता · व्याख्या

ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवमुपास्महे ॥
उद्भासि कौस्तुभमणिप्रभास्तिमिरोपमं - - -
- - - - पक्षसा वहति कुङ्कुमितेन लक्ष्मीम् ।
तं शेषशायिनमशेषजगच्छरण्यं
नारायणं परमकारुणिकं प्रपद्ये ॥
गुरुप्रसादसंप्राप्तवेदवेदाङ्गदीपधीः ।
यज्वा वरदराजाख्यो मन्त्रान् व्याख्याति नैत्यकान् ॥ (पृ. १)

आनुपूर्व्या न पूर्वैस्ते व्याख्याता व्याकरोम्यहम् । (पृ. १)
केचित् - - - - वर्णयन्ति । (पृ. १७)

१४ पृष्ठपर्यन्तेषु उपोद्घातः प्रतीयते । २० पृष्ठतो ग्रन्थारम्भो द्रष्टव्यः ।

प्रह्लादोऽत्रिर्वसिष्ठश्च शुकः कण्वः पराशरः ।
विश्वामित्रो महातेजाः कपिलः शौनकमहर्षयः ॥ (पृ. २१)
याज्ञवल्क्यो भरद्वाजो जमदग्निस्तपोनिधिः ।
गौतमो मुद्गलश्चैव वेदव्यासश्च लोमशः ॥

अगस्त्यः कौशिको - - पुलस्त्यो मङ्कणस्तथा ।

दुर्वासास्तपतां श्रेष्ठो नारदः काश्यपस्तथा ।
अथापरश्च चतुर्विंशाः . . . . ॥ (पृ. २२)

इत्यास्य संहितायां सावित्री ब्रह्मविद्यायां प्रथमोऽध्यायः॥
(पृ. २५)

— ॰ —

गायत्र्याः शासनः, आशिता ब्रह्मणो मैत्रवाश्च । (पृ. ३२-३३)
इत्यास्य संहितायां सावित्री ब्रह्मविद्यायां द्वितीयोऽध्यायः॥
(पृ. ३३)

— ॰ —

ब्रह्मणानुकूलनानेन ब्रह्मसम्पादनं स्मृतम् । (पृ. ३८)
(एतावानेव ग्रन्थ उपलभ्यते)

— ॰ —

पाद्मसंहितातन्त्रम्

गवर्नमेण्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

D ५२९६ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७६०८६ संख्या

पृष्ठसंख्या १- २४५

॥ श्री ॥

पाद्मसंहितातन्त्रम्

ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवमुपास्महे ॥
शङ्खचक्रधरं विष्णुं चन्द्रकोटिसमप्रभम् ।
चतुर्भुजं पीतवासं सर्वाभरणभूषितम् ॥
प्रसन्नसौम्यवदनं विष्वक्सेनं नमाम्यहम् ।

भगवदुत्सवप्रारम्भप्रकरणम् । (पृ. १)

वेदोऽब्धिमन्थनसमुद्भवसारभूतं
भेदाद्रिभेदनविजात्मसुबोधरूपम् ।
नाथानुभूतिहयवक्त्रकृपैकपात्रं
वेदान्तदेशिकमहं प्रणमामि नित्यम् ॥ (पृ. २)

अष्टोत्तरशतसंहितासारश्रीपाञ्चरात्रादिप्रणालिकाप्रकारेण विष्णुकार्यजलसंहितोदिप्रकारेण -- (पृ. ५)

आळ्वारस्तोत्रम् -- गद्यत्रयम् -- यतिराजविंशति -- यतिराजसप्तति -- (पृ. ३९-४०)

इति श्रीपाञ्चरात्रे दीक्षाग्निकार्ये कुण्डलक्षणादिकीर्तनं नाम एकादशोऽध्यायः ॥ (पृ. ८१)

कृष्णवर्णं

वैष्णवीकरणं चाप सर्वकामफलप्रदम् ।

श्रोतुमिच्छाम्यहं देव ब्रूहि मे तथ्यानुक्रमम् ॥ (पृ. ८२)

आचारवर्णवर्णं

महाभारते — पृ. ११५

इति [पाद्मसंहितातन्त्रे] वासुदेवदैवत्ये कौण्डिन्य-प्रयोगः समाप्तः ॥ (पृ. १२४)

उत्सवादि प्रकरणं समाप्तम् ॥ (पृ. १२५)

श्रीवेङ्कटेश्वरं नत्वा पाञ्चरात्रागमोक्तिभिः ।

कृतयेऽस्य वक्ष्येऽहं प्रतिष्ठां पाञ्चरात्रतः ॥ (पृ. १२५)

नव खण्डाः कृताः .. ति .. वेङ्कटसूनुना ।

केशवेन जयन्त्येते नवखण्डा इवेक्षताम् ॥

यत्वेकवेदवेदवेदविचारशब्दशास्त्रार्थतत्त्ववेदसंहितापारगाः ।

ते सन्तोऽति श्रुतिसुसूपास दयातत्त्वार्थं पादानुराग दैवैः किमु दूषणा नहि ॥

(पृ. १३९)

इति श्रीपाञ्चरात्रे महोपनिषदि पाद्मतन्त्रे चर्यापादे ---

~~(पृ. १४०)~~

. . . . . . एकत्रिंशोऽध्यायः . . . . ॥ (पृ. १४०-१४१)

अथ पाञ्चरात्रसंहितासारश्रीपाञ्चरात्रादि-आगमवाक्य-संग्रहोऽत्र प्रदर्श्यते . . . (पृ. १४१)

इति श्रीपाञ्चरात्रे महोपनिषदि पाद्मतन्त्रे क्रियापादे प्रतिष्ठाविधिर्नाम अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १८७)

इति श्रीपाञ्चरात्रे विष्णुतन्त्रे वसन्तोत्सवविधानो नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १८९)

अथ कपिञ्जलसंहितायां प्रतिष्ठाकालनिर्णयो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. १९०) - १९२

अथ सनत्कुमारसंहितायां संक्षेपप्रोक्षणं नाम पञ्चविंशो-ऽध्यायः ॥ (पृ. १९२) - १९४

अथ अनिरुद्धसंहितायां शिबिरप्रतिष्ठा नाम चतुर्विंशो-ऽध्यायः ॥ (पृ. १९५-१९७)

अथ श्रीलक्ष्मीतन्त्रे द्वादशोऽध्यायः ॥ (पृ. १९७-२०३)

इति श्रीपाञ्चरात्रे सनत्कुमारसंहितायां संक्षेपप्रोक्षणं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २१२)

इत्याचार्यवरणादिगुरुवरणान्तम् ॥ (पृ. २३०)

अथाग्निकार्यविधिं व्याख्यास्यामः ॥ (पृ. २३५)

इति नित्यहोमविधिः ॥ (पृ. २३९)

इति महोत्सवविधिः ॥ (पृ. २४१)

इत्यग्निकार्यप्रयोगः समाप्तः ॥ (पृ. २४२)

इति श्रीपाञ्चरात्रे सनत्कुमारसंहितायां संक्षेपप्रोक्षणं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २४४)

(एवं पाञ्चरात्रानुसारी कश्चन पद्धतिग्रन्थः प्रतीयते) ।

मार्गवसंहिता (तन्त्रम्)

गवर्नमेंट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी
मद्रास
R १७३३ ८ संख्या

प्रतिलिपि
सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी
७८० पू९ संख्या
पृष्ठसंख्या १-१७२

श्रीभार्गवसंहिता (तन्त्रम्)

आगस्त्यं प्रति श्रीपरशुरामेणोपदिष्टा

सानुक्रमणिका

प्रथमाध्यायं शास्त्रावतरणम्

ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवमुपास्महे ॥ (पृ. १)

आगस्त्यं मुनिशार्दूलं महेन्द्रगिरिवरे स्थितम् ।
प्रणम्य प्रयता भूत्वा पप्रच्छुर्मुनिपुङ्गवाः ॥ (पृ. १)

इति भार्गवतन्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ७)

शास्त्रसंग्रहीतारः । (पृ. ७-८)

वासुदेवाराधनफलम् । (पृ. ८-१०)

इति भार्गवतन्त्रे द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १०)

हरिमन्दिरनिर्माणप्रकारः । (पृ. ११

इति भार्गवतन्त्रे तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १६)

वासुदेवप्रतिमानिर्माणप्रकारः । (पृ. १६)

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रे चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. २८)

प्रतिष्ठासंभाराः । (पृ. २८)

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रे पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. ३२)

प्रतिष्ठाविधिः । (पृ. ३३)

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रे षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. ४०)

वास्तुपूजा । पृ. ४१- जलाधिवासः - पृ. ४३

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. ४५)

यागमण्डपालङ्कार - बिम्बोत्थापन - नेत्रोन्मीलन - प्रतिसर - स्नपन - शयनाधिवास - कुम्भस्थापनादयः ॥ (पृ. ४५-५०)

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रेऽष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ. ५०)

कुम्भवाहन - भावहूयन - अग्निप्रतिष्ठा - तत्त्वहोम - वायुहोम - बलिदानविधि - दिक्कुम्भाधिवास - पूर्णाहुतयः ॥ (पृ. ५१-६०)

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रे नवमोऽध्यायः ॥ (पृ. ६१)

प्रतिष्ठा - रत्नन्यास - बेरस्थापने - आवाहन - आशीर्पूजा - प्रतिष्ठाफलश्रुत्यादयः ॥ (पृ. ६१-६७)

इति प्रतिष्ठाविधिः सम्पूर्णः ॥

इति श्रीपारमेश्वरतन्त्रे दशमोऽध्यायः ॥ (पृ. ६७)

अथ महोत्सवविधिरुच्यते । गरुडप्रतिष्ठा - भेरीताडनम् । (पृ. ६८-७३)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे एकादशोऽध्यायः ॥ (पृ. ७३)

उत्सवविधि - अधिवास - उत्सवकौतुक - कुम्भस्थापन - होम - बलिदान - यात्रा - मङ्गलोत्सव - जलद्रोणी - स्नापनोत्सव - महाकुम्भाभिषेक - अवभृथादयः ॥ (पृ. ७३-८४)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे द्वादशोऽध्यायः ॥ (पृ. ८५)

मण्डलरचना - पुष्पयागश्च ॥ (पृ. ८५-९०)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ उत्सवविधिः संपूर्णः ॥ (पृ. ९०)

उद्वाहविधिः ॥ (पृ. ९०-९६)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे चतुर्दशोऽध्यायः ॥ (पृ. ९६)

विविधप्रतिष्ठा । (पृ. ९६-१००)

इति (श्रीभार्गवतन्त्रे) पञ्चदशोऽध्यायः ॥ (पृ. १००)

समाराधनविधिः । प्रबोधन - भूतशुद्धि - मानसाराधन - पात्रपरिकल्पन - योगपीठ - आवाहनादयः ॥ (पृ. १००-१०७)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे षोडशोऽध्यायः ॥ (पृ. १०७)

हवनविधिः । साग्निस्थापनम्, होमद्रव्याणि, होमद्रव्यमानम्, अग्न्यवधारणम्, पूर्णाहुतिः ॥ (पृ. १०७-११४)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे सप्तदशोऽध्यायः ॥ (पृ. ११४)

निर्माल्यम् ।। (पृ. ११५-११७)

इति श्रीभार्गवतन्त्रेऽष्टादशोऽध्यायः ।। (पृ. ११७)

बालालयम् ।। (पृ. ११८-१२१)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे एकोनविंशोऽध्यायः ।। (पृ. १२१)

स्नपनविधिः । कलशम्, नवरत्नानि, फलोदकम्, मलशोधम्, स्नानीयम्, गन्धजलम्, अक्षताम्बु, यवाम्बु, पाद्यम्, अर्घ्यम्, आचमनीयम्, पञ्चगव्यम्, कषायाम्बु, शान्ति वारि, मङ्गलाम्बु, सर्वौषधयः, सर्वगन्धः, मूलौषधयः, चूर्णकुम्भम्, मृदम्बु, द्रव्यदेवता, महास्नपनकल्पम् - वासुदेवस्नपनम्, पारमेष्ठ्यस्नपनम्, प्राजापत्यस्नपनम्, कौबेरस्नपनम्, कल्याणस्नपनम्, अपराजितः ।। (पृ. १२२-१३३)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे विंशोऽध्यायः ।। (पृ. १३३)

पवित्रोत्सवः ।। (पृ. १३३-१३९

इति श्रीभार्गवतन्त्रे एकविंशोऽध्यायः ।। (पृ. १३९)

प्रायश्चित्तविधिः ।। (पृ. १४०-१५०)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे द्वाविंशोऽध्यायः ।। (पृ. १५०)

संप्रोक्षणम् ।। (पृ. १५०-१५२)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे त्रयोविंशोऽध्यायः ।। (पृ. १५२)

अष्टाक्षरमन्त्राधिकारी, शुद्धाभिषमार्गी ।। (पृ. १५३-१५८)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे चतुर्विंशोऽध्यायः ।। (पृ. १५८)

पञ्चमाध्यायीभागः ॥ (पृ. १५८-१६२)

आदिनाथेनोपादानैर्ज्ञानस्वरूपयोगसारवेदः । (पृ. १५८)

इति शास्त्रं महादिव्यं गृहीतं भार्गवान्मुनेः ।

उमाधीशात्तथाचैव अगस्त्यो भार्गवादृषिः ॥ (पृ. १६२)

इति श्रीभार्गवतन्त्रे पञ्चविंशोऽध्यायः ॥

ग्रन्थस्य परिसमाप्तः ॥ (पृ. १६२

विषयानुक्रमणिका ॥ (पृ. १६३-१७२

शिवयोगीशानोऽत्र जीवब्रह्मणोरद्वैतवादः कुतोऽपि लोकरीतः ।

कश्यपोत्तरसंहिता

गवर्नमेण्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

D ५२१५ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी

७८०८० संख्या

पृष्ठसंख्या १-१२२

गर्भाधानं पुंसवनं सीमन्तं जातकर्म च ।।
नामकर्मान्नसंस्काराश्चूडोपनयने तथा ।
विवाहः प्रेतसंस्कारः संस्कारा दश वा स्मृताः ।। (६.५)

(इमे वैखानससूत्राणां संस्काराः]

कश्यपोत्तरसंहिता

नारदः

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद ।
वर्णान् वर्णाश्रमाचारान् वक्तुमर्हसि मे प्रभो ॥

काश्यपः

वर्णाश्रमांस्तु तद्धर्मान् शृणु वक्ष्यामि यत्नतः । (पृ. १)
स्मार्ताः शैवा वैष्णवाश्च त्रिविधा ब्राह्मणाः स्मृताः । (पृ. २)
स्मृत्युक्तपाञ्चरात्रोक्तसमाचारपरायणाः ।
वैष्णवास्ते समाख्याताः सर्वेषां ते गरीयसः ॥ (पृ. २)
श्रोत्रियं श्रेष्ठभूतानां कल्कक्रोधादिदोषहीनाम् । (पृ. ३)
शूद्राणाम् अष्टधा भेदः । (पृ. ५)

इति श्रीकश्यपोत्तरसंहितायां वर्णाश्रमकाण्डे वर्णाश्रमाचारविधिर्नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ (पृ. ९)

इति श्रीकश्यपोत्तरसंहितायां वर्णाश्रमकाण्डे शूद्रशुद्धिहोमो नाम एकोनविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १४)

इति ... शूद्राणां संस्कारविधिर्नाम विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १७)

इति ... जातकर्माद्युपनयनान्तविधिर्नाम एकविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २३)

इति .. शूद्रवैष्णवविवाहो नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २९)

इति रुद्रयामलोत्तरसंहितायां वर्णाश्रमकाण्डे वैष्णव-
शूद्रप्रेतसंस्कारसंचयनं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ४०)

... पुनः संस्कारदशाहैकोद्दिष्टविधिर्नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ४५)

... वैष्णवशूद्रप्रेतश्राद्धविधिर्नाम नारायणबलिसपिण्डी-
करणप्रकरणं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ६८)

अथ वैष्णवशूद्राणामन्तराणां महीपते ।
पञ्चसंस्कारकरणं ब्रूहि विस्तरतो मम ॥ (पृ. ६८)

... शूद्रवैष्णवपञ्चसंस्कारविधिर्नाम षड्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ७३)

... नारायणबलिपञ्चसंस्कारसम्भारविवरणं नाम
सप्तविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ७७)

... शूद्रवैष्णवनित्यकर्मादिकृत्यं नामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ८९)

कलौ नष्टौ क्षत्रवैश्यौ ब्राह्मणः शूद्र एव च ।
द्वावेव वर्णौ नागेश संस्थितौ तत्र नन्दन ॥ (पृ. ९१)

... शूद्रवैष्णवशुद्धिर्नाम एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. १०५)

असंस्कृतानां शूद्राणामन्तराणां महीपते ।
नित्यकृत्यं वद ब्रह्मन् श्रोतुमिच्छामि साम्प्रतम् ॥
स्त्रीणां च विष्णुभक्तानां सामान्यानां विशेषतः । (पृ. १०५)

... वर्णकाण्डे संस्कारहीनशूद्रवैष्णववर्णनित्यकृत्यं नाम
त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ. ११०)

कथं प्रतिमादिकं स्प्रष्टुं शूद्राणां विष्णुसेविनाम् ।

दर्शनादिकर्तव्यं चापि वद सर्वं विशेषतः ॥ (पृ.११०-१११)

इति ... पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.११४)

इदानीं श्रोतुमिच्छामि स्त्रीणां वृत्तं विशेषतः । (पृ.११४)

इति ... षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.११७)

श्रीकृष्णमूर्तेर्दैवज्ञ शङ्खचक्रधरस्य च ।

तथान्यजनपात्राणां प्रतिमायाश्च विशेषतः ॥

प्रतिष्ठाप्रोक्षणविधिः सम्यगुक्ता त्वयाधुना ।

किमन्यच्छ्रोतुकामोऽस्मि वद पन्नगसत्तम ॥

इति काश्यपज्ञानसंहितायां कर्मज्ञानकाण्डे भगवत्प्रतिष्ठा-प्रोक्षणसुदर्शनपाञ्चजन्यपात्रादिप्रतिष्ठाप्रोक्षणविधिर्नाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ (पृ.१२२)

अत्र प्रारम्भे १-१७ अध्याया न सन्ति । अत्रापि ग्रन्थस्य अपूर्ण एव प्रतीयते ।

पारमेश्वरविवृतिः

नृसिंहयज्वना विरचिता

गवर्नमेण्ट ओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

R १६५८ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वती भवन पुस्तकालय, वाराणसी

७६०६१ संख्या

पृष्ठसंख्या १– २८३

पारमेश्वरविवृतिः

पारमेश्वराध्यायानुक्रमणिका

शास्त्रावतारः प्रथमे ज्ञानकाण्डे तथैव च ।
द्वितीये स्नानशुद्ध्यादि तृतीये भूतशुद्धिका ॥
चतुर्थे मन्त्रविन्यासः पञ्चमे मानसार्चनम् ।
षष्ठे तु बेरपूजा स्यात् सप्तमे वह्नितर्पणम् ॥
अष्टमे गारुडी पूजा विष्वक्सेनार्चनं तथा ।
नवमे कालसंक्लृप्तिर्दशमे साङ्गवैभवम् ॥
एकादशे द्वारदेवा द्वादशे तु पवित्रकम् ।
त्रयोदशे तु शयनं स्नपनं च चतुर्दशे ॥
प्रतिष्ठा पञ्चदशके षोडशे चाङ्कुरार्पणम् ।
उत्सवः सप्तदशके चरोरष्टादशे विधिः ॥
निष्कृतिश्चैकोनविंशे विंशे चैव तुलाविधिः ।
एकविंशे स्वर्णगर्भे द्वाविंशे प्रोक्षणक्रमः ॥
ऊर्ध्वं चतुर्भिरध्यायैः सौदर्शनविधिक्रमः ।
इत्थं प्रवृत्तैरध्यायैः पारमेश्वरसंहिता ॥ (पृ. १)

योगवासिष्ठे – पृ. १,

युक्तियुक्तं वचो ग्राह्यं मयुक्तं बालकादपि ।
अन्यत्तृणमिव त्याज्यमप्युक्तं पद्मजन्मना ॥ (पृ. १)

ॐ पारमेश्वरटीकायां सहस्रत्रयषट्शतैः ।
श्लोकैर्मितैर्विरचितः सन् प्रीणातु मम रङ्गराट् ॥ (पृ. २)
भगवच्छास्त्रतत्त्वज्ञसौम्यजामातृदेशिकम् ।
तोताद्रिसम्भवं वन्दे वासुदेवैकतत्परम् ॥
भगवच्छास्त्रतत्त्वज्ञसौम्यजामातृवंशजम् ।
श्रीरङ्गराजभट्टार्यं वन्दे रङ्गपदार्चकम् ॥
भगवच्छास्त्रतत्त्वज्ञं कौशिकान्वयभूषणम् ।
अप्पयार्यगुरुं वन्दे केशवाराधने रतम् ॥ (पृ. २)
सनन्दनादिमतिमद्भिः कृतं शास्त्रं ह्यद्यमल्पधीः ।
तथापि भगवच्छास्त्रभक्तिर्मां समचोदयत् ॥
प्रणम्य प्रेरकं वाच्यं स्वबोधाय यथामति ।
पारमेश्वरपद्यानां विवृतिः क्रियते मया ॥ (पृ. ३)

भगवान् शाण्डिल्यः ··· पृ. ३

एकायनोपनिषद् – पृ. ४, ८,

महाभारत – पृ. ३-४, ६, २०७, २४०,

सप्त पदार्थाः: ब्रह्माध्यात्मकर्मादिभूतदैवाधियज्ञप्रयाणकाल-भावत्वस्वरूपत्वतादयो गीतोक्ताः । यद्वा शाण्डिल्योक्ता इत्यभिप्रायः । (अत्र विस्तारो ग्रन्थ एव द्रष्टव्यः - पृ. ४-७)

त्रयोदशविधं कर्म – पृ. ७

द्वादशाध्यात्म – पृ. ७

एकायनसंहितायाम् – पृ. ६

पादपञ्चकात्मेन तत्त्वाधिकरणारम्भाद्ये प्रतिपादितम् । (पृ. ६)

अहिर्बुध्न्यसंहिता – पृ. ६, २५, २०५, २७१, २७५, २८२,

दशविधसंहितानामानि । (पृ. ६)

परमसंहिता --- पृ. ७

पौष्करसंहिता --- पृ. ७, ११, १४, २४, ३५, ३९, ४१, ५२, ५३, ५४, ५६, ६९, ७०, ७६, ८२, ८६, ८९, ९४, १०५, १०६, ११२, ११३, ११५,

पाद्मे – पृ. १२, १३, २८, ३१, ३३, ५१, ५५, ५९, ६१, ६३, ६४, ६५, ७६, ७७, ७९, ९३, १०५, १०८, ११५, १४२, १४९, १५३, १५७,

इति श्रीपञ्चरात्रे पारमेश्वरविवृतौ श्रीसम्पत्कुमारसूनु-श्रीनृसिंहयज्वविरचितायां ज्ञानकाण्डे प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. १४)

पाञ्चरात्रशब्दस्य व्युत्पत्तिर्दर्शिता पौष्करे – पृ. १५

संहितास्वरूपमप्यत्रैव विवृतम् – पृ. १५

अत्रापि च शब्दः क्रियाकाण्डारम्भद्योतकः, ज्ञान-काण्डस्य लुप्तत्वात् । (पृ. १५)

द्वितीयेऽथ स्नानाद्यमाराधनसाधनम् ।

स्नानाद्यनन्तरं सन्ध्यादि नित्यकर्म प्रपञ्च्यते ॥ (पृ. १५)

विष्णुस्मृतिः – पृ. १५,

देवलः – पृ. १७

इति पारमेश्वरव्याख्यायां .. क्रियाकाण्डे द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. २०)

काठकनारदीयवचन - पृ. २३

ज्योत्स्ना - पृ. २३, २८, ३३, ४१, ४३, ४८, ५०, ६०, ६९, ७२, ७५, ८०, ८१, ८९, ९०, १०५, १३२, १७५, १७७,
लक्ष्मीतन्त्रे - पृ. २४, २९, ३४, ४०, ४२, ४३, ४४, ४९, ५०, ६०, ६१, ७२, ७७, ८९, १६९, १७१, २०५,
कारणागमकालाग्निकूर्मपारमपाद्मपङ्कजसंहिताः

सुषुप्तिः । स्वप्नजाग्रतोरेवमुन्नेयम् । (पृ. २५)

याज्ञवल्क्यः - पृ. २५

विष्णुसंहितायाम् - पृ. २५-२६,

गर्भोपनिषद् - पृ. २८,

पुर्यष्टकम् - पृ. २९

अत्र तृतीयेऽध्याये भूतशुद्धिप्राणायामादिप्रसङ्गेन आध्यात्मिको विषयोऽपि वर्णितः ॥

- इति पारमेश्वरविवृतौ ... तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ३१)

तृतीये स्थानपात्राणां शुद्धिश्च करयोः स्मृता ।
दीक्षन्यप्राणायामाभ्यां द्विविधा भौतिकी क्रिया ॥
प्रोच्यते तत्र प्राणादाय शुद्धकल्याणविग्रहे ।
विन्यासः कौस्तुभादीनामभितो मन्त्रनायकम् ॥ (पृ. ३२)

... पारमेश्वरविवृतौ .. चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. ३४)

अथ पञ्चमटीकायां मतिर्मेऽत्र प्रवर्तते ।
कुर्वीत चित्तयागेऽस्मिन् तत्त्वार्थैः स्वनुष्ठिते ॥ (पृ. ३४)

यौक्तिकार्थोपपादकत्वादस्य तदनन्तरोपादानम् । (पृ. ३५)

कालाग्निकूर्मस्वरूपमाह - पृ. ३६

नित्योदितलक्षणं पौष्करे - पृ. ३७, ८९, १६०, २७८,

... पारमेश्वरविवृतौ ... पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. ४५)

षष्ठे मानसयागस्य दृढीकरणसिद्धये ।

[illegible] बाह्योऽर्घ्यवासना शास्त्रे बहिर्यागः प्रपञ्च्यते ॥ (पृ. ४६)

विष्णुतत्त्वसंहिता पृ. ४६, ७८, ९७,

सात्वततन्त्रः - पृ. ४८, ५१, ५९, ६०, ६२, ६५, ६६, ७५, ८९, ९३, ११०, १६०, १६४, १६९, १७१, १[illegible]२, १७७, १८८, १९३, २०९,

पाद्म-लक्ष्मीतन्त्र-पौष्कर-वैखानस-शौनकादिग्रन्थेभ्यः । - पृ. ४८

वर्णात्मकः अकचटतपयशाः । (पृ. ५३)

... आगमसिद्धान्ताविलक्षणमन्त्रसिद्धान्त ... आगम-
सिद्धान्तीनां त्रिप्रकारस्थित्यधिकारभेदाः पत्रे द्रष्टव्याः । (पृ. ५७)

श्रीमद्भागवते एकादशस्कन्धे .. श्रीपरिचर्यापि विधानम् । - पृ. ५८

आराधनं नाम सर्वकामीनं मन्त्रेण पञ्चकालेषु प्रादुर्भवः । (पृ. ५[illegible]

सकलीकरणक्रिया न्यासरूपा । (पृ. ६०)

अनिरुद्धसंहिता - पृ. ६४, १२७, १३०, १८९, १९५, १९९,

वैखानसोक्तं - पृ. ६६, ९३, ९६, ११४,

लक्ष्य हेतु पाञ्चरात्रवैखानसभेदः : पृ. ६६

.... पारमेश्वरपद्मक्रियाकाण्डे अष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ. ७०)

मन्त्रे मन्त्रजिह्वान्ता ..... जन्तुसंपर्यया ।

बाह्यान्तर्यागयोः [illegible] ॥ (पृ. ७०)

विष्णुसंहितो - पृ. ७७, ११५, १२३, १४१,

मनुवचने - पृ. ७८, ८८, ९९,

अनुयागो नाम निवेदितान्नेन सह पाकपात्रावशिष्टेन साम्बुफलादिना च यो यागः क्रियते सोऽनुयागः। अनुभूतजीवात्मासिद्धपर्यन्तत्वाच्चायमनुयाग इत्यपि ग्राह्यः। (पृ. ८६)

तथा च पौष्करे - पृ. ८६

नारदीये - पृ. ८६, १०५, ११४, १५३, १८९, २२८,

सहस्राम्नाये - पृ. ८६, ११२, १६८,

अथ योगं विधत्ते - पृ. ८७

पञ्चधा वासुदेव-सङ्कर्षण-प्रद्युम्नानिरुद्ध सत्याद्यैनाम् - पृ. ८८-८९
पृ. १४३,

निर्गोदितानामीति बहुवचनेन शान्तोदितपरात्पर वासुदेवाच्युतायोऽपरव्यूहभेदाः संगृह्यन्ते। (पृ. ८९), ९३,

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... सप्तमोऽध्यायः॥ (पृ. ९१)

गरुडपुराणे - पृ. ९२,

अष्टमेऽस्मिन् परीवारपूजनोक्तिप्रसङ्गतः।
मण्डलक्षणपूर्वं हि तान्त्रिकार्चनमीरितम्॥ (पृ. ९७)

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... अष्टमोऽध्यायः॥ (पृ. ९७)

नवमे सर्वकर्माणि नाडिकानां विभेदतः।
उक्तं पूर्णार्चनासिद्धयै स्पष्टं विभजते मुनिः॥ (पृ. ९८)

[illegible]। - पृ. ९९

सात्वतपौष्करजयाख्यादीनि - पृ. ९९

विष्णुतन्त्रे – पृ. १०१, २३१,

ज्ञानार्णवपञ्चतन्त्रे – पृ. १०२,

नारदसंहितायाम् – पृ. १०४

- - - परमेश्वरपद्धतौ - - नवमोऽध्यायः ॥ (पृ. १०६)

ब्रह्माण्डपुराणे – पृ. ११२,

व्याख्याते परमागमे शैवागमाद् संहितादिभेदः । (पृ. ११६-१७)

दिव्यादिशास्त्रे त्रैविध्यं यथार्थ प्रतीतोदितः । (पृ. ११७)

- - - परमेश्वरपद्धतौ - - दशमोऽध्यायः ॥ (पृ. ११७)

पौष्कर – पृ. १२४, १३६, १३९, १४८, १६१, १६२, १६४, २१५, २२१, २३९, २४९, २५०,

तत्त्वसार – पृ. १२४,

कामिक – पृ. १२४,

श्रीमद्धाराद्[illegible]रकन्दप्रबलतन्त्रादिषु । (पृ. १२५)

प्रासादवरणादेवानां लक्षणोऽभिप्रसङ्गतः ।

कालि वेशान्प्राधीनानां भेदस्तन्त्रानीरितम् ॥ (पृ. १२५)

- - - परमेश्वरपद्धतौ - - एकादशोऽध्यायः ॥ (पृ. १२५)

द्वादशो मन्दपाचारप्रच्युतेः परिपूर्वकम् ।

पवित्रारम्भं महत्कर्म कीर्त्यते मुनिनायराम् ॥ (पृ. १२६)

मायुक्तं प्रमाणैश्चर्यम् । (पृ. १२७)

वैष्णवमण्डलक्षणानि जपारम्भोक्तानि । (पृ. १३३-१३४)

पैरवीनर्तनलक्षण – पृ. १३६

...... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... द्वादशोऽध्यायः ॥ (पृ. १३८)

त्रयोदशे तु शयनं प्रबोधोत्सवमध्यतः ।

चातुर्मास्यस्य नियमाः प्रोच्यन्ते मुनिनोदयात् ॥ (पृ. १३८)

अस्य च विस्तरः पौष्करे द्रष्टव्यः - पृ. १३९

...... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... त्रयोदशोऽध्यायः ॥ (पृ. १४०)

अत्र पञ्चोपनिषन्मन्त्राः । (पृ. १४२)

अर्ध्यातनमध्यपाद्यप्रस्तवनप्रतिपादका ग्रन्थाः सर्वकोशेषु पतिताः, विज्ञैः कोशान्तरेषु द्रष्टव्याः । (पृ. १४७)

. पुरुषद्वयालापे प्रातीतिकैः पाषाणोरदीपयोः कृत्स्नोपाध्यायपर्यैर्द्रष्टव्यः । (पृ. १५३-१५४)

भारद्वाजस्मृतिः - पृ. १५६, २१९;

ईश्वरसंहिता - पृ. १५८,

सुदर्शनपदद्वन्द्वशतपत्रमकरन्दालिट् ।

श्रीसिंहपञ्चवक्त्रोऽयं रमते तत्पदाम्बुजे ॥ (पृ. १५८)

...... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... चतुर्दशोऽध्यायः ॥ (पृ. १५८)

सिद्धान्तोक्तेन मन्त्रसिद्धान्तोक्तेन । (पृ. १६०)

पाद्मे - पृ. १६३, १७६, १८२, १८७, १८९, १९०, १९१, १९३, १९४, १९८, २१०, २१५, २१८, २२३, २२८, २३०, २३२, २३६, २४१, २४६, २४४,

एकायनमार्गेण - पृ. १६८, १७१, २४१,

भाष्यकार (रामानुज) ? - पृ. १६८,

विशाखयूपलक्षणम् - पृ. १६९, १८८,

(नाम)

आधिवासनं, * ... : संस्कारतत्त्वशेषः। – पृ. १७२

शब्दकल्प वेदवर्णादिकम् । (पृ. १७३)

सुदर्शनेऽप्यष्टमौ सन्नाम्नामपि विकृतौ।(पृ. १७४)

पञ्चकं चक्रनामान्तरनीत कुर्यात्सकम्, चतुरात्मानि अनन्तचक्रनीलकूर्मात्मानि । (पृ. १७७)

षडक्षरः । (पृ. १७९-१८०)

अध्यायेऽस्मिन् पञ्चदशो जलादिवासनादीनि: ।

प्रतिष्ठाजीर्णोद्धारविधिरत्यन्तं नीराजनं स्नानम्॥ (पृ. १८५)

---- पारमेश्वरविकृतौ ... पञ्चदशोऽध्यायः॥ (पृ. १८५)

विश्वामित्रसंहिता – पृ. १९२,

पारमेश्वरे – पृ. १९२, २००,

---- पारमेश्वरपद्मविकृतौ ... षोडशोऽध्यायः॥ (पृ. १९३)

श्रीमद्भागवते – पृ. २०४,

महोपनिषदर्थानां मन्त्राणामेव प्रत्यक्षत्वेन तत्संहितायां प्रतिपादितत्वात् । (पृ. २०५)

वासिष्ठसंहिता – पृ. २०५,

---- पारमेश्वरपद्मविकृतौ ... सप्तदशोऽध्यायः॥ (पृ. २०७)

वैभवं पद्मनाभादि, प्रादुर्भावो मत्स्यादिः, प्रादुर्भावान्तरं विविधशिवादिदोर्बाहुः । (पृ. २०९, २४९)
(" पद्मनाभादयः)

---- पारमेश्वरपद्मविकृतौ ... अष्टादशोऽध्यायः॥ (पृ. २१७)

सात्वत - पृ. २१८, २४९, २५९,

देवलः - पृ. २१८,

सात्वती भवति निष्ठा येषां ते सात्वता एकान्तिनः।(पृ. २२१)

आगमप्रामाण्यादिषु - पृ. २२१

विष्णुवैभविके - पृ. २२४

पाद्मोद्भवसंहितायाम् - पृ. २३२,

स्मृत्यर्थसारे - पृ. २४२,

स्मृतिरत्नावल्याम् - पृ. २४२,

आगमसिद्धान्तस्य एकायनोपनिषत्स्वरूपतां - पृ. २४६

एकमूर्तिप्रधानं तन्मन्त्रसिद्धान्तमुच्यते।

चतुर्मूर्तिप्रधानं च यत्तदागमपूर्वकम्॥ (पृ. २४७)- पाद्मे

नैगमोदयपीवराकुण्डलमिदं शास्त्रं समस्तं हरे -

वक्तारः स्वकृतैकसाधकतया गुर्वादयो सद्गुणाः।

तत्पादाम्बुजसेवनं सुखकरं सन्तापचिन्ताहरं

मार्गात् सात्वतसं तदेव दिशते त्वं नो गरीयान् गुरुः॥ (पृ. २५१)

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... एकोनविंशोऽध्यायः॥ (पृ. २५२)

विंशैकविंशाध्याययोः ... कर्माभिधाय इदानीं द्वाविंशा-

ध्याये महाशान्तिकर्म भावसंप्रोक्षणाख्यं ... पृ. २५२-२५३

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... द्वाविंशोऽध्यायः॥ (पृ. २५४)

अतीतेतिहासजनैत आदौ बुद्धपूर्णकनीतन्य विद्यानन्द्र.

सारसमुच्चय - रघाङ्करहस्य - सुदर्शनसंहितादिग्रन्थेषु । (पृ. २६६)

विद्यानन्दोक्तैः - पृ. २६७,

विष्णुपञ्चरात्रादिकागमात् । (पृ. २६७)

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २७०)

जागज्जमन्दाम् - पृ. २७२,

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २७५)

दिव्यात् संकर्षणादेशात् मकुन्देन समाधिना ।

सर्व आथर्वणो वेद अधीतस्तु शनैः शनैः ॥

सम्पूर्णतानतस्तस्माद् यथो वृतमीवो हृतम् । (पृ. २७७)

अतोऽस्मो मानसो यागः सम्यक् तत्त्वार्थदर्शनात् ।

होमश्च तादृशो वास्य संक्षेपेण प्रदर्शितः ॥ (पृ. २८०)

... पारमेश्वरपद्यविवृतौ ... पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २८१)

वेदसम्मिते मूलवेदाथर्वणसमुद्धृते । (पृ. २८२)

(समाप्तौ किमप्यंशो नास्ति, एकः श्लोको द्वौ वा श्लोकौ ।)

इति श्रीसम्पत्कुमारसूनुश्रीनृसिंहयज्वाविरचितायां पारमेश्वर-
पद्यविवृतौ क्रियाकाण्डे षड्विंशोऽध्यायः ॥ (पृ. २८३

— ◦ —

महासनत्कुमारसंहिता

गवर्नमेण्टओरियण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी

मद्रास

R. ३४५६ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वती भवन पुस्तकालय, वाराणसी

७६०६२ संख्या

पृष्ठसंख्या १ – ३५६

पाञ्चरात्रसंहितायां सनत्कुमारप्रोक्तायां

शिवरात्रारम्भः

श्रीसनत्कुमार उवाच

शिवरात्रं प्रवक्ष्यामि यथाह भगवाञ्छिवः ।
तिथियागादिसर्वं तु समासोक्त्या ब्रवीमि तत् ॥ (पृ. १)
आराधनक्रमं वक्ष्ये यथावत्तन्निबोधत । (पृ. २)
अग्नियागादीति प्रोक्तो ब्रह्मयागं ब्रवीमि वः । (पृ. ४)
पूजाविधिमतो वक्ष्ये यथावत्तन्निबोधत । (पृ. ६)
ब्रह्मरात्रे प्रतिष्ठोक्ता विष्णोर्नारायणस्य च । (पृ. ७)
तिथियागं प्रवक्ष्यामि क्रमशः परमोर्जितः । (पृ. ७)
ततो चन्द्रयागं तु प्रवक्ष्यामि यथाविधि । (पृ. ८)
मध्यमांशेऽपरांशे च - - - पूजयेत्तन्त्रवित्तमः ॥ (पृ. ९)
धनेशयागः संप्रोक्तो गणेशस्य [illegible] प्रवक्ष्यते । (पृ. ९)
- - - सोमयागं तु ब्रवीमि ते । (पृ. ११)
तिथियागमतो वक्ष्ये शान्तिपुष्टिप्रवर्धनम् । (पृ. १२)
- - - . स्कन्दयागं ब्रवीमि ते । (पृ. १२)
- - सूर्ययागं ब्रवीमि ते । (पृ. १५)
ब्रह्मरात्रे ततो मन्त्रो ब्रह्मणो मन्त्रकोऽष्टकं । (पृ. १६), १७
वक्ष्यामि तिथियागं तु सर्वसम्पत्करं परं । (पृ. १७)

- - - - - - - रुद्रयागं प्रवक्ष्ये वैः । (प. १७)

- - - - - - - अतःपरं सङ्कीर्तितम् । (प. २०), २५,

- - - - - - - देवीयागं ब्रवीमि वः । (प. २१)

दुर्गायाग इति प्रोक्तो मदयागं ब्रवीमि वः । (प. २४)

मदयाग इति प्रोक्तः शत्रुयागं ब्रवीमि वः । (प. २६)

शत्रुयाग इति प्रोक्तो विष्णुयागं ब्रवीमि वः । (प. २८)

विष्णुयाग इति प्रोक्तः कामयागं ब्रवीमि वः । (प. ३०)

कामयाग इति प्रोक्तः आग्नेययागं ब्रवीमि वः । (प. ३२)

आग्नेययाग इति प्रोक्तः लोकयागं ब्रवीमि वः । (प. ३५)

इति श्रीशिवरहस्ये महासंहितायां सनत्कुमारप्रोक्तायां पञ्चसहस्रिकायां संहितायां शिवरहस्ये तिथिप्रशंसने नाम प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥ (प. ३७) ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रलक्षणमुत्तमम् ।
मैत्रावरुणे तथाग्नेय सौम्याग्नेयात्मकाश्चैव च ॥
मन्त्रास्तु त्रिविधा स्त्रीपुन्नपुंसकाः सर्वसाधकाः । (प. ३७)
प्राणिनां च यथा जीवः शरीराणां यथा मनः ।
तथा बीजानि मन्त्राणां जीवभूतानि सर्वशः ॥ (प. ३८)

वर्णैश्च यथाः ·· पञ्चाशैस्साद पञ्चाशतानि · विसर्जनीयान्तं बिन्दुकम् । (प. ३९)

महेन्द्रसंहितायां तु ग्रन्थो नामेति लाघवः । (पृ. ४०)

दीपन-संमीकरण-सकलीकरण-विकलीकरणादिलक्षणानि । — पृ. ४०

... शिवरत्ने मन्त्रलक्षणं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ४१)

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रवादाधिपं परम् । (पृ. ४१)

चतुःशताक्षरी विद्या प्रोक्ता पद्मोद्भवे तु सा ।

महाविद्येति या प्रोक्ता ब्रह्मतन्त्रे स्थिता तु सा ॥ (पृ. ४२), ४४, ४५

विशेषमन्त्र वक्ष्यामि शिव वादे यथाविधि । (पृ. ४५)

... शिवरत्ने मन्त्रवादो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ६४)

अथातः संप्रवक्ष्यामि क्रमात् पारिषदेश्वरात् । (पृ. ६४)

... शिवरत्ने भूतविद्या नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. ६६)

... शिवरत्ने हविर्निवेदनं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. ७१)

अथातः संप्रवक्ष्यामि पुष्पाध्यायं यथाविधि । (पृ. ७२)

... शिवरत्ने पुष्पकथनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. ७६)

पत्रभेदविधानं तु वक्ष्ये चार्चनिकाश्रयम् । (पृ. ७६)

... शिवरत्ने पत्रभेदो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. ८०)

... शिवरत्ने स्नपनविधिर्नामाष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ. ९८)

पुष्पयागविधानं तु इन्द्रतन्त्रे प्रकीर्तितम् । (पृ. १०५)

परिवारक्रमश्चापि रुद्रतन्त्रे प्रकीर्तितः । (पृ. १०५)

... शिवरहस्ये उत्सवाध्यायो नाम नवमोऽध्यायः ॥ (पृ. १०६)

शिवरहस्यादीनि श्रोत्रादिकृतरहस्यं ततः परम् । (पृ. १११)

... शिवरहस्ये मण्डलाध्यायो नाम दशमः सर्गः ॥ (पृ. १११)

" शिवरहस्यं समाप्तम् "

नाभिरहस्यं प्रवक्ष्यामि यथाह भगवान् पुरा ।

पञ्चज्ञानात् यथावत्तु ज्ञायतां मन्त्रपूर्वशः ॥ (पृ. १११)

आनिगनेत्रपादनेत्रोस्वाध्यायाः । (पृ. ११२-११३)

योगाग्निस्मयात् । (पृ. ११३-११८)

जडद्रुमपुत्रो योगाः स्यादुत्तः पश्चोद्भवे किल । (पृ. ११३)

... नाभिरहस्ये ज्ञानाध्यायो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ११९)

मुद्राध्यायं प्रवक्ष्यामि सर्वमेव यथातथम् । (पृ. ११९)

... नाभिरहस्ये मुद्राध्यायो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १२९)

... नाभिरहस्ये योगाध्यायो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १४१)

एते भागवताः प्रोक्ता यान्ति याकृतचारिणः । (पृ. १४७)

... नाभिरहस्ये तीर्थाध्यायो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. १४८)

अतः परं तु वीरशैवस्य प्रजारहस्ये पुरा किल । (पृ. १५२)

... नाभिरहस्ये पुण्ययोगो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. १५३)

महेन्द्रसंहितायां तु .... । (पृ. १५३)

... नाभिरहस्ये भविष्यं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. १६०)

... नाभिरहस्ये पञ्चयोगविधिर्नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. १६८)

... आगोरान्ते गायत्र्यादिविनियोगो नामाष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ. १९७)

वैदिका ब्राह्मणानां तु मन्त्रा उक्ता विशेषतः ।

तथैव तु संयोज्या मन्त्रा वैदिकतान्त्रिकाः ॥

तान्त्रिका वैश्यशूद्राणां सर्वेषां तान्त्रिकोऽस्तु वा । (पृ. १९८) - १९९

... आगोरान्ते वज्रकूर्चादिविनियोगो नाम नवमोऽध्यायः ॥ (पृ. २०२)

चतुर्वेदसम्मतान्त्यगायत्र्यध्याय - पृ. २०६

आगोरान्ते आयुधलक्षणं नाम दशमोऽध्यायः ॥ (पृ. २०७)

आगोरनामोति सौरम् - - - - - - । (पृ. २०९)

... आगोरान्ते आयुधलक्षणं नामैकादशोऽध्यायः ॥ (पृ. २०९)

॥ आगोरकं समाप्तम् ॥

इन्द्ररात्रं प्रवक्ष्यामि यथा प्रोक्तः पुरा मम ।

पुराणानां च कृतं चात्र पूर्वमेव यथोच्यते ॥ (पृ. २०९)

इन्द्ररात्रे पुराणाध्याये प्रथमः कालः समाप्तः ॥ (पृ. २१४)

अकारादिवर्णानामुत्पत्त्यादिकं विस्तरेण वर्णितम् । (पृ. २१४ - २२१)

इतीन्द्ररात्रे मन्त्रोद्धारो नाम द्वितीयः समाप्तः ॥ (पृ. २२१)

केचिन्तान् सात्वतानाहुरन्ये भागवतान् विदुः ।

केचित्तु वैष्णवानाहुः केचित्तान् पाञ्चरात्रिकान् ॥ (पृ. २२९)

इतीन्द्ररात्रे पुराणाध्यायो नाम तृतीयः समाप्तः ॥ (पृ. २३०)

(अंकानाडच्चां दिक्षा वर्णनम् ?)

दीक्षाप्रकारे तु दीक्षाया प्रकरणे ... कृता । (पृ. २३१)

संक्षेपात् मन्त्र प्रायश्चित्तं कथितो वः समासतः । (पृ. २३५)

इति क्रियासारे प्रायश्चित्तविधिर्नाम चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥ (पृ. २३५)

इति क्रियासारे पारिव्राजकाख्यो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. २३९)

महेन्द्राणां कंदिनाख्यां तु कथितं सर्व पूजनादि । (पृ. २४३)

इति क्रियासारे विशेषोत्पत्तिर्नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. २५५)

शिवपूजा-पदार्थशिष्यानुसंधानम् । (पृ. २६६)

इति क्रियासारे शिवपूजाध्यायसारो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. २६६)

(अत्र पुस्तकस्याग्रं [illegible] पार्श्वभागः)

भोगशुद्धि-बीजशुद्धि-वर्णशुद्धि-क्रिया शुद्ध्यादयः । (पृ. २६७-२७३)

इति क्रियासारे शिष्यलक्षणं नामाष्टमोऽध्यायः ॥ (पृ. २७३)

भूतशुद्धि-आत्मशुद्धि-(आत्मशुद्धि)स्थान शुद्धि-देहशुद्धि-प्रभृतयः । (पृ. २८२)

(अत्र किंचित् ग्रन्थपातः)

इति क्रियासारे आचार्यलक्षणं नाम नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥ (पृ. २८२)

(ग्रन्थपातः)

वैराग्य-तत्त्व-गुरु-शिष्यपरीक्षणादीनि । (पृ. २८३-२८४)

हंस-परमहंस-भावनादि-तत्त्व लक्षणानि । (पृ. २८४-२८६)

स्तोत्रावलिः । शिवस्तोत्रम् । (पृ. २८६)

मातृकाष्टकम् । (पृ. २८६-२९५)

समाप्ति - पुस्तक- [illegible] । (पृ. २९५)

इति क्रियासारे आचारनीतिर्नाम पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥ (२९४)

अथातः संप्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठाविधिमुत्तमम् । (पृ. २९५)

(ग्रन्थपातः) - पृ. २९६

द्रव्याणि स्थापनार्थं ये शिवतन्त्रे प्रचक्षते । (पृ. ३००)

तत्सर्वं मुनितन्त्रे तु योगाध्याये प्रवक्ष्यते । (पृ. ३०७)

विष्णु-महाविष्णु-सदाशिवः - पृ. ३०८-३०९

इति ब्रह्मतन्त्रे प्रतिष्ठाविधिर्नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ (पृ. ३१०)

(ग्रन्थपातः - पृ. ३२६)

अथातः संप्रवक्ष्यामि प्रतिमाविधिमुत्तमम् । (पृ. ३१०)

इति श्रीब्रह्मतन्त्रसारे प्रासादविधिर्नामाष्टमोऽध्यायः॥ (पृ. ३३०)

अथातः संप्रवक्ष्यामि देवस्याराधनक्रमम् । (पृ. ३३०)

इति श्रीब्रह्मतन्त्रे पञ्चरात्रकेऽर्चनाविधिर्नाम नवमोऽध्यायः ॥ (पृ. ३४१)

दानस्य लक्षणं वक्ष्ये येन मुच्यन्ते जनाः । (पृ. ३४१)

वैष्णव-सम्राट्-चक्रवर्ति-अभिषिक्त-गुरु-आचार्य-भगवद्-विष्णु-

इत्यादि दानार्हाणि पात्राणि । (पृ. ३४२)

इति ब्रह्मतन्त्रे दानविधिर्नाम दशमोऽध्यायः ॥ (पृ. ३४७)

मन्त्रकोशं प्रवक्ष्यामि यथावत्तान्निबोधत । (पृ. ३४७)

ब्रह्मतन्त्रं मया प्रोक्तं एतत्सर्वं समासतः ।

प्रत्यक्षप्रत्ययापुष्टं स्वर्ग्यं धन्यं महोत्सवम् ॥

ब्रह्मणा कथितं पूर्वं श्रुत्वा नारायणात् मयम् ।

तन्त्रसारमिदं [illegible] ॥ (पृ. ३५५)

इति श्रीब्रह्मरत्ने पञ्चरत्नसारभूते मन्त्रकोशो नाम एकोनषष्टोऽध्यायः ॥ (पृ. ३५५)

॥ ब्रह्मरत्नं सम्पूर्णम् ॥

इतः परं ३५५-३५६ पत्रयोः पुनरपि केचन लिखितांशा-स्त्यक्ता दृश्यन्ते ।

एषा मातृकाऽनेकेषु स्थलेषु खण्डिता मध्ये मध्ये बाहुल्येन त्रुटिताक्षरा च । अक्षरन्यासादीनां क्रमोऽपि विपर्यस्त एव । ग्रन्थस्य मातृकान्तरमन्यत्र न दृश्यते ।

ब्रह्मसंहिता

गवर्नमेंट ओरिएण्टल मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी
मद्रास
D ५३२१ संख्या

प्रतिलिपि
सरस्वतीभवन पुस्तकालय, वाराणसी
७७७०४ संख्या
पृष्ठसंख्या १-६

ब्रह्मसंहितायां जयन्तीनिर्णयः

भगवन् सर्वलोकेश सर्वलोकपितामह ।
वक्तुमर्हसि मे देव कृष्णजन्मादिनोत्सवम् ॥ (पृ. १)

तस्माज्जयन्ती विज्ञेया बुधवार - - - - - ।
- - जयन्ती शुक्लसंज्ञा भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥
तस्यामेवोपवासः स्यात् पूजां कुर्याद्विधूदये ।
इति श्रीपाञ्चरात्रे ब्रह्मसंहितायां
जयन्तीनिर्णयः ॥ (पृ. ८)

पराशरधर्मशास्त्रम्

गवर्नमेण्ट मैन्युस्क्रिप्ट लाइब्रेरी, मद्रास

D ५२७५ संख्या

प्रतिलिपि

सरस्वती भवन पुस्तकालय, वाराणसी

७७७०३ संख्या

पृष्ठसंख्या १-३१

पराशरधर्मशास्त्रम्

श्रीपराशर उवाच

वेदेषु सर्वशास्त्रेषु साधाश्रितं परेषु च।
पापेषु कथितं तेन समानं रामकीर्तनम् ॥
सर्वजन्मसु यत्पापं ज्ञानाज्ञानकृतं भवेत्।
सर्वं दहति रामस्य कीर्तनं न विचारयेत् ॥ (पृ. १)

संक्षेपः

विस्तरेण समारब्धाद्धि हरिसंस्मरणं परम्।
कल्पनाशमनं नृणां कल्पनाराधनं हरेः ॥ (पृ. ३)

इति श्रीपराशरधर्मशास्त्रे उत्तरखण्डे प्रथमोऽध्यायः ॥ (पृ. ५)

(अत्राध्याये पञ्चसंस्काराणामावश्यकता प्रदर्शिता।)

अतः परं प्रवक्ष्यामि पुण्ड्रधारणमुत्तमम्। (पृ. ६)

इति पराशरधर्मशास्त्रे उत्तरखण्डे द्वितीयोऽध्यायः ॥ (पृ. ११)

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रदीक्षाविधिं परम्।

इति श्रीपराशरधर्मशास्त्रे उत्तरखण्डे मन्त्रसंस्कारविधिर्नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ (पृ. १३)

अथ यागविधिं वक्ष्ये संस्कारतममुत्तमम्। (पृ. १४)

इति श्रीपराशरधर्मशास्त्रे उत्तरखण्डे यागसंस्कारो नाम

चतुर्थोऽध्यायः ॥ (पृ. १५)

नित्यमभ्यर्चयेद् देवं पुराणं पुरुषोत्तमम् । (पृ. १५)

कायाद्वितः पाप्मजातान् विकर्मस्थान्निरीक्षयान् ।

न संभाषेत सततं वाङ्मात्रेणापि नार्चयेत् ॥ (पृ. १६)

इति पराशरधर्मशास्त्रे उत्तरखण्डे पञ्चमोऽध्यायः ॥ (पृ. १७)

(अत्र सदाचारोऽस्ति प्रदर्शितः ।)

विस्तरेण प्रवक्ष्यामि विष्णोर्नित्याराधनक्रियाः । (पृ. १८)

(अत्र गद्यपाठः – पृ. १८)

इति श्रीपराशरधर्मशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥ (पृ. १९)

अथ नैमित्तिकं वक्ष्ये विष्णोराराधनक्रियाम् । (पृ. १९)

(अत्र गद्यपाठः – पृ. २०)

इष्टात् परतरं यज्ञं नास्ति सर्वप्रदं नृणाम् । (पृ. २९)

इति श्रीपराशरधर्मशास्त्रे उत्तरखण्डे चिदचिदीश्वर-
तत्त्वत्रयस्वरूपकथनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ (पृ. २९)

नित्यं सायाह्नसमये [illegible] पूजयेद्धरिम् । (पृ. ३०)

(सायाह्नपूजाप्रेतरग्रन्थेषु भागे दृश्यते ।) – पृ. ३१

